

Sabbatlængde

Et studie af, hvilken betydning individualisering og social baggrund har for længden af danske unges sabbat mellem adgangsgivende og videregående uddannelse.

SPECIALE I SOCIOLOGI

Kamilla Korsgaard, 10. semester 2011

Vejleder: Trond Beldo Klausen

Antal ord: 34.940

INDHOLD

1.	Problemfelt	6
1.1.	Problemformulering	10
1.2.	Ordet 'sabbat'	12
1.3.	Er sabbat godt for noget?	12
1.4.	Tidligere forskning på området	14
1.4.1.	Internationalt perspektiv	14
1.4.2.	Dansk perspektiv	16
1.5.	Sabbat af lyst eller nødvendighed?	21
2.	Teori	25
2.1.	Teorier om uddannelsesvalg	25
2.2.	Anthony Giddens - Modernitetsteori	26
2.2.1.	Selvidentiteten som et refleksivt projekt	27
2.2.2.	Livsplanlægning	29
2.2.3.	Modernitetens betydning for livsplanlægningen	30
2.3.	Hypotese 1	30
2.4.	Pierre Bourdieus - Distinktion og Reproduktion	32
2.4.1.	Det sociale rum	32
2.4.2.	Habitus	33
2.4.3.	Uddannelse	34
2.5.	Hypotese 2	36
3.	Metode	38
3.1.	Tilgang til problemstillingen	38
3.1.1.	Hypotesernes forskellighed	39
3.2.	Forskningsdesign	40
3.2.1.	Forskningsspørgsmålene	40
3.2.2.	Tværsnitsanalysen	40
3.2.3.	Kausalitet	41
3.3.	Præsentation af datamateriale	42
3.3.1.	Dataindsamling	43
3.3.2.	Statusoversigt og bortfald	43
3.3.3.	Bortfaldsanalyse	44
3.3.4.	Rensning af data	47
3.3.5.	Standardfejl og fejlmargen	47
3.4.	Operationalisering	49
3.4.1.	Den afhængige variabel	49
3.4.2.	Operationalisering af Hypotese 1	51
3.4.2.1.	Årsager til sabbat	51
3.4.2.2.	Usikkerhed ift. uddannelsesvalg	52
3.4.3.	Operationalisering af Hypotese 2	55
3.4.3.1.	Forældres højeste uddannelse	55
3.4.3.2.	Indsats på adgangsgivende uddannelse	56
3.4.4.	Kontrolvariable	58
3.5.	Analysestrategi og statistisk metode	58

4.	Analyse	61
4.1.	Hypotese 1.....	61
4.1.1.	Årsager til sabbat.....	62
4.1.1.1.	Fortolkning.....	66
4.1.1.2.	Hvem har størst og mindst sandsynlighed?	67
4.1.2.	Usikkerhed ifm. uddannelsesvalg.....	69
4.1.2.1.	Fortolkning.....	72
4.1.2.2.	Hvem har størst og mindst sandsynlighed?	73
4.1.3.	Teoretisk fortolkning af Hypotese 1	74
4.1.4.	Flere aspekter.....	76
4.2.	Hypotese 2.....	78
4.2.1.	Analyse af kulturel kapital	78
4.2.1.1.	Fortolkning.....	83
4.2.1.2.	Hvem har størst og mindst sandsynlighed?	84
4.2.2.	Teoretisk fortolkning af Hypotese 2	85
4.2.3.	Flere aspekter.....	87
4.3.	Samlet model.....	88
4.3.1.	Hvem har størst og mindst sandsynlighed?	91
4.3.2.	Teoretisk fortolkning	92
4.3.3.	Sammenligning med tidligere forskning.....	94
5.	Validitet og reliabilitet.....	96
5.1.	Measurement Validitet.....	96
5.2.	Intern validitet	97
5.3.	Ekstern validitet.....	98
5.4.	Reliabilitet.....	99
5.5.	Afsluttende vurdering.....	99
6.	Konklusion	100
7.	Perspektivering.....	105
8.	Kilder.....	108
8.1.	Litteratur.....	108
8.2.	Datamateriale.....	113
Bilag		114

FORORD

Dette speciale i sociologi er udarbejdet ved Aalborg Universitet i 2011.

En særlig tak til min specialevejleder Trond Beldo Klausen for grundig vejledning, konstruktiv kritik, gode diskussioner og ikke mindst udlån af datamateriale.

Tak til Universitets- og Bygningsstyrelsen for supplerende datamateriale og sparring i løbet af processen.

Kamilla Korsgaard

SUMMARY

Compared to other countries, young people in Denmark are quite old both when they begin and finish higher education. One of the reasons is that many young Danes take a break, a sabbath, after they finish high school. Although the average length of this sabbath is decreasing, the topic has been debated thoroughly (there has been many discussions about it), primarily because it is better for the labor market that the Danes are younger when they finish their education. There is a limited amount of research on sabbath in Denmark, which means that there is almost no knowledge about what characterize young people that take this sabbath and what characterize those who do not. I find the sabbath interesting from a sociological point of view because most of the people choosing the sabbath take the break mainly because they feel that they need a break from the studies, and not because they need to upgrade their qualifications. Therefore this thesis analyses, which impact individualization and social background has on the length of the sabbatical period of young Danes.

The topic is researched by hypothetical deduction and Anthony Giddens' theory Modernity and self-identity (1994) and Pierre Bourdieus Distinction. A social critique of the judgement of taste (1979) are the main theoretical perspectives. From the theories and earlier research I have developed two hypotheses:

- 1. Young people, who find planning of life difficult, have a longer sabbatical period than young people who find planning of life easy.*
- 2. Young people, who have a low degree of cultural capital, have a longer sabbatical period than young people with a high degree of cultural capital.*

The hypotheses are tested by quantitative data from a research project called Fooling around. The data consist of survey-material with 887 respondents who are asked about their sabbath. The analysis consists of binary and ordinal logistical regressions and length of sabbath is the dependent variable. In hypothesis 1 reasons for sabbath ('Not ready to study' and 'Did not know what to study') and a scale measuring insecurity about what to study are the independent variables. In hypothesis 2 parents' highest education and a scale measuring the effort in high school are the independent variables.

The logistical regression models showed that, controlled for different relevant factors, young people who were not ready to study and students who are very insecure about what to study, have longer sabbatical periods than young people who were ready and did know what to study. Furthermore, it showed that parents' education and the effort in high school correlate with the length of the sabbatical period. In other words, the higher education parents have, and the bigger effort the students make in high school, the shorter is the length of the sabbatical period. The analysis also showed that woman have shorter sabbatical periods than men, that young people with a HHX have a shorter sabbatical period than young people with a STX. Young men/woman, who are 20 years old or more when they finish high school, have shorter sabbatical periods than if they were younger. The length of friends' sabbatical period also has an impact as young people tend to do the same as their friends. And the young peoples' opinion about whether sabbatical periods weaken or strengthen their competences also correlates with the length of the sabbatical period.

Therefore I can conclude that individualization and social background have an impact on the length of the sabbatical period of young Danes. However, there are still many aspects of the topic that are not yet researched. First and foremost, is it interesting to analyze what it means for the length of the sabbatical period what young people spend their sabbatical period on (fx work, travelling, upgrading, etc.).

1. PROBLEMFELT

I en tid hvor der, enten direkte eller indirekte, står økonomisk krise på de fleste avisforsider, bliver vi konstant mindet om, at det er nødvendigt, at vi alle bidrager, hvis det danske velfærdssamfund skal opretholde den samme standard som hidtil. Politikere, økonomiske vismænd og andre kloge hoveder har utallige bud på, hvor og hvordan vi kan finde den nødvendige kapital. Vi skal arbejde mere, trække os senere tilbage fra arbejdsmarkedet, betale højere boligskat, skære ned på social- og sundhedsområdet osv. Forslagene er utallige. Og et af de områder, der har høj prioritet, er uddannelsesområdet.

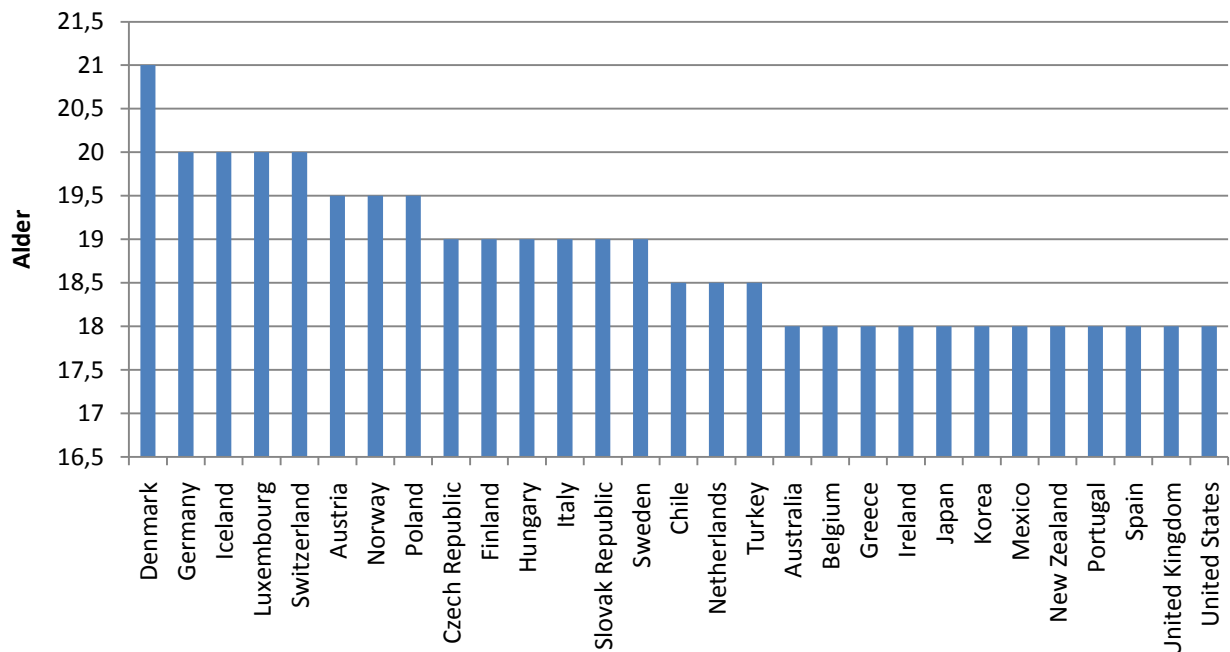
”Vi skal have uddannelser i verdensklasse” sagde daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen i sin åbningstale efter folketingsvalget i februar 2005 (Statsministeriet 2005). For uddannelse er en utrolig vigtig faktor i et videnssamfund som det danske. Vi er dybt afhængige af viden og udvikling for, at vi kan skabe vækst i samfundet og dermed opretholde velfærdsstaten. Og vejen dertil er et godt uddannelsessystem.

Men et uddannelsessystem i verdensklasse nytter ikke meget, hvis for få borgere benytter sig af det, og får sig en uddannelse. Og et uddannelsessystem i verdensklasse får mindre værdi, jo længere tid borgerne er om at gøre brug af det. For en borger der bliver færdig med sin uddannelse som 30-årig har ”spildt” mange gode år på arbejdsmarkedet, hvor vedkommende kunne have bidraget til det danske samfund, i stedet for at bestige bjerge i Nepal, arbejde ufaglært eller blot være for længe om studierne. Det er derfor, ifølge politikerne og de andre kloge hoveder, vigtigt at få de unge igennem uddannelsessystemet så hurtigt som muligt, så de kan komme ud på arbejdsmarkedet og bidrage til vores alles velfærd.

Derfor er det vigtigt, at de unge ikke er for længe om at komme i gang med en videregående uddannelse. Og netop dét er en udfordring for Danmark, for danske unge venter længere end unge i de lande vi normalt sammenligner os med, med at komme i gang med at læse på en såkaldt ISCED 5A-uddannelse¹, dvs. en lang (LVU) eller mellemlang (MVU) videregående uddannelse. Figuren nedenfor viser gennemsnitsalderen ved studiestart for studerende i OECD-lande.

¹ ISCED står for International Standard Classification of Education og er oprettet af UNESCO som redskab til sammenligning af uddannelsessystemer og -niveauer. ISCED 5A er uddannelser af mindst 3 års varighed, der forudsætter en studiekompetencegivende uddannelse og har forskningstilknytning. I Danmark er universitetsuddannelserne (bachelor- og kandidatuddannelser) og professionsbacheloruddannelserne (fx lærer, pædagog og sygeplejerske) klassificeret som 5A (IU 2011)

Figur 1 Gennemsnitsalder² ved start på LVU eller MVU

Kilde: OECD: Education at a Glance (2010)

Figuren viser, at danske unge i gennemsnit er 21 år når de starter på en lang eller mellemlang uddannelse, og at de dermed er de ældste blandt OECD-landene. Dog skal det her nævnes, at danske børn også starter senere i folkeskolen, og at mange desuden tager 10. klasse, hvilket naturligvis er med til at hæve gennemsnitsalderen.

At de danske unge er forholdsvis gamle når de starter på deres videregående uddannelse, betyder naturligvis, at de også er forholdsvis gamle når de dimitterer og dermed kommer ud på arbejdsmarkedet. Og netop derfor var Anders Fogh Rasmussens regering i bl.a. Velfærdsaftalen i 2006 (V, K, DF, S og RV), også med til at få gennemført forskellige tiltag, som skulle få unge hurtigere gennem uddannelsessystemet. De indførte bl.a. fortrinsordningen, den såkaldte 1,08-regel, der betyder at ansøgere til videregående uddannelser fra 2009, kan få ganget deres adgangskvotient med en faktor på 1,08, hvis de søger ind på en videregående uddannelse indenfor to år efter de har afsluttet deres adgangsgivende eksamen (Velfærdsaftalen 2006: 59-63).

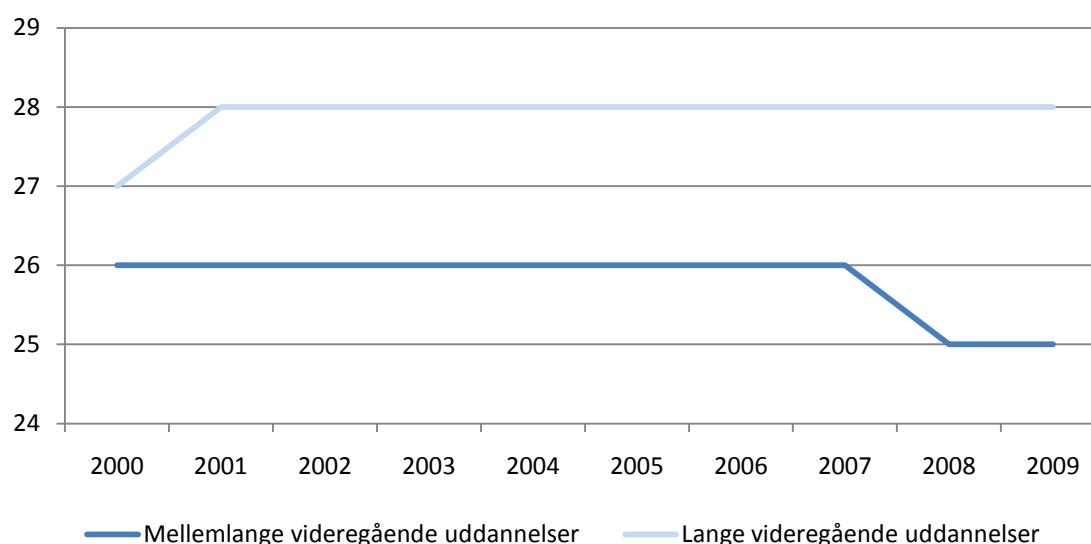
Siden da har mange forskellige forslag til, hvordan vi i Danmark får flere unge hurtigere gennem uddannelsessystemet, været i spil. I november 2010 kom regeringen fx med et udspil til en SU-reform, hvor man bl.a.

² Refererer til den alder, som de studerende gennemsnitligt har ved begyndelsen af skoleåret (OECD 2010)

foreslår begrænse SU'en til uddannelsernes normerede tid i stedet for de nuværende 6 år, give bonus til studerende som bliver hurtigt færdige med deres videregående uddannelse, fremrykke den førnævnte 1,08-regel så den kun gælder ét år efter man har færdiggjort sin adgangsgivende uddannelse mv. (SU-udspil 2010). Men ikke kun politikerne har gode ideer. Senest har landets rektorer foreslået, at man tilrettelægger SU-systemet ift. antallet af ECTS-point således at størrelsen på SU'en er afhængig af, hvor mange ECTS-point den enkelte studerende tager på det pågældende semester (UngNyt 2011). Dermed forsøger man altså at motivere de studerede til at blive hurtigere færdige i stedet for at indføre sanktioner hvis ikke studierne gennemføres så hurtigt som muligt.

Nedenstående figur viser, hvordan udviklingen har været i medianen for dimittendalderen blandt danske studerende på henholdsvis MVU og LVU³.

Figur 2 Medianalder ved fuldførelse af uddannelse (2000-2009)

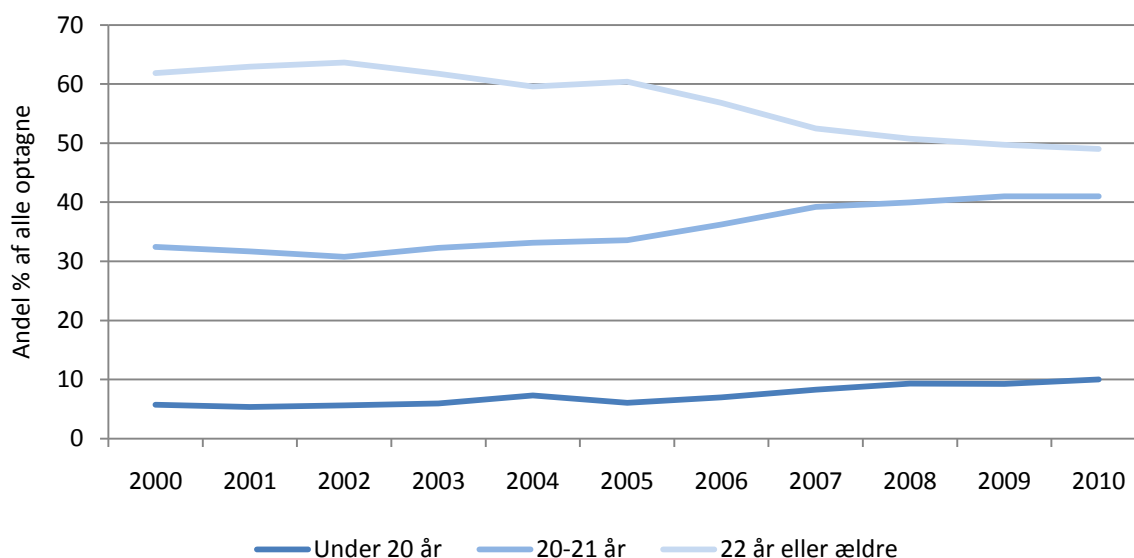
Kilde: Undervisningsministeriets databank

Figuren viser, at medianen for dimittendalderen for studerende på MVU fra 2007 til 2008 er faldet fra 26 år til 25 år. For de LVU har medianalderen ligget stabilt på 28 år siden 2001. Ovennævnte tiltag er dog også først trådt i kraft fra 2009, så effekten kan endnu ikke ses, men man kunne dog forestille sig, at alene den megen diskussion om, at danske unge er for gamle når de er færdiguddannede, står for en del af det fald der har været i dimittendalderen blandt studerende på MVU. At debatten kun slår igennem på MVU og ikke LVU kan forklares ved, at de mellemlange uddannelser tager kortere tid og at det derfor tager kortere tid at påvirke dem. Derfor vil en adfærdsændring afspejle sig hurtigere på MVU end LVU.

³ Tallet for 2010 er desværre ikke tilgængeligt endnu.

På tal fra Den Koordinerede Tilmelding kan alderen på de optagne studerende på Danmarks videregående uddannelser ses. Aldersudviklingen for de optagne ses i nedenstående tabel.

Figur 3 Alder på optagne studerende på videregående uddannelser

Kilde: Den Koordinerede Tilmelding

Figuren viser, at andelen af studerende der er 22 år eller derover, når de starter på deres videregående uddannelse, er faldet fra 61,8% i 2000 til 49,0% i 2010. Samtidig er andelen der er under 20 år steget fra 5,7% i 2000 til 10,0% i 2010.

Ovenfor ses et udpluk af de forslag og tiltag, der er sat i værk for at få de studerende hurtigere igennem uddannelsessystemet. Eksemplerne er imidlertid medtaget for at illustrere, at der er to ting i spil, når der fra politisk side er en interesse i at få de studerende hurtigst muligt gennem uddannelsessystemet. For det første er der hele sabbat-diskussionen, hvor 1,08-reglen hører til, som omhandler, at man fra politisk side ønsker at begrænse tiden fra de studerende bliver færdige med deres adgangsgivende uddannelse, til de starter på en videregående, mest muligt. For det andet er der ønsket om at begrænse den tid, der bruges på den videregående uddannelse, til den tid uddannelsen er normeret til – eller kortere.

De to nævnte problemstillinger hænger naturligvis tæt sammen, men jeg vil dog i dette speciale beskæftige mig med problemstillingen om sabbat, hvilket skyldes to ting:

For det første finder jeg den sabbat som mange unge holder, interessant ud fra et sociologisk perspektiv. For hvad er det der gør, at de unge har behov for at holde pause fra deres studier, når unge i lande vi normalt sammenligner os med, oftest går den direkte vej fra adgangsgivende til videregående uddannelse? Hvordan adskiller de danske unge som holder sabbat sig fra dem som går direkte? Og hvad er forskellen på de unge som holder et enkelt års sabbat, og de som holder sabbat i mange år?

For det andet er problemstillingen interessant ud fra det perspektiv, at der findes meget begrænset forskning på området. Det hænger naturligvis sammen med, at de fleste andre lande ikke har "problemet" med, at unge holder sabbat og at der derfor ikke i udlandet er grobund for at forske på området.

Dette speciale omhandler derfor den sabbat, som nogle unge danskere holder imellem de har afsluttet deres adgangsgivende eksamen, og til de starter på en videregående uddannelse. Dette problemfelts dokumenteringsgrad begrænses dog af, at der som nævnt ikke foreligger ret meget forskning om sabbat hverken i Danmark eller i udlandet.

1.1. PROBLEMFORMULERING

På baggrund af ovenstående diskussion finder jeg det interessant at undersøge, hvad der karakteriserer de unge der, på trods af den politiske debat, de mange tiltag for at få dem hurtigt i gang mv., alligevel holder forholdsvis lang sabbat. Jeg finder det interessant at undersøge, om der kan findes forskelle på de unge der ikke holder sabbat, de unge der holder et enkelt år, og de unge der holder to år eller mere, samt hvad disse forskelle kan skyldes.

Mine primære interesser går i retning af det der sker *før* beslutningen om sabbat. Det vil sige, at jeg primært er interesseret i, hvad der forklarer sabbat, og ikke hvad sabbat kan forklare.

Problemformulering

Hvilken betydning har henholdsvis individualisering og social baggrund for, hvor længe danske unge holder sabbat mellem de opnår deres adgangsgivende eksamen og starter på en videregående uddannelse?

De to overordnede temaer for undersøgelsen, individualisering og social baggrund, er valgt af flere grunde.

For det første er det to gennemgående temaer indenfor sociologien, og i og med sabbat, som tidligere nævnt, er et område, hvor der foreligger meget begrænset forskning, finder jeg det oplagt, at emnet må analyseres ud fra disse to grundlæggende sociologiske temaer. For det andet er de to temaer valgt fordi, tidligere forskning på uddannelsesområdet (bl.a. Hutter 2004; Jæger & Holm 2004 og 2007) har påvist, at netop individualisering og social baggrund har forklaringskraft ifm. uddannelse og uddannelsesvalg. Derfor finder jeg det interessant at undersøge, om der også findes sammenhænge i forbindelse med sabbatlængde.

På baggrund af de to overordnede temaer, har jeg opstillet to hypoteser om, hvad der kan forklare sabbatlængde. De to hypoteser er konstrueret ud fra teoretiske perspektiver, der vil blive uddybet nærmere i 2.2 og 2.4, men præsenteres for læserens skyld allerede her. Hypoteserne lyder:

Hypotese 1

Unge som finder livsplanlægningen svær, holder længere sabbat end unge, der finder livsplanlægningen nem.

Hypotese 2

Unge med en lav grad af kulturel kapital holder længere sabbat end unge med en høj grad af kulturel kapital.

Hypoteserne vil blive belyst empirisk via datamateriale fra forskningsprojekt *Catching up qualifications or fooling around*. Datamaterialet består af et survey om sabbat blandt 887 studerende på MVU eller LVU. På baggrund af dette datamateriale testes det, om de opstillede hypoteser har forklaringskraft ift. sabbatlængde. En uddybning af hypoteserne ses i 2.3 og 2.5. Forskningsdesign samt en præsentation af datamaterialet findes i 3.2 og 3.3.

1.2. ORDET 'SABBAT'

Før jeg kan undersøge sabbat nærmere er det vigtigt at klarlægge hvad sabbat helt præcist er. Selve ordet "sabbat" kan virke meget normativt, og ordet stammer da også fra hebraisk, hvor det betyder 'ophør' eller 'hvile' (Gyldendal 2011). I Det Gamle Testamente henviser sabbat således til ugens syvende dag, hvor der ikke må arbejdes men skal hviles (Bibelen, Det Gamle Testamente: 2. Mosebog 20.; 1. Mosebog 2). I det danske samfund henviser sabbat imidlertid ikke til hvile eller afslapning, men til at man holder en pause fra studierne, for at beskæftige sig med noget andet. At danske unge holder sabbat kan således betyde mange ting, fx at tage et fuldtidsjob for at spare sammen eller at rejse ud i verden og udfordre sig selv. For nogle unge skal sabbat desuden forstås som en pause fra studierne, men ikke som en 'hvile' hvor de slapper af. Derimod kan mange unge bruge deres sabbat til at tænke over hvilken uddannelse de vil søge ind på, samt at opkvalificere sig, så de kan komme ind på drømmestudiet. Men sabbat kan også dække over, at nogle unge starter på en uddannelse, men dropper ud, og derfor må vente mange måneder med at kunne begynde på et nyt studie. Eller, at nogle måske ikke i første omgang har intentioner om at tage en videregående uddannelse, men efter et stykke tid på arbejdsmarkedet som ufaglært ombestemmer sig, og begynder på en videregående uddannelse.

Selvom ordet 'sabbat' kan virke normativt og nærmest politisk i sin terminologi, dækker det altså over mange forskellige situationer, og ordet kan derfor virke misvisende at anvende i denne kontekst. Jeg har dog, på trods heraf, alligevel valgt at anvende netop ordet 'sabbat', da denne betegnelse anvendes i samfundet generelt, og da jeg desuden ikke kan tænke mig et andet ord der bedre kan indkredse de mange situationer ordet skal dække over.

1.3. ER SABBAT GODT FOR NOGET?

Udover at klarlægge ordets betydning er det også vigtigt at klarlægge, hvilke positive og negative konsekvenser det kan medføre, når unge holder sabbat.

For det første er der i den offentlige debat blevet argumenteret for, at unge som holder sabbat bliver mere modne og er bedre i stand til at træffe det rigtige uddannelsesvalg, således at de ikke i nær så høj grad falder fra, og skifter uddannelse (Ugebrevet A4 2008). Der kan, med andre ord, være god fornuft for samfundet i, at lade de unge holde en pause fra studierne, hvis de dermed har større sandsynlighed for at vælge rigtigt første gang. Danmarks Statistiks tiårs-oversigt viser da også, at en længere ventetid (sabbat) mellem den gymnasiale uddannelse og den første videregående uddannelse, mindsker risikoen for frafald inden for det første år. På den anden side ses det imidlertid, at en højere alder ved studiestart øger sandsynligheden

for frafald efter det første år⁴ (DAST 2006). En undersøgelse blandt studerende på Det Humanistiske Fakultet ved Århus Universitet bekræfter dette, idet andelen af studerende i undersøgelsen der falder fra deres videregående uddannelse og ikke har holdt sabbat, er højere end andelen af studerende der falder fra deres videregående uddannelse, men som *har* holdt sabbat. Undersøgelsen viser dog videre, at mere end ét års sabbat ikke har nogen betydning for frafaldsprocenten (AU 2008). Lektor Camilla Hutters, der har forsket i unges studievalg og sabbatår, mener da også at *”Der sker også en kompetencedannelse i sabbatårene. De unge bliver mere selvstændige, og de gør erfaringer med forskellig slags arbejde, dagområder og livssituationer”* (Hutters 2007a). Omvendt viser opgørelser fra bl.a. Det Økonomiske Råd, at en meget lang sabbatperiode giver en større risiko for frafald, mens sabbat på op til 2 år ikke har de store konsekvenser (Det Økonomiske Råd 2003: 199). Endvidere beskriver Universitets- og Bygningsstyrelsen (UBST) i et notat, at der ikke er en signifikant sammenhæng mellem, hvor længe man har holdt sabbat, og hvorvidt man har foretaget et studieskift, og at det derfor ikke kan påvises, at studerende der går direkte i gang, er mere tilbøjelige til at falde fra et studie for at skifte til et andet, end studerende der har holdt sabbat (UBST 2010: 14). Der er dermed både undersøgelser der viser at sabbat har en positiv effekt på frafaldsstatistikken, således at studerende der holder sabbat i mindre grad falder fra eller skifter studie. Og undersøgelser der viser at der ingen forskel er på studerende der er gået direkte, og studerende der har holdt sabbat.

For det andet argumenteres der for, at sabbat er godt for samfundet, fordi servicesektoren er afhængig af de unges arbejdskraft i deres sabbatår. Dette argument er dog blevet svagere de seneste år, eftersom Finanskrisen har betydet, at de unge har haft svært ved at skaffe sig et ufaglært job (Ugebrevet A4 2010; Danmarks Radio 2009).

Et tredje argument for at sabbat er positivt er, at det kan påvirke det generelle studiemiljø på uddannelserne, hvis der optages studerende som er lidt ældre end gennemsnittet, og som har erfaring fra arbejdslivet eller fra udlandsrejser. Fx kan det være en fordel ifm. gruppearbejde, at kunne trække på disse erfaringer til at få struktur på arbejdet og til evt. at få andre vinkler på en problemstilling.

Ses der derimod på argumenterne for at sabbat har negative konsekvenser, er det allerede nævnt, at jo hurtigere de unge kan komme ud på arbejdsmarkedet, jo hurtigere kan de fungere som produktiv arbejdsstyrke med højere skatteindtægter til samfundet som følge. Derudover viser undersøgelser, at man ikke opnår højere løn, fordi man har holdt sabbat og dér indsamlet erfaringer. Derimod opnår man en højere løn

⁴ Alder og ventetid behøver ikke nødvendigvis at følges ad, da man kan begynde sent på en ungdomsuddannelse og derefter direkte begynde på en videregående uddannelse. Derved har man ingen ventetid men en høj alder ved studiestart.

hvis man er ung når man afslutter sin uddannelse (Klausen 2006; Klausen 2010: 22-23; Bozick & DeLuca 2005).

Et andet argument for at sabbat er negativt er, at man taber de kundskaber man har tilegnet sig, hvis man ikke bruger dem en periode. I tidligere forskning er det imidlertid svært at finde belæg for denne påstand, idet forskningen tværtimod peger i retning af, at de modne studerende opnår bedre resultater end de yngre (jf. 1.4.1). Dog gælder disse resultater primært på det humanistiske og samfundsvidenskabelige område, mens de ældre studerende på de naturvidenskabelige uddannelser, rent præstationsmæssigt, ligger efter de yngre. Dette vil blive uddybet i nedenstående afsnit.

Der er dermed både positive og negative konsekvenser af, at unge holder sabbat. Sigtet med dette speciale er imidlertid ikke at argumentere for hverken den ene eller den anden holdning, men at undersøge hvad der kan forklare denne sabbat, herunder hvad der karakteriserer de personer der henholdsvis vælger at holde, og ikke holde sabbat.

1.4. TIDLIGERE FORSKNING PÅ OMRÅDET

Ovenstående afsnit viste, at der er både positive og negative konsekvenser ved sabbat. Grundlæggende må det dog konkluderes, at den viden vi har om sabbat i Danmark, er relativt begrænset. For at indkredse problemstillingen vil jeg dog nedenfor først kort gennemgå relevante internationale undersøgelser som fokuserer på aldersdimensionen ifm. videregående uddannelse⁵, og derefter gennemgå det begrænsede materiale der foreligger om sabbat i Danmark.

1.4.1. INTERNATIONALT PERSPEKTIV

Først og fremmest må det i en international kontekst holdes for øje, at det danske uddannelsessystem adskiller sig fra mange andre ved, at uddannelse i Danmark for det første finansieres via skatten. Og for det andet ved, at studerende i Danmark får SU mens de går på en videregående uddannelse. Det betyder naturligvis, at danske unge er privilegerede ift. fx unge i USA og, at mange flere unge i Danmark har mulighed for at tage en uddannelse, fordi egen eller forældres økonomi som udgangspunkt ingen rolle spiller for, om man kan tage en videregående uddannelse eller ej.

Som bekendt har danske unge en forholdsvis høj dimittendalder, men også i andre lande ses en høj alder blandt studerende. Både i USA, Australien, New Zealand, Portugal og Slovakiet er startalderen for de 20%

⁵ Idet sabbat som bekendt ikke er en problemstilling der ses i andre lande, er der ikke forsket i sabbat i andre lande.

ældste studerende således 27 år eller mere, hvilket svarer til niveauet i Danmark. De danske studerende adskiller sig således primært ved, at de yngste studerende er væsentligt ældre end i de fleste andre lande (Klausen & Andersen 2011: 4), hvilket også illustreres i Figur 1.

Dermed står nogle andre lande med samme udfordringer ifm. høj dimittendalder som Danmark, men på trods heraf er forskningen på området begrænset. Størstedelen af forskningen har fundet sted i Storbritannien, men også i USA, Australien, Canada og New Zealand er der gennemført undersøgelser af dimittendalder (Hore 1992; Klausen & Andersen 2011; Rowan-Kenyon 2007; Tones et al. 2009).

I internationale undersøgelser beskæftiger man sig primært med såkaldte 'mature students', men 'mature' henviser i denne sammenhæng blot til ikke at være gået den direkte vej gennem uddannelsessystemet. I britiske undersøgelser er man fx 'mature' hvis man er 21 år når man starter på en videregående uddannelse, hvilket som bekendt er gennemsnitsalderen ved studiestart for danske studerende (jf. Figur 1). At være en 'mature student' i England svarer således til, at være en studerende i Danmark som har holdt sabbat.

Internationale undersøgelser af disse 'mature students' viser, at de oftere end andre studerende kommer fra arbejdsklassen (Bozick & DeLuca 2005; Klausen & Andersen 2011; Purcell, Wilton & Elias 2007; Rowan-Kenyon 2007; Wannell, Pereboom & Lavallée 2000) og dermed udjævner uddannelsesuligheden og styrker den sociale mobilitet. Desuden viser det sig, at kvinder generelt er overrepræsenterede blandt de studerende som er meget ældre end gennemsnittet, (over 30 år ved studiestart) mens mænd er overrepræsenteret i aldersgruppen 21-30 år (Egerton 2000; Richardson & King 1998; Wooley 1985 og 1991).

Undersøgelser fra Storbritannien viser desuden, at 'mature students' i høj grad vælger de nyere, og mindre prestigefulde universiteter, og i højere grad vælger uddannelsesretninger indenfor humaniora og samfundsvidenskab. De ældste, og især dem med familieforpligtelser, har desuden sværere ved at begå sig på universitetet og oplever flere barrierer (Davies & William 2001; Drago, Colbeck & Bardoel 2005; Hardin 2008; Hore 1992; Klausen & Andersen 2011; Osborne, Marks & Turner 2004; Reary, Ball & David 2002; Roderick, Bilham & Bell 1982; Smithers & Griffin 1986; Tett 2004; Tones et al. 2009; Wannell, Pereboom & Lavallée 2000; Wooley 1985 og 1991).

Endvidere har en række undersøgelser i Storbritannien, Australien og USA vist, at ældre studerende har et højere frafald end yngre studerende (Bozick & DeLuca 2005; Hatt, Baxter & Kimberlee 2002; Hardin 2008;

Martin, Maclachlan & Karmel 2001), mens andre undersøgelser imidlertid viser det modsatte (Richardson 1995; Tumen, Shulruf & Hattie 2008).

Ses der på selve indsatsen, viser internationale undersøgelser, at modne studerende er mere motiverede til at lære, og har en mindre overfladisk og instrumentel tilgang til læring end de yngre studerende (Murphy & Roopchand 2003; Peters, Jones og Peters 2007; Purcell, Wilton & Elias 2007; Richardson 1994a; Richardson 1995; Richardson & King 1998). Desuden er de ældre studerende generelt mere selvstændige og bedre til at strukturere deres tid end de yngre (Calcagno et al. 2006; Trueman & Hartley 1996). Ældre studerende på humanistiske og samfundsfaglige uddannelser præsterer desuden bedre end de yngre, mens de yngre klarer sig bedre på de naturvidenskabelige uddannelser. Det skyldes sandsynligvis, at der på naturvidenskabelige uddannelser i højere grad anvendes faktuel viden, mens det på humaniora og samfundsvidenskab er en fordel at have livserfaring med i rygsækken (Hartley & Lapping 1992; Houltram 1996; Klausen & Andersen 2011; Lucas & Ward 1985; Lumb & Vail 2004; Montgomery, Tansey & Roe 2009; Richardson 1994b; Richardson 1995; Skirbekk 2003; Smithers & Griffin 1986; Trueman & Hartley 1996; Walker 1975; Woodley 1985).

De lidt ældre studerende i andre lande adskiller sig dermed fra de yngre ved, i højere grad, at komme fra arbejderklassen, ved at vælge nyere og mindre prestigefulde universiteter, at vælge humanistiske og samfundsvidenskabelige uddannelsesretninger, at opleve flere barrierer og ved at have sværere ved at begå sig. De er dog samtidigt mere motiverede, selvstændige og strukturerede. De ældre studerende på humanistiske og samfundsvidenskabelige uddannelser præsterer desuden bedre end de yngre, mens ældre studerende på naturvidenskabelige uddannelser præsterer dårligere end deres yngre medstuderende.

1.4.2. DANSK PERSPEKTIV

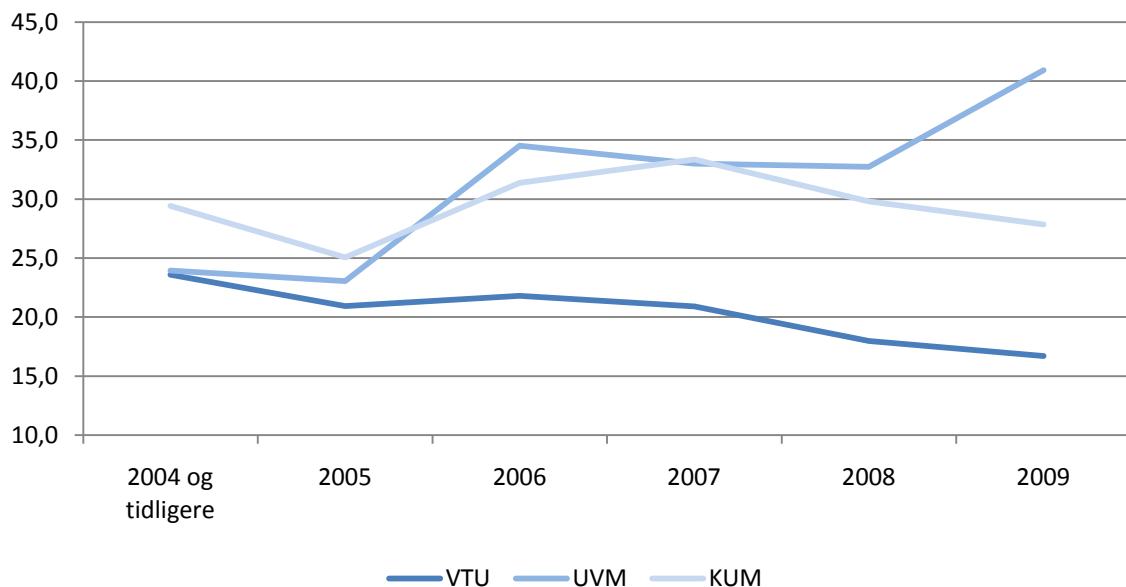
Indeværende afsnit vil fremlægge den nyeste viden om danske unges sabbat. Afsnittet bygger primært på tal og analyser fra en undersøgelse kaldet Eurostudent, som Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling (VTU), Undervisningsministeriet (UVM) og Kulturministeriet (KUM) har gennemført i 2010 blandt danske studerende⁶. Her er emnet sabbat behandlet med et par enkelte spørgsmål.

⁶ Undersøgelsen er en del af et fælleseuropæisk projekt, som via selvstændige nationale spørgeskemaundersøgelser baseret på en fælleseuropæisk skabelon gør det muligt at sammenligne resultaterne på tværs af de europæiske lande. Undersøgelsen i Danmark er foretaget som en stratificeret stikprøve blandt 3855 studerende på LVU og MVU. Svarene er vægtet for at sikre størst mulig repræsentativitet (UBST 2010).

Tal fra VTU er offentliggjort i et notat, mens tal fra UVM og KUM endnu ikke er offentligt tilgængelige. Jeg har dog alligevel fået adgang til tal fra både VTU, UVM og KUM, hvorfor jeg her kan vise både sabbatlængde for VTU's uddannelser, som omfatter universitetsuddannelserne, Undervisningsministeriets uddannelser, som omfatter erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser og KUM's uddannelser som omfatter forskellige kunstneriske videregående uddannelser.

Nedenstående tabel viser udviklingen i sabbatlængden for uddannelser under henholdsvis VTU, UVM og KUM. Spørgeskemaundersøgelsen er desværre gennemført lige inden juli-optaget i 2010, og viser derfor ikke noget om sabbatlængden for studerende som er indskrevet i 2010. Tal fra KOT tyder imidlertid på, at udviklingen for VTU's vedkommende fortsætter i 2010 (UBST, Eurostudent: 3; KOT 2010).

Figur 4 Sabbatlængde i antal måneder (2004-2009) (N=3214)

Kilde: Eurostudent IV (DK)

Figuren viser, at sabbatlængden over perioden er faldende for uddannelser under VTU, stigende for uddannelser under UVM, og svingende for uddannelser under KUM. Figuren bygger på tal fra nedenstående tabel, som mere detaljeret viser, hvordan sabbatlængden har udviklet sig. Tabellen viser desuden 95% konfidensintervaller for gennemsnittene.

Tabel 1 Gennemsnitlig sabbatlængde fordelt på startår (N =3214)

		N	Gennemsnit	Standardafvigelse	Standardfejl	95% konfidensinterval for gennemsnit	
						Nedre grænse	Øvre grænse
VTU	2004 og tidligere	465	23,59	25,629	1,189	21,25	25,92
	2005	285	20,93	19,281	1,142	18,68	23,18
	2006	282	21,81	27,231	1,621	18,62	25,01
	2007	297	20,91	29,023	1,685	17,60	24,23
	2008	230	17,98	22,512	1,485	15,05	20,90
	2009	224	16,70	13,515	0,903	14,92	18,48
UVM	2004 og tidligere	102	23,94	23,308	2,308	19,36	28,52
	2005	39	23,04	21,394	3,428	16,10	29,98
	2006	51	34,52	49,289	6,888	20,69	48,36
	2007	125	33,01	64,574	5,780	21,57	44,45
	2008	137	32,73	53,160	4,540	23,75	41,70
	2009	155	40,93	61,136	4,918	31,21	50,64
KUM	2004 og tidligere	270	29,41	44,078	2,681	24,14	34,69
	2005	84	25,06	19,555	2,135	20,81	29,31
	2006	99	31,37	31,021	3,119	25,18	37,56
	2007	134	33,35	47,821	4,137	25,17	41,53
	2008	124	29,81	39,354	3,531	22,82	36,80
	2009	112	27,85	40,753	3,857	20,21	35,50

Kilde: Eurostudent IV (DK), VTU, UVM, KUM

Tabellen viser, at sabbatlængden for uddannelser under VTU er faldet fra gennemsnitligt i 2005 at være 19-23 måneder⁷, til i 2009 at være 15-18 måneder. Der er overlap mellem nogle af konfidensintervallerne, hvilket betyder at det kan risikeres, at der ingen forskel er mellem dem (Agresti & Finlay 1997), men det ses at der ikke er overlap mellem 2005 og 2009. Derfor kan det med sikkerhed siges, at der er sket et fald i sabbatlængden fra 2005 til 2009. Der er dog ikke lavet undersøgelser om, hvad faldet i sabbatlængden skyldes. Da førnævnte fortrinsordning (1,08-reglen) først er trådt i kraft i 2009 kan faldet i sabbatlængden ikke tilskrives denne. Man kunne dog forestille sig, at faldet kan skyldes den megen omtale af unges høje dimittendalder. Det kan også skyldes øget arbejdsløshed blandt ufaglærte, som betyder, at de unge som holder sabbat, har svært ved at få job. Eller det kan skyldes den generelle finansielle krise som kan betyde, at unge i højere grad vurderer, at det er vigtigt at få en uddannelse hurtigt.

⁷ 95% konfidensinterval, afrundet.

Ses der på tallene for UVM's uddannelser, viser figuren at sabbatlængden her gennemsnitligt er længere. Der må dog tolkes varsomt på disse resultater, da der er væsentligt færre respondenter i stikprøven der går på en af UVM's uddannelser, hvilket også afspejler sig i standardafvigelse, standardfejl og deraf store konfidensintervaller. Forklaringen på, at den gennemsnitlige sabbatlængde er længere for UVM's uddannelser end for VTU's kan være, at UVM optager flere ældre studerende, som har været ude på arbejdsmarkedet et stykke tid, inden de begynder på fx en professionsbachelor.

Ses der på tallene fra KUM, viser figuren at sabbatlængden her har svinget lidt over perioden, men nu ligger en smule under niveauet for 2004 og tidligere. Der er dermed sket et lille fald. Netop på KUMs uddannelser kræves det dog ofte, at man tager til optagelsesprøve mv. for at komme ind, og derfor kunne man formode, at flere på disse uddannelser har brug for længere sabbat for at opkvalificere sig, mens flere desuden må forsøge at blive optaget flere gange, hvilket kan forlænge sabbatlængden. Dog må man også her tolke med varsomhed pga. det forholdsvis lille antal respondenter.

Inddeles sabbatlængden i intervallerne "Direkte", "1 år", "2 år" og "mere end 2 år" (for tabel se Bilag I) ses det, at andelen af studerende på VTU's uddannelser der har holdt lang sabbat er faldende, og andelen der har holdt ingen eller kort sabbat er stigende. Dette har naturligvis betydning for, at den gennemsnitlige sabbatlængde er faldet. Tabellen viser, at udviklingen primært sker fra 2 år eller derover, samt fra 2 år og til 1 år, mens der ikke sker nogen ændring fra 1 år til direkte. Andelen der går direkte, er med andre ord forholdsvis stabil over perioden. Det ses fx at andelen af studerende der startede på en videregående uddannelse i 2005, og havde holdt op til og med ét års sabbat, var 62%, mens den i 2009 var steget til 73%. Andelen der holdt mere end to års sabbat er faldet fra 15% i 2005 til 9% i 2009.

Ses der på studerende på UVM's uddannelser, har andelen af studerende der er gået direkte, været forholdsvis stabil indtil 2009, men derefter er faldet til det halve. Derimod er andelen der har holdt 2 års sabbat steget drastisk i 2009, fra 19,7% til 34,4%. Dog må det igen bemærkes, at det er en forholdsvis lille stikprøve hvilket betyder, at antallet af respondenter i hver celle er lavt. Derfor må resultaterne tolkes med forsigtighed.

Ses der på studerende på KUM's uddannelser, fremkommer et lidt broget billede uden klare tendenser, hvilket stemmer godt overens med grafen i Figur 4. Også her må den forholdsvis lille stikprøve dog bemærkes, og resultaterne tolkes varsomt.

Universitets- og Bygningsstyrelsen, som behandler tallene for VTU, har desuden undersøgt, om forskellige baggrundsvARIABLE har betydning for sabbatlængden for VTU's uddannelser. De har undersøgt følgende baggrundsvARIABLE, kontrolleret for faldet i sabbatlængden fra 2005-2009:

- **Køn:** Her findes ingen umiddelbar sammenhæng. Dog viser nærmere analyser, at en større andel af drengene begynder direkte. Men omvendt holder en større andel af drengene også mere end to års sabbat. Pigerne holder typisk ét års sabbat. Pga. disse sammenhænge sløres forskellen i det samlede gennemsnit, hvilket betyder, at det ikke helt kan afvises af der er forskel på kønnene.
- **Forældres højeste uddannelse:** Her viser analysen kun signifikante forskelle for to af grupperne, nemlig ph.d. og mellemlang videregående uddannelse. For de andre grupper er der ingen entydige resultater.
 - Studerende som har en ph.d. som forælder, holder gennemsnitligt kortest sabbat, hvilket bl.a. kommer til udtryk ved, at kun 5% af denne gruppe holder mere end to års sabbat.
 - Studerende hvor forældrene højst har en mellemlang uddannelse, holder længst sabbat, hvilket bl.a. kommer til udtryk ved at 16% af de studerende her har holdt over to års sabbat.
- **Adgangsgivende eksamen (HF, HHX, HTX, STX):** Her viser analysen kun signifikant forskel for HTX'erne, som holder kortere sabbat end studerende med andre ungdomsuddannelser.

Analysen af sabbatlængden ift. de tre baggrundsvariable har altså forholdsvis begrænset forklaringskraft, og det kan ikke konkluderes om variablene har en selvstændig betydning kontrolleret for hinanden. UBST har derfor foretaget en GLM-analyse (Generel Lineær Model) for at forsøge at forklare variationen i sabbatlængden med de tre baggrundsvariable, igen kontrolleret for årstal for start på den videregående uddannelse.

Denne analyse viser, at kun køn og adgangsgivende eksamen har en signifikant selvstændig betydning for sabbatlængden, men modellen forklarer kun 2% af variationen i sabbatlængden, hvilket er meget lidt (Agresti & Finlay 1997; De Vaus 2002). Den eneste konklusion der kan drages er dermed, at køn og adgangsgivende eksamen har betydning for sabbatlængden men, at betydningen er meget begrænset. At modellen forklarer så lidt af den samlede variation, kan skyldes flere faktorer⁸. Pga. det begrænsede data-materiale man har haft til rådighed, har dette dog ikke været muligt at undersøge nærmere.

Konklusionen på undersøgelsen er dermed, at sabbatlængden for VTU's uddannelser er faldet med 4-5 måneder fra 2005 til 2009, men at man ikke kan forklare særlig meget af variationen i sabbatlængden. Stu-

⁸ Fx at sabbat som tidligere beskrevet både kan dække over at man har lyst til at holde sabbat, at man er nødt til at opkvalificere sig, at man er droppet ud af sin første videregående uddannelse og afventer næste optagelsesdato mv. Desuden kan den begrænsede variation skyldes at de rigtige variable ikke er inddraget i modellen.

derende på UVM's uddannelser har typisk holdt længere sabbat, hvilket måske kan forklares med den store andel ældre studerende. For studerende på KUM's uddannelsers vedkommende har sabbatlængden ligget forholdsvis stabilt over perioden, dog med udsving.

1.5. SABBAT AF LYST ELLER NØDVENDIGHED?

UBST's undersøgelse er i det store og hele de eneste forholdsvis nye tal, der er på området. Det er interessant, at vi i Danmark fokuserer så meget på at få unge hurtigt gennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet, mens vi samtidig ikke ved ret meget om sabbat, som står for en stor del af forsinkelsen.

Et forskningsprojekt er imidlertid igangsat for netop at imødekomme dette videnshul. Det drejer sig om forskningsprojektet *Catching up qualifications or fooling around*, som lektor Trond Beldo Klausen og professor Jørgen Goul Andersen arbejder med. Projektet skal undersøge flere forskellige faktorer ved sabbat, bl.a. årsager og virkninger af at udskyde uddannelsesvalg, om unge dimittender får højere løn end ældre dimittender, hvad arbejdsgivere fokuserer på når de skal ansætte dimittender, hvilke præferencer unge på ungdomsuddannelser har ift. sabbat og uddannelse samt hvordan man evt. kan ændre disse præferencer. Projektet består af registerdata for alle danskere over 18 år i perioden 1980-2008. Derudover er der lavet fire surveys med henholdsvis gymnasieelever, unge som holder sabbat, studerende på MVU og LVU samt tidligere studerende som nu er i arbejde. I de fire surveys er der spurgt til en lang række faktorer ifm. uddannelse og sabbat, men også en lang række værdispørgsmål samt baggrundsspørgsmål, også om forældrene. Til projektet er der dermed indsamlet en stor mængde data, og meget af det er endnu langt fra analyseret til bunds. Jeg har ifm. dette speciale fået adgang til disse data, hvilket betyder at jeg har mulighed for at undersøge netop de dele af problemstillingen som jeg finder mest interessante.

Afsnit 1.4.2 viste et fald i sabbatlængden for VTU, en stigning for UVM og ingen nævneværdig ændring for KUM. Før sabbatdiskussionen for alvor kan blive interessant, er det dog nødvendigt at undersøge, hvorvidt danske unge holder sabbat af lyst eller nødvendighed. Det skal forstås på den måde, at nogle unge er nødt til at opkvalificere sig for at komme ind på deres drømmestudie, og for disse er sabbat ganske enkelt en nødvendighed. Specielt for uddannelser med optagelsesprøver kan det fx tage lang tid og evt. flere forsøg at blive optaget. Sabbat kan, med andre ord, være et ufrivilligt onde for nogle studerende, og dermed er jeg nødt til at vide hvor stor en del af sabbatisterne der udgøres af studerende som holder sabbat af nødvendighed. Det giver datamaterialet fra *Fooling around* mig mulighed for at undersøge, og selvom jeg endnu ikke har beskrevet hverken datamaterialet eller anvendeligheden af det,⁹ vælger jeg alligevel at trække

⁹ Se 3.3 for beskrivelse af data samt 3.3.5 og 0 for diskussion af datamaterialets anvendelighed, herunder validitet og reliabilitet.

nogle resultater fra det ind her. Det skyldes, at hvis en meget stor del af de studerende reelt ikke selv har valgt, at de vil holde sabbat, mister min problemstilling en del af sin sociologiske relevans.

Jeg vil derfor undersøge, om der er sammenhæng mellem sabbatlængde og opkvalificering eller opsamling af point til Kvote 2. Det kan undersøges ved hjælp af et batteri med spørgsmål, hvori respondenterne spørges til, af hvilke årsager de holdt sabbat. Her er specielt fem svarkategorier interessante, nemlig de fem der ses i nedenstående tabel.

Da disse kategorier indgår i et multipelt spørgsmål, har respondenterne mulighed for at svare i flere af kategorierne. Jeg har derfor rekodet variabelen således, at man enten svarer, eller ikke svarer på et udsagn. Har man svaret på udsagnet er man derfor enig. Tabellen nedenfor viser, hvor mange respondenter der har svaret på udsagnet, og hvor lang sabbat de har holdt.

Tabel 2 Oversigt over andelen af respondenter der holder sabbat pga. nødvendighed

	Ville oparbejde kvalifikationer	For at spare point op til kvote 2	Ellers var der ringe mulighed for, at jeg blev optaget på en uddannelse	Ikke gode nok karakterer til at komme ind	Var nødt til at tage supplerende kurser
1 års sabbat	16 32,0%	0 0,0%	2 66,7%	1 10,0%	9 56,3%
2 års sabbat eller derover	34 68,0%	16 100,0%	1 33,3%	9 90,0%	7 43,8%
Total	50 100,0%	16 100,0%	3 100,0%	10 100,0%	16 100,0%
Chi² (p)	2,019 (0,155)	11,644 (0,001)**	0,785 (0,375)	4,154 (0,042)*	1,468 (0,226)
Gamma (p)	-0,218 (0,142)	1,000 (0,000)***	0,478 (0,413)	-0,734 (0,021)*	0,296 (0,248)

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001.

Tabellen viser, at der er tale om forholdsvis få respondenter, der angiver en af de fem årsager som de vigtigste til at holde sabbat. Det ses desuden, at kun udsagnene "For at spare point op til Kvote 2" og "Ikke gode nok karakterer til at komme ind" er signifikante og har høje gamma-korrelationskoefficienter, og der er derfor stærk sammenhæng mellem årsagen og sabbatlængden. Dog skal der tages forbehold for, at der er tale om ganske få respondenter! Specielt det at spare op til Kvote 2 viser en meget meget stærk sammenhæng med sabbatlængden, idet samtlige af de respondenter som angiver at de holdt sabbat for at spare point op til Kvote 2, har holdt 2 års sabbat eller derover. Det giver god mening, for netop det at spare point op til Kvote 2 kræver tid, idet primært rejser og lange perioder med fuldtidsarbejde giver point på den konto.

Ovenstående tabel kommer dog ikke førnævnte spørgsmål, om hvorvidt de respondenter som holder to års sabbat gør det af fri vilje, eller af nødvendighed, nærmere, idet der er tale om et multipelt spørgsmål og

den samme respondent derved kan svare at flere af årsagerne var vigtige – derved optræder en sådan respondent to gange i ovenstående tabel. Derfor har jeg lavet en variabel, som måler hvor mange respondenter der har svaret, at mindst én af de fem ovenstående årsager er en vigtig grund til at holde sabbat. Variablen tæller derved de respondenter der har svaret i en eller flere af de fem kategorier, og de respondenter der ikke har svaret i en af de fem. Frekvensen for variabelen ses i tabellen nedenfor.

Tabel 3 Årsager til sabbat: Lyst eller nød (n=648)

<i>Sabbat af lyst eller nødvendighed</i>			
Værdi	Label	Frekvens	Valid procent
1	Sabbat af nødvendighed (mindst én af de fem årsager)	82	12,7%
Missing	Ikke sabbat af nødvendighed (ingen af de fem årsager)	566	87,3%
Total		648	100,0

Tabellen viser, at i alt 82 ud af de 648 respondenter der har holdt sabbat, har svaret ja til en af de fem førnævnte årsager. Derved har de holdt sabbat, fordi de var nødt til det for at oparbejde kvalifikationer, spare point op til Kvote 2 mv. Det er dermed 12,7% af respondenterne, der angiver dette som årsag til deres sabbat. Det er i sig selv et interessant resultat, idet det viser at langt størstedelen af de unge der holder sabbat, nemlig 87,3%, holder sabbat fordi de har lyst til det, og ikke fordi de er tvunget til det, for at komme ind på deres drømmestudie.

Det havde været problematisk for min problemstilling, hvis en meget stor del af de studerende holdt sabbat af nødvendighed. Men kun 12,7% holder sabbat af nødvendighed, og jeg vurderer derfor af to grunde, at denne nødvendighed ikke er problematisk for min problemstilling. For det første har de selv valgt hvilken uddannelse de vil ind på, og dermed har de også truffet et valg om at holde sabbat. Havde de brændt for at komme i gang med studierne, lige efter de havde afsluttet deres adgangsgivende eksamen, kunne de have valgt en videregående uddannelse med lavere kvalifikationskrav, som de kunne komme direkte ind på. For det andet er det så lille en andel af alle der holder sabbat, at jeg ikke vurderer at det vil give nævneværdige bias.

En anden variabel der er værd at inddrage allerede her er, hvorvidt sabbatisterne holdt flere, færre, eller det samme års sabbat som de på forhånd havde planlagt. Denne variabel er interessant, fordi den fortæller om de studerende på forhånd planlægger de lange sabbatperioder, eller de på forhånd havde planlagt ingen eller kort sabbat men endte med at holde lang sabbat. Nedenstående tabel viser derfor en krydstabulering mellem sabbatlængde og spørgsmålet *Gik der flere eller færre år mellem din studieforberedende uddannelse og studiet, end du oprindeligt havde planlagt?*

Tabel 4 Kortere eller længere sabbat end planlagt (n=586)

<i>Flere eller færre års sabbat end planlagt</i>				
	Færre	Som planlagt	Flere	Total
1 års sabbat	8	241	11	260
	3,1%	92,7%	4,2%	100,0%
2 års sabbat eller derover	7	149	170	326
	2,2%	45,7%	52,1%	100,0%
Total	15	390	181	586
	2,6%	66,6%	30,9%	100,0%

$\chi^2=155,989$, $p<0,001$; $\gamma=0,855$, $p<0,001$

Tabellen viser, med en højsignifikant gamma korrelationskoefficient på 0,855, en meget stærk sammenhæng mellem sabbatlængde og om man har holdt flere, det samme, eller færre års sabbat end planlagt. Det ses, at langt størstedelen (92,7%) af de studerende der har holdt 1 års sabbat, også havde planlagt at holde 1 års sabbat. Tabellen viser dog også, at 4,2% af de som kun har holdt et enkelt års sabbat, svarer at dette ene år var flere end planlagt. Disse 4,2% udgør dermed en del af de førnævnte 12,7% der holdt sabbat fordi de var nødt til det. Af de studerende som holdt 2 års sabbat eller derover, havde langt færre, 45,7%, planlagt denne længde, mens hele 52,1% holdt flere års sabbat end de havde planlagt.

2. TEORI

I indlevende afsnit vil jeg opridsse det teoretiske felt, der anvendes til at belyse problemstillingen. I den forbindelse må man overveje, at det teoretiske aspekt ved en problemstilling kan gribes an på flere forskellige måder. Man må skelne mellem 'grand theories' og 'middle range theories', hvilket kan forklares som en skelnen mellem teorier der beskæftiger sig med hele samfundet, og teorier der beskæftiger sig med mere afgrænsede områder af et fænomen – disse er oftest konstrueret på baggrund af empiri (Merton 1968). Grand theories kan dermed anvendes på de fleste problemstillinger, fordi de med deres meget overordnede karakter kan hjælpe til en sociologisk forståelse af forskellige fænomener. Derfor vil sådanne teorier også kunne anvendes til at forklare sabbatlængde.

I og med der som bekendt er foretaget meget begrænset forskning om sabbat, er der imidlertid ikke udviklet middle range theories om emnet. Ser man på emnet i et lidt bredere perspektiv, er der dog forskellige teorier om uddannelsesvalg, som man til dels kan trække på. Men da sabbat kan handle om meget andet end selve uddannelsesvalget, vurderer jeg ikke, at disse teorier er optimale til at belyse problemstillingen. Derfor vil problemstillingen primært blive belyst ved hjælp af såkaldte grand theories, nemlig Anthony Giddens' teori om moderniteten som den skildres i *Modernitet og selvidentitet* (2008) samt Pierre Bourdieus teorier om distinktion og reproduktion, der skildres i *Distinksjonen* (1995) og *Reproduktionen* (2006). Det er derfor også ud fra disse teorier, jeg på deduktiv vis opstiller to hypoteser. Disse følger umiddelbart efter hver af teorierne.

Jeg vil dog her kort opridsse interessante perspektiver på uddannelsesvalg, idet disse kan hjælpe til analysen af sabbatlængde. Derefter vil henholdsvis Giddens' og Bourdieus teorier blive beskrevet.

2.1. TEORIER OM UDDANNELSESVALG

John Goldthorpe har beskæftiget sig med mønstre i unges uddannelsesvalg, og antager sammen med Richard Breen (1997) et Rational Choice-perspektiv, dvs. at uddannelsesvalget sker ud fra et individperspektiv, hvor udbyttet overfor prisen for en handling eller beslutning afvejes. Han mener dermed, at valget af uddannelse træffes ud fra en kombination af hvad der er mest attraktivt og realistisk at opnå. Desuden beskæftiger de sig med Rational Risiko Aversion (RRA) tankegangen, som omhandler at minimere risikoen ved en beslutning, her uddannelsesvalg. En stræben efter høj status medfører nemlig risikoen for at tabe status, og det er denne risiko man ønsker at minimere. Ifølge Goldthorpe og Breen er det nemlig et grundvilkår i individets handlings- og valgmønstre, at man ønsker at undgå nedadgående social mobilitet. Lavere uddannelsesniveau end forældrene vil således være en falliterklæring, men meget højere uddannelse vil omvendt være for risikobetonet, samtidig med det kan føre til fremmedgørelse fra oprindelsesklassen (Munk og Mattsson 2007). Taler man om social mobilitet og status, er social baggrund og klasser derfor et

uundgåeligt emne, som de da også anerkender i den forstand, at den unge videregives sine forældres evner og ressourcer.

Det er derfor også naturligt, at RRA ses i relation til reproduktionsteori, hvilket Herman G. van der Werfhorst og Saskia Hofstede undersøgte i en Hollandsk kontekst i 2007. Her fandt man, at den unges ambitioner havde stor betydning ifm. at undgå nedadgående social mobilitet. I Danmark er det af Anders Holm og Mads Meier Jæger (2008) testet, hvorvidt RRA kan forklare uligheden i uddannelsessystemet, og undersøgelsen viser da også, at RRA-adfærd fjerner nogle af de traditionelle socioøkonomiske aspekter som normalt forklarer ulighed i det danske uddannelsessystem.

Dermed er RRA-teori bestemt interessant at medtage, når uddannelsesvalg skal studeres, men i og med der, som tidligere nævnt, er flere aspekter ved sabbat end selve uddannelsesvalget, er RRA-teori ikke inddraget yderligere i dette teoriafsnit. Dog vil det blive inddraget i hypoteserne og analysen, hvor det findes relevant.

2.2. ANTHONY GIDDENS - MODERNITETSTEORI

For at forstå konteksten for de uddannelsesvalg, og valg eller fravalg af sabbat, som unge tager, er det nødvendigt at opridses Giddens' skildring af moderniteten. Giddens har i værket *Modernitet og selvidentitet* (2008) en meget generel forståelse af "moderniteten". Han refererer med moderniteten til de institutioner og adfærdsformer, der udvikledes i Europa i begyndelsen af 1600-tallet, og som i løbet af det 20. århundrede er blevet stadig mere verdenshistoriske i deres betydning. Det "moderne" er ifølge Giddens udviklet i et samspil mellem en række institutionelle dimensioner; industrialismen, kapitalismen, overvågningen og ikke mindst fremvæksten af nationalstaterne og organisationerne. Institutionerne repræsenterer i flere henseender noget diskontinuerligt ift. præmoderne kulturer og livsformer. Specielt fremhæves modernitetens ekstreme dynamik, som med høj hastighed forandrer både omfang og dybde af tidligere eksisterende sociale praksisser og adfærdsformer (Giddens 2008: 26-27). I hele Giddens' modernitetsanalyse kan denne dynamik sammenfattes i tre overordnede karaktertræk: Adskillelse af tid og rum, udlejningsmekanismer og institutionel refleksivitet. Disse karaktertræk har alle været med til at løsne individer og sociale institutioner fra de traditionelle rammer, der eksisterede i præmoderne samfund (Giddens 2008: 28-32).

Ifølge Giddens adskiller de moderne institutioner sig fra alle tidligere former for social orden ved deres dynamik, graden hvormed de underminerer traditionelle vaner og skikke samt deres globale påvirkning. Den forvandling, som moderne institutioner fører med sig, fletter sig direkte sammen med individets tilværelse og derfor med selvet. Et af de særlige træk ved moderniteten er nemlig en stærk gensidig forbindelse mel-

lem de to "ekstremer", ekstentionalitet og intensionalitet, dvs. globale påvirkninger på den ene side og personlige dispositioner på den anden (Giddens 2008: 9).

At moderniteten er en post-traditionel orden betyder imidlertid ikke, at traditioner og vaners sikkerhed er blevet erstattet af den rationelle videns vished, idet tvivlen er et gennemgående træk ved den moderne kritiske fornuft. Det skyldes, at moderniteten institutionaliserer den radikale tvivls princip og insisterer på, at al viden må have hypotesens form, idet påstande meget vel kan være sande, men principielt altid er åbne for revision, og dermed muligvis må forkastes på et senere tidspunkt (Giddens 2008: 11).

Giddens betegner desuden moderniteten som en risikokultur. Det skyldes, at under modernitetens betingelser trækkes fremtiden konstant ind i nutiden ved hjælp af den reflektive organisering af vidensmiljøer. Men i og med moderniteten i høj grad drejer sig om kontrol, at verden er underlagt den menneskelige dominans, vurderer man hele tiden, hvorvidt forskellige forhold vil afvige fra deres forventede resultater, og der tænkes derfor ofte i "risiko-baner". At skulle vurdere risiko kræver præcise informationer, men de moderne institutioners foranderlighed bevirker, at de fleste former for risikovurdering rummer adskillige uberegnelige faktorer, hvilket gør grundlaget for førnævnte kontrol problematisk (Giddens 2008: 12, 171).

2.2.1. SELVIDENTITETEN SOM ET REFLEKSIVT PROJEKT

Moderniteten har medført en fremvækst af nye selvidentitetsmekanismer, som både er formet af modernitetens institutioner, men omvendt også er med til at forme dem. Selvet er dermed ikke et passivt væsen, som er determineret af påvirkninger udefra, men skaber dets egen selvidentitet, og bidrager dermed til sociale påvirkninger, som er globale i deres konsekvenser og implikationer. Modernitetens refleksivitet strækker sig dermed helt ind i selvets inderste, idet selvet i en posttraditionel orden bliver et refleksivt projekt. Overgange i liv har altid krævet psykisk reorganisering, men hvor overgangene i traditionelle kulturer ofte blev ritualiseret i form af rites de passage, må det forandrede selv i moderniteten udforskes og konstrueres som en del af en refleksiv proces, der forbinder personlig og social forandring. Selvet må med andre ord skabes refleksivt ved, at individet refleksivt vælger til og fra i en kompleks mangfoldighed af valgmuligheder. Og da moderniteten ikke hviler på et entydigt fundament, er der samtidig meget lidt hjælp at hente med hensyn til hvilke muligheder der bør vælges (Giddens 2008: 11, 46, 100).

I nutidens samfund må individet altså selv refleksivt skabe og opretholde dets selvidentitet ved at vælge mellem de mangfoldige valgmuligheder. Selvets "identitet" forudsætter, i modsætning til selvet som generelt fænomen, refleksiv bevidsthed. Selvidentitet er hvad individet er bevidst om. Selvidentitet er med an-

dre ord ikke noget, der er givet som et resultat af kontinuiteten i individets handlingssystem, men derimod noget, der rutinemæssigt må skabes og opretholdes i individets refleksive aktiviteter. Selvidentitet er ikke et særligt træk eller en samling af træk, som individet besidder. Den er selvet, som det refleksivt forstås af personen på baggrund af vedkommendes biografi. I dette refleksive projekt, som skabelsen af selvidentiteten er, spiller det en afgørende rolle, at individet formår at opretholde en sammenhængende biografisk fortælling om sig selv, for derigennem at have en klar fornemmelse af hvem det er (Giddens 2008: 68).

I det moderne sociale liv får livsstil derfor en særlig betydning, for jo mere traditionen mister sit tag, jo mere tvinges individet til at træffe livsstilsvalg mellem de førnævnte mangfoldige og komplekse muligheder. Livsstil referer dermed ikke kun til velhavende grupper eller klassers aktiviteter, men omhandler beslutninger der træffes, handlingsforløb der følges mv. Livsstilsvalg bliver stadig vigtigere i den refleksivt organiserede livsplanlægning, der er helt central ved struktureringen af selvidentiteten. Alle disse valg forudsætter, at man overvejer konsekvenserne af sine valg og dermed de risici som er blevet mere synlige i moderniteten pga. den nemmere adgang til ekspertviden (Giddens 2008: 14-15, 70, 102). Disse valg drejer sig dermed ikke alene om, hvordan man handler, men også om hvem man vil være. Giddens pointerer desuden, at jo mere post-traditionelt et miljø individet bevæger sig i, desto mere vil livsstilen vedrøre selve selvidentitetens kerne, dens skabelse og genskabelse (Giddens 2008: 101).

I og med fremtiden er usikker, er den fuld af hypotetiske muligheder, og risikokalkulationen kan aldrig blive fuldkommen, fordi der altid vil være utilsigtede og uforudsete resultater, af de valg man træffer. Jo mere individet forsøger at forme en selvidentitet under modernitetens betingelser, jo mere vil vedkomme blive klar over, at nuværende praksisser former fremtidige udfald. Hver enkelt handling vil både repræsentere en risiko og en mulighed, som individet må kalkulere med, når der træffes et valg (Giddens 2008: 134, 154).

Denne risikovurdering er afgørende for koloniseringen af fremtiden. Individet er tvunget til at acceptere, at selvom risikoelementet forbundet med en aktivitet eller strategi er beskedent, kan enhver given situation være et af de tilfælde, hvor "tingene går galt". Hvis individet har en sikkert etableret følelse af fundamental tillid, er denne risiko ikke afgørende. Men hvis det har en skrøbelig følelse af fundamental tillid, kan selv tanken om, at der er en lille risiko forbundet med et eftertragtet mål vise sig at være ulidelig (Giddens 2008: 213).

Den kolossale mængde af valg som konfronterer individet i nutidens samfund er, ifølge Giddens, forårsaget af flere påvirkningsfaktorer. For det første, at vi lever i en post-traditionel orden, hvor de vejvisere som

traditionen tidligere udgjorde, nu ikke længere eksisterer. Og for det andet, livsverdenens pluralisering. Mens mennesker gennem hovedparten af historien har levet i temmelig nært knyttede miljøer, er modernitetens rammer for det sociale langt mere forskelligartede og segmenterede. En tredje faktor der betinger valgenes mangfoldighed, er den eksistentielle påvirkning fra anerkendte opfattelsers kontekstuelle karakter. Vi lever i et samfund med en enorm mængde viden, men også med en enorm mængde metodologisk tvivl. Selv de mest pålidelige autoriteter kan man kun have tillid til "indtil videre", og selv eksperterne er internt uenige. For det fjerde er der i moderniteten en udbredt erfaringsformidling. Medierne bliver mere og mere globalt orienterede, hvilket betyder at hele verden i princippet er synlig for alle, som ønsker at indsamle information (Giddens 2008: 102-104).

2.2.2. LIVSPLANLÆGNING

I en verden bestående af utallige livsstilsmuligheder bliver strategisk livsplanlægning særlig vigtig. Individet må reflektivt lægge en livsplan for at forberede et forløb af fremtidige handlinger, der skal mobiliseres med udgangspunkt i selvets biografi. Giddens taler i den forbindelse om, at individet, på baggrund af en personlig kalender, håndterer livsforløbets tid. Den personlige kalender er et redskab, som anvendes til at indpasse væsentlige begivenheder i en personliggjort kronologi. Men ligesom med livsplanerne bliver også de personlige kalendere revideret og rekonstrueret på baggrund af forandringer i individets situation eller sindstilstand (Giddens 2008: 104-105).

Ifm. livsplanlægningen vil der være hændelser eller omstændigheder der er særligt væsentlige for et individ. Disse kalder Giddens for skæbnesvangre øjeblikke, og beskriver dem som *"de situationer, hvor det kræves af individet, at vedkommende tager beslutninger, som er særligt væsentlige for vedkommendes forventninger eller mere generelt for vedkommendes fremtidige liv"* (Giddens 2008: 135). Skæbnesvangre øjeblikke kan både forekomme pludseligt, hvis en begivenhed indtræffer, eller kan være konstrueret ved at individet træffer en vigtig beslutning om fremtiden (Giddens 2008: 136). Det er kendetegnende for skæbnesvangre øjeblikke, at individet står ved en korsvej i sin tilværelse, og øjeblikket får dermed store implikationer, ikke alene for individets fremtid, men også for selvidentiteten. Væsentlige beslutninger vil dermed omforme identitetens refleksive projekt via de medfølgende ændringer i livsstilen (Giddens 2008: 168-169).

Disse skæbnesvangre øjeblikke, eller rettere den kategori af muligheder som et individ definerer som skæbnesvangre, står i et særligt forhold til førnævnte risiko, og fordrer ofte, at individet drøfter valgene med andre. I traditionelle samfund har individet fundet støtte i det lille samfunds eller traditionens beskyt-

tende rammer. I moderniteten er disse rammer imidlertid nedbrudt, og individet kan dermed føle sig alene og mangle den følelse af sikkerhed, som de traditionelle rammer tidligere gav (Giddens 2008: 47).

2.2.3. MODERNITETENS BETYDNING FOR LIVSPLANLÆGNINGEN

Livsforløbet i moderniteten bliver altså mere og mere løsrevet fra de på forhånd etablerede bånd til andre individer og grupper. I traditionelle samfund var slægtsrelationer med til at afgøre eller definere vigtige beslutninger, men i moderne samfund er de nære personer ikke defineret på forhånd, men vælges i højere grad reflektivt af individet. Hvor det tidligere primært var slægtsrelationer, er der i dag også venner, kolleger og andre bekendte. Der eksisterer nye sfærer for intimitet med sådanne andre, og det bliver et afgørende element i den tillidsramme, som individet udvikler (Giddens 2008: 174-175).

Samtidig indeholdt livscyklens i traditionelle kontekster et udtalt element af gentagelse, fordi hver generation genopdagede og genlevede sin forgængers livsform. Men gentagelsen mister sin mening i nutidens samfund, fordi praksisser kun gentages, hvis individet reflektivt kan retfærdiggøre det. Desuden udgør den lokale tilknytning ikke længere en sikkerhed for individet, idet stedet er langt mindre betydningsfuldt som referencepunkt for individets livsforløb nu end tidligere. Man flytter i højere grad rundt i verden, idet bopælen er et valg som primært organiseres på baggrund af individets livsplanlægning (Giddens 2008: 173-174).

Individet står altså i en situation, hvor alle muligheder er åbne, for det er ikke forankret et bestemt sted, gentager ikke blot generationens livsformer, og vælger selv hvem det vil rådføre sig med. Pga. de mange valgmuligheder individet har, og de ofte uklare konsekvenser disse valg kan have, kommer eksperter også ofte ind i billedet, når et skæbnesvangert øjeblik nærmer sig. Alligevel er det kun i relativt få situationer, hvor en beslutning om en handling bliver entydigt taget pga. råd fra en ekspert. Det skyldes at verden forandres så hurtigt, at ingen kan forudsige hvad konsekvensen af en handling er, og eksperterne derfor også ofte er uenige. Derfor må individet til tider kaste sig ud i noget nyt med bevidstheden om, at det valg vedkommende har truffet, har en irreversibel karakter og en risiko for, at det går galt og at det dermed får konsekvenser for den biografiske fortælling og selvidentiteten (Giddens 2008: 136-137).

2.3. HYPOTESE 1

På baggrund af ovenstående har jeg opstillet en hypotese om danske unges sabbatlængde. Hypotesen tager udgangspunkt i de udviklingstendenser, som Giddens skildrer i *Modernitet og selvidentitet*, idet det antages, at disse har stor betydning for unges uddannelsesvalg. I modsætning til tidligere, hvor traditioner

og familieband hjalp de unge til at beslutte, hvilken retning deres liv skulle tage, har de i dag fuldstændig frie rammer. Selvidentiteten er et refleksivt projekt, og de unge må selv planlægge deres liv. I det danske samfund er uddannelse utrolig vigtigt for, hvilke muligheder man har for karriere og dermed for, hvordan livet formes. Derfor kan uddannelsesvalg ses som et skæbnesvangert øjeblik, og det er dermed vigtigt for de unge, at de vælger "rigtigt". For vælger de forkert, kan det få afgørende konsekvenser for deres livsplanlægning og selvidentitet. Hele debatten og diskursen om, at man skal bidrage til samfundet og skynde sig at blive færdig med sin uddannelse, står derfor i kontrast til betragtningen af uddannelsesvalget som utrolig afgørende for de unge, som har brug for god tid til at overveje denne store beslutning. Dette bekræftes desuden i forskning af bl.a. Mette Pless fra Center for Ungdomsforskning (Pless 2010) og Camilla Hutter fra Danmarks Pædagogiske Universitet (Hutter 2004). Desuden kan den risiko, det er at vælge forkert, ifølge Hutter, spille en rolle, idet unge opfatter det som meget vigtigt at vælge rigtigt første gang, fordi man ellers risikerer at blive en fiasko set med både sine egen og omverdenens øjne. Også RRA-teori beskæftiger sig som bekendt med risikoen for nedadgående social mobilitet ved et forkert uddannelsesvalg.

Fordi uddannelsesvalget er så vigtigt, er det altså en utrolig vigtig beslutning, de unge står overfor, når de har færdiggjort deres adgangsgivende eksamen. Derfor er min hypotese, at hvis man som ungt menneske er meget i tvivl om hvilken retning man ønsker livet skal tage, vil man holde en længere sabbat mellem den adgangsgivende eksamen og videregående uddannelse, fordi man har brug for god tid til at reflektere over, hvilket liv man ønsker, og dermed hvilken uddannelse man skal tage. Modsat vil de unge, som er forholdsvis afklarede i hvilket liv de ønsker, og hvilken uddannelse der kan opfylde deres drømme, have meget nemmere ved at vælge uddannelse og dermed holde kortere eller ingen sabbat.

Derfor operationaliseres Giddens' teori om individualisering mv. her, til at omhandle uddannelsesvalget som den store og afgørende beslutning det er, og den usikkerhed unge derfor oplever det medfører. Hypotese 1 lyder:

Unge som finder livsplanlægningen svær, holder længere sabbat end unge, der finder livsplanlægningen nem.

2.4. PIERRE BOURDIEUS - DISTINKTION OG REPRODUKTION

Pierre Bourdieu har en anderledes tilgang til individers handlefrihed og refleksive bevidsthed end Giddens. I sine værker om distinktion, smag og social differentiering, hvor *La Distinction. Critique sociale du jugement* (1979) (Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften (1995)) er den vigtigste, bliver det teoretiske begrebsapparat som anvendes i dette speciale, udfoldet.

2.4.1. DET SOCIALE RUM

Centralt i *Distinksjonen* er det sociale rum, som er en form for idealtypisk model over det franske samfund. Det sociale rum er et resultat af en korrespondanceanalyse, og er konstrueret således, at aktører fordeler sig ud fra den position, de statistisk set har ud fra de to, ifølge Bourdieu, vigtigste differentieringsprincipper i fremskredne samfund: økonomisk og kulturel kapital og den samlede mængde kapital. Jo nærmere aktører er på hinanden langs disse dimensioner, jo mere har de til fælles. Det sociale rum er dermed relationelt, idet grupperne kun eksisterer ift. hinanden og udelukkende i kraft af deres indbyrdes forskelle og ligheder (Bourdieu 1995: 34; Järvinen 2007: 352).

I det sociale rum spiller Bourdieus kapital-begreb derfor en central rolle. Bourdieu opererer med fire forskellige kapitaltyper: *Økonomisk kapital*, som forstås som penge og materielle ressourcer, *kulturel kapital*¹⁰, som forstås som uddannelse (herunder eksamener og titler) og finkulturelle færdigheder samt *social kapital*, som forstås som de ressourcer en aktør besidder som konsekvens af et tilhørsforhold til en bestemt gruppe. Den fjerde type kapital er *symbolsk kapital*, som er en form for overordnet kapitalform, som de øvrige kapitalformer transformeres til, når de betragtes som legitime på et bestemt område (Järvinen 2007: 352).

De praksisformer og dispositioner som er tilknyttet de forskellige sociale positioner, konstituerer desuden en række forskellige livsstile, som kan organiseres i *livsstilsrummet*:

”Dersom den herskende klasse utgjør et forholdsvis selvstendig rom med en struktur som er definert gjennom fordelingen av ulike former for kapital mellom medlemmerne... - Da må disse strukturerne kunne finnes igjen i livsstilsrommet, det vil si i de ulike systemer av kjennetegn, som uttrykker ulike systemer av disposisjoner” (Bourdieu 1995: 73)

¹⁰ Bourdieu har i de senere år erstattet kulturel kapital med informationskapital – jeg vil dog anvende begrebet kulturel kapital i dette speciale.

Det sociale rum betragtes altså som bestående af objektive sociale strukturer og positioner, som individerne befinder sig i, mens livsstilsrummet betragtes som en symbolsk, subjektiv virkelighed. Hvis samfundet er i balance, vil der, ifølge Bourdieu, eksistere en form for ligevægt imellem de to: *"Her kan en intuitivt se at indikatorene for livsstil ordner seg i et mønster som svarer til strukturen av rommet for livsstiler (altså til strukturen av posisjoner)"* (Bourdieu 1995:76).

2.4.2. HABITUS

Det sociale rum, og de positioner aktørerne indtager i det, kommer almindeligvis til udtryk i rummet for standpunkter via rummet for dispositioner. Til enhver klasse af positioner svarer nemlig en type dispositioner, som Bourdieu benævner habitus. Habitus er *"et forenende og genererende prinsipp som lar indre og relasjonelle kjennetegn ved en posisjon komme til uttrykk i form av en enhetlig livsstil, det vil si som et enhetlig sett av valg av personer, goder og virksomheter"* (Bourdieu 1995: 36). Habitus er, med andre ord, forbindelsen mellem agenternes positioner i det sociale rum og deres positioneringer. Habitus er et system af dispositioner, hvorigennem aktørerne opfatter, bedømmer og handler i verden. Det er habitus, der omsætter den sociale position en aktør har, til de positioneringer der kendetegner en specifik livsstil. Dermed er habitus central i forbindelsen mellem det sociale rum og livsstilsrummet.

Ifølge Bourdieu er det habitus der styrer aktørerne til at træffe de valg, og dermed ende i de situationer, der bekræfter deres tidligere dispositioner, og samtidig til at få aktørerne til at undgå situationer, der udfordrer deres habitus, og sætter spørgsmålstejn ved den. Habitus skaber et dialektisk forhold mellem den objektive virkelighed og aktørernes forventninger og aspirationer, og giver dermed aktørerne deres realitetssans og fornemmelse for deres egne begrænsninger. Derved opstår der pga. habitus gradvist harmoni mellem de objektive muligheder, som en aktør har til rådighed, og de mål som aktøren betragter som ønskværdige og realistiske at opnå. Via sine analyser af livsstil og smag mener Bourdieu at påvise, at det der tilsyneladende er individets frie valg og fravalg, i realiteten harmoniserer med sociale inklusions- og eksklusionsmekanismer, som den enkelte aktør har vanskeligt ved at gennemskue og endog meget vanskeligt ved at påvirke (Bourdieu 1995:36-38; Järvinen 2007: 252-253).

Kendetegnene ved de sociale positioner kommer altså til udtryk som en bestemt habitus eller smag ift. valg af personer man omgås, forbrug, aktiviteter mv. Disse valg genererer dermed et netværk af dispositioner, hvilket tilsammen danner en bestemt livsstil. Habitus er, ligesom de positioner som har frembragt dem, dermed både differentierede og differentierende (Bourdieu 1995: 36).

Habitus er altså det der forbinder aktørers sociale position i samfundet med deres handlemåder, men det sker udelukkende på et ubevidst plan, idet habitus styrer menneskers vilje og valg udenom deres sprog og bevidsthed (Bourdieu 1995: 217), hvilket nedenstående citat viser:

”Skjemaerne for habitus er opprinnelige former for klassifiseringer, og er så virkningsfulle som de er i kraft av at de virker under bevissthetens og språkets terskel, og derfor er hinsides det en kan granske og styre med viljen. Disse skjemaene er en praktisk orientering av praksis, og de graver det en feilaktig kaller verdier ned i de mest automatiske gester eller i de tilsynelatende mest ubetydelige kroppsteknikker: håndbevegelser eller ganglag, måter å sette seg eller pusse nesen på, munnens bevegelser når en spiser eller når en snakker” (Bourdieu 1995: 217)

Bourdieu forklarer altså med sit habitusbegreb, hvordan de valg som sædvanligvis opleves som individuelle og bestemt af personlig smag eller overbevisning, har en stærk sammenhæng med social baggrund og social klasse. Det skal dog ikke forstås således, at klasserne eksisterer i absolut forstand. De findes derimod i det sociale rum, som altså består af en række sociale forskelle, hvor økonomisk og kulturel kapital er de vigtigste forklaringsfaktorer (Prieur 2006: 516).

2.4.3. UDDANNELSE

Ifølge Bourdieu har undervisningssystemet, via de titler det giver, en grundlæggende rolle i opretholdelsen af den sociale orden. Undervisningssystemet er en institutionaliseret operatør af klassificeringer, og er selv et objektiveret system af klassificeringer. Undervisningssystemet reproducerer den sociale verdens hierarkier i en ændret form med sine inddelinger mellem forskellige niveauer, svarende til sociale strata, og med sine inddelinger i specialiteter og discipliner. Derfor har uddannelser, og de titler de medfører, stor værdi i et fremskredet samfund, fordi uddannelse betragtes som en garanti for kulturel kapital. Som Bourdieu beskriver det:

”Den samfundsmessige verdien settes lik ”personlig” verdi, den skolemessig verdigheten settes lik menneskelig verdighet. Utdanningstittelen bliver betraktet som en garanti for ”kultur”, og ”kultur” er en av de grunnleggende bestanddelene i det som i henhold til den rådende definisjonen skaper et vellykket menneske. Derfor oppleves mangel på utdanningstittel som et vesentlig handicap: En person rammes i sitt selvilde og i sin menneskelige verdighet” (Bourdieu 1995: 204).

I værket *La Reproduction. Éléments pour une théorie du système d'enseignement* (1970) (Reproduktion. Bidrag til en teori om undervisningssystemet (2006)) beskæftiger Bourdieu sig, sammen med Jean-Claude Passeron, med undervisningssystemet og dets rolle i samfundet. Ifølge Bourdieu og Passeron sker der en selektion i undervisningssystemet, idet det primært er unge som, via deres forældre, har meget kulturel kapital, som klarer sig godt i undervisningssystemet. Kernen i *Reproduktionen* er da også, at uddannelsessystemets selektionsprocesser ikke på en enkel måde kan føres tilbage til forskellige klassers ulige økonomiske betingelser, men først og fremmest har at gøre med kulturelle faktorer (Bourdieu & Passeron 2006: 8). Denne selektion skyldes, at man i undervisningssystemet udsættes for undervisning som er *arbitrær*, dvs. den afspejler og udtrykker de herskende styrkeforhold i samfundet, altså kulturen i de dominerende klasser. Derfor påfører undervisningen altså eleverne en bestemt kultur – nemlig den kultur der i samfundet har status som legitim (Bourdieu & Passeron 2006: 8).

Og denne arbitrære kultur betyder, at unge af forældre med meget kulturel kapital selvsagt er mere fortrolige med kulturen, og dermed undervisningen, end unge af forældre med begrænset kulturel kapital. Det skyldes at førstnævnte er vokset op med denne kultur, og den derfor er blevet en del af deres habitus. Undervisningssystemet opleves dermed som en bekræftelse, af den kultur de er vokset op med. Unge som har forældre med begrænset kulturel kapital vil derimod opleve kulturen i undervisningssystemet som fremmed, og de vil derfor have sværere ved at gennemføre en uddannelse (Bourdieu og Passeron 2006: 8-9).

Så selvom undervisningssystemet i teorien er sådan indrettet, at eleverne bedømmes på deres evner, kommer det i praksis til at favorisere de kulturelle arvtagere. Og netop derfor kommer den selektion, der sker, til at forekomme både rationel og legitim, både blandt lærere og elever, og *”de objektive styrkeforhold i samfundet, der ligger bag skolens påføring af arbitrært kultur, miskendes, hvorved påføringen lægger sig forstærkende til styrkeforholdene”* (Bourdieu og Passeron 2006: 9). Denne proces benævner Bourdieu og Passeron *symbolsk vold*. Som de beskriver det:

”Enhver pædagogisk handling er objektivt set en symbolsk voldshandling i en første forstand, nemlig for så vidt som de styrkeforhold mellem grupperne eller klasserne, som er konstituerende for en social formation, ligger til grund for den arbitrære magt der er betingelsen for indstiftelsen af et pædagogisk kommunikationsforhold, det vil sige pålæggelsen og indpodningen af en kulturel arbitraritet i overensstemmelse med en arbitrær måde at pålægge og indpode denne arbitraritet på (opdragelse).” (Bourdieu og Passeron 2006: 26)

Ifølge Bourdieu og Passeron skal man derfor hverken finde omdrejningspunktet for undertrykkelsen i det moderne samfund i kirken, hæren, fængslet, galeanstalten eller andre steder. Reproduktionen sker, uden der vel at mærke er nogle onde hensigter forbundet derved, via undervisningssystemet (Bourdieu og Passeron 2006: 9).

2.5.HYPOTESE 2

På baggrund af ovenstående teori, samt en række tidligere undersøgelser på uddannelsesområdet, har jeg opstillet endnu en hypotese om sabbatlængde ift. kulturel kapital. Tidligere undersøgelser har vist, at der er en høj grad af social ulighed i uddannelsessystemet, både i Danmark og udlandet, således at jo mere kulturel kapital man har, jo større sandsynlighed er der for at man tager en uddannelse (Hansen 2003; Jæger & Holm 2004 og 2007; McIntosh & Munk 2007). Desuden viser tidligere internationale undersøgelser, at unge med lav socioøkonomisk status i højere grad er blandt de såkaldte 'mature students', som til dels kan sammenlignes med danske unge der har holdt lang sabbat (jf.1.4.1).

Ifølge Bourdieu er man mere fortrolig med den kultur der hersker i uddannelsessystemet, og har derfor nemmere ved at tage en uddannelse, hvis man har en høj grad af kulturel kapital, end hvis man har en lav grad af kulturel kapital. Man kunne derfor forestille sig, at hvis en person har en høj grad af kulturel kapital, skal denne ikke bruge så lang tid på at blive fortrolig med uddannelsessystemet, træffe beslutningen om uddannelse og bruge så lang tid på at forberede sig på at starte på en videregående uddannelse, som en person med lav grad af kulturel kapital. Desuden kan man forestille sig, at en persons habitus, i og med den hænger så tæt sammen med personens placering i det sociale rum, har betydning for hvilken uddannelse personen vælger og hvor lang sabbat personen holder.

Med denne hypotese ønsker jeg derfor at undersøge, om den sociale ulighed der ses ifm. uddannelse, generelt også gør sig gældende ifm. sabbatlængde. Min hypotese er, at hvis man har meget kulturel kapital, vil det være mere naturligt at tage en uddannelse fordi man er mere fortrolig med uddannelsessystemet, end hvis man har lav kulturel kapital. Derfor vil man også have brug for kortere sabbat hvis man har meget kulturel kapital, end hvis man har lav kulturel kapital, fordi man med høj kulturel kapital ikke skal bruge så lang tid på at sætte sig ind i systemet og forberede sig på at tage en videregående uddannelse som med lav kulturel kapital.

Hypotese 2 lyder derfor således:

Unge med en lav grad af kulturel kapital holder længere sabbat end unge med en høj grad af kulturel kapital.

3. METODE

I indværende afsnit vil de metodiske overvejelser blive præsenteret. Afsnittet indledes med tilgangen til problemstillingen, efterfulgt af en beskrivelse af det valgte forskningsdesign. Herefter beskrives det anvendte datamateriale, efterfulgt af en operationalisering af de to hypoteser ned på variabel-niveau¹¹. Herefter følger analysestrategien og en kort beskrivelse af de statistiske metoder der anvendes til analysen. En diskussion af undersøgelsens validitet og reliabilitet findes efter analysen i kapitel 0.

3.1. TILGANG TIL PROBLEMSTILLINGEN

I dette afsnit vil specialets videnskabsteoretiske overvejelser blive præsenteret. Som problemformuleringen antyder, ligger der en metodologisk kollektivistisk antagelse om, at individer påvirkes af sociale systemer såsom familie, omgangskreds, skole mv. bag problemstillingen som undersøges. Det vil sige, at det antages, at individers beslutning om hvor længe de vil holde sabbat, er påvirket af sociale systemer. Antagelsen bag hypotese 1 er, at de mange valgmuligheder der er fremkommet som en følge af senmoderniteten, har betydning for sabbatlængden, mens hypotese 2 antager, at det er den sociale baggrund individerne har, som påvirker sabbatlængden. Denne metodologiske kollektivism skal dog ikke forstås strukturdeterministisk, således at de sociale systemer begrænser individernes handlemuligheder, men blot som en antagelse om, at individets handlinger påvirkes af de strukturelle rammer, det befinder sig indenfor. Den metodologisk kollektivistiske tilgang fordrer dermed, at forklaringsretningen går fra sociale fænomener til individerne (Gilje & Grimen 2002: 200-220).

Problemformuleringen belyses ved hjælp af en hypotetisk deduktiv tilgang, idet de to opstillede hypoteser er fremkommet igennem teoretisk deduktion (DeVaus 2001: 6). De udgør dermed en antagelse om sammenhængen mellem sabbatlængde og henholdsvis individualisering og social baggrund. Den hypotetisk deduktive tilgang hænger tæt sammen med den kritiske rationalisme, som blev introduceret af Karl Popper i *The Logic of Scientific Discovery* (1934), og netop Popper er da også central, når baggrunden for hypotese-test diskuteres. Ifølge Popper må hypoteser altid være testbare, det vil sige at de enten må kunne falsificeres eller ikke-falsificeres ved hjælp af empiri. Årsagen til, at Popper ikke taler om verificering, men udelukkende om falsificering, er hans ontologiske og epistemologiske forståelse. Han mener, at der eksisterer en objektiv virkelighed, men hypoteser om denne virkelighed kan aldrig verificeres, idet man aldrig kan være sikker på, at man har testet alle nutidige, fortidige og fremtidige konsekvenser af en hypotese. Hypoteserne i dette speciale testes med baggrund i netop Poppers og den kritiske rationalismes optik ved hjælp af datamateriale fra *Fooling around*. Det bør dog præciseres, at specialet metodologisk afviger fra den kritiske

¹¹ Operationalisering af de anvendte kontrolvariable findes i Bilag B.

rationalistiske tilgang, idet denne nærmere tilslutter sig den metodologiske individualisme (Gilje & Grimen 2002: 74-82).

3.1.1. HYPOTESERNES FORSKELLIGHED

De to hypoteser som testes med baggrund i Poppers rationale, er som bekendt, fremkommet via hypotetisk deduktion. De to teoretiske perspektiver der ligger til grund for hypoteserne stammer fra Giddens og Bourdieu, og indeværende afsnit vil kort opridse forskellene på de to teoretiske perspektivers syn på individet samt teoriernes empiriske forankring.

En ivrig diskussion indenfor samfundsvidenskaberne går på, hvorvidt det er individet selv eller samfundets strukturer, der definerer individets liv (Ritzer 2008), hvilket i dette speciale dermed omhandler, hvorvidt det er individet selv eller strukturerne, der definerer om en person holder sabbat og evt. hvor længe.

Giddens og Bourdieu adskiller sig ontologisk set helt grundlæggende fra hinanden via deres tillid til strukturerne rolle og deraf individernes handlemulighed og refleksive bevidsthed. Begge teoretikere hævder, med deres teorier, at være kritikere af strukturalismen, men som afsnit 2.4 vidner om, er Bourdieus teori tydeligt strukturelt orienteret pga. synet på de objektive strukturer som determinerende for individets handlinger.

Derfor står Giddens og Bourdieu i højere grad som modsætninger mht. individets handlemulighed og refleksivitet. Giddens betoner individers frie handlemuligheder og refleksivitet, men ønsker at nedbryde distinktionen mellem metodologisk individualisme og kollektivismen ved at argumentere for, at samfundets strukturer løbende produceres og reproduceres i individets handlinger, og derfor ikke kan forklare individets handlinger udelukkende ud fra et struktur- eller handlingsperspektiv. Bourdieu ser derimod i højere grad de objektive strukturer som determinerende for individets handlemuligheder (Järvinen 2007: 363; Kaspersen 2005). Dermed har teoretikerne ontologisk set forskellige holdninger til, hvorvidt individet selv vælger sabbat til eller fra, eller hvorvidt samfundet determinerer valget.

Når Giddens og Bourdieu vurderes overfor hinanden, er det desuden nødvendigt at rette fokus mod teoriernes empiriske forankring. Giddens har primært beskæftiget sig med teoriudvikling og teorikritik uden brug af empiri i sit arbejde, hvilket han ofte er kritiseret for. Modsat er både *Distinksjonen og Reproduktionen* funderet på omfattende empiriske undersøgelser (Järvinen 2007: 349; Kaspersen 2007: 425). Derudover må man holde sig for øje, at de værker der her anvendes, er skrevet med flere års mellemrum. Hvor *Distinksjonen og Reproduktionen* bygger på studier som er gennemført primært i 1960'ernes og 1970'ernes

Frankrig, og udkom umiddelbart derefter, er Giddens' modernitetsanalyse først fra 1990'erne (Järvinen 2007: 349; Kaspersen 2007: 432). Derfor kan det ikke afvises, at noget af forklaringen på de to teoretikeres så forskellige syn på strukturerne kan skyldes den samfundsmæssige udvikling i de vestlige samfund.

3.2.FORSKNINGSDESIGN

Dette afsnit vil indeholde overvejelser omkring specialets forskningsdesign. Forskningsdesignet er utrolig vigtigt, da designet enten muliggør eller umuliggør besvarelsen af problemstillingen. Som DeVaus beskriver det: *"The function of a research design is to ensure that the evidence obtained enables us to answer the initial question as unambiguously as possible"* (DeVaus 2001: 9). Da der er mange faktorer i spil ifm. en undersøgelse som denne, og dermed det forskningsdesign der vælges, ligger der mange overvejelser bag forskningsdesignet. Nogle af disse overvejelser er allerede beskrevet ifm. tidligere afsnit, mens andre vil blive gennemgået nedenfor.

3.2.1. FORSKNINGSSPØRGSMÅLENE

En vigtig faktor ifm. designet er naturligvis forskningsspørgsmålene, dvs. hvad hele undersøgelsen forsøger at afdække. Problemformuleringen og hypoteserne til dette speciale er allerede fastlagt i 1.1, 2.3 og 2.5, og omhandler som bekendt hvilken betydning henholdsvis individualisering og social baggrund har for sabbatlængde. Da jeg med problemformuleringen forsøger at afdække hvad der påvirker sabbatlængde, kan den karakteriseres som et forklarende forskningsspørgsmål, idet et sådant er karakteriseret ved, at det undersøger årsager eller konsekvenser af et fænomen (DeVaus 2001: 19).

Karakteristiske ved denne undersøgelse er desuden, at der arbejdes deduktivt, hvilket indebærer, at man i sin forskning guides af teoretiske perspektiver (DeVaus 2001: 6). De to hypoteser er to antagelser om, at der er en sammenhæng mellem en afhængig variabel, sabbatlængde, og et antal uafhængige variable som er defineret ud fra de teorier, som hypoteserne bygger på. Med de to hypoteser har jeg dermed begrænset mig til kun at fokusere på om netop de to perspektiver har forklaringskraft ift. sabbatlængden. Dermed har jeg en såkaldt nomotetisk tilgang (DeVaus 2001: 22), idet jeg ikke forsøger at afdække samtlige forklaringer på sabbatlængden, men har afgrænset mig til disse to.

3.2.2. TVÆRSNITSANALYSEN

Empirien der anvendes til at teste hypoteserne, består af kvantitativt datamateriale. Datamaterialet er survey-undersøgelsen *Fooling around* fra 2009, som er en del af forskningsprojektet *Catching up qualifications or fooling around? The transition from education to work among young people*, som gennemføres af Jørgen

Goul Andersen og Trond Beldo Klausen. En tværtnitsanalyse som *Fooling around* er relevant til at teste hypoteserne, fordi den giver mulighed for at udvælge de relativt få variable jeg her har fokus på. Karakteristisk for en tværtnitsanalyse er, som navnet antyder, at man har indsamlet data på ét tidspunkt og at der derfor ikke er nogen tidsdimension i datamaterialet. Dermed er det ikke muligt at undersøge, hvorvidt der sker en forandring i de forskellige variable over tid. Desuden er det karakteristiske for tværtnitsanalyser, at respondenterne på forhånd inddeles i grupper, ud fra hvordan de placerer sig ift. den uafhængige variabel, idet man fx inddeler dem i grupper ud fra køn, alder eller uddannelse. Denne forudbestemte gruppeinddeling kan være uhensigtsmæssig, da der fx ifm. sabbatlængde kan eksistere andre grupperinger som tværtnitsanalysen ikke giver mulighed for at undersøge til bunds. Der kan med andre ord være aspekter af en problemstilling, som ikke kan undersøges ved en tværtnitsanalyse (DeVaus 2001: 172-173). Jeg finder imidlertid ikke ovenstående problematisk ifm. min problemstilling, idet jeg for det første ikke ønsker at undersøge en forandring over tid og for det andet vurderer, at de inddelinger i grupper som datamaterialet giver mig mulighed for at lave, er tilstrækkelige. Netop den manglende tidsdimension kan dog give andre udfordringer, hvilket uddybes i nedenstående afsnit.

3.2.3. KAUSALITET

Jeg ønsker med dette speciale at undersøge variationen i forskellige variable, dvs. om variation i den afhængige variabel, sabbatlængde, kan forklares med variation i de uafhængige variable. I den forbindelse kommer begrebet kausalitet ind i billedet, idet kausalsammenhænge oftest ses ved, at en variabel har betydning for en anden variabel, men ikke omvendt. Ifm. forklaringen af sabbatlængde har jeg antaget at kausalretningen går fra X til Y, således at variationen i forskellige uafhængige variable kan forklare variationen i den afhængige variabel, sabbatlængden. Der opstår imidlertid nogle udfordringer ifm. kausalitet, når man arbejder med tværtnitsanalyser (Agresti & Finlay 1997: 301-304).

For det første kan førnævnte manglende tidsdimension blive problematisk, hvis der opstår usikkerhed om, hvorvidt kausalretningen går fra X til Y eller omvendt. I dette tilfælde kunne en sådan problematik fx opstå, hvis der var tvivl om, hvorvidt en uafhængig variabel kan forklare sabbatlængden, eller det omvendte er tilfældet, således at det er sabbatlængden, der forklarer den uafhængige variabel. Det er imidlertid kun ved nogle af de uafhængige variable denne problematik opstår, idet nogle af de uafhængige variable, fx køn og alder eksisterer uafhængigt af tid, og nogle uafhængige variable helt naturligt foregår tidsmæssigt inden der holdes sabbat, fx opnåelse af karaktergennemsnit på den adgangsgivende uddannelse. Mine hypoteser er imidlertid konstrueret på baggrund af teori og tidligere forskning¹² og bunder således i et såkaldt *a priori*

¹² Som tidligere nævnt findes der ikke forskning som beskæftiger sig decideret med sabbatlængde, men som tidligere beskrevet, er hypoteserne konstrueret ud fra forskning som beskæftiger sig med nært beslægtede områder.

ræsonnement over hvordan kausalretningen er. Jeg beskæftiger mig dermed med en konstrueret kausalforståelse (DeVaus 2001: 179).

En anden problematik der må overvejes ifm. kausalitet er førnævnte gruppeinddeling, som i tværsnitsanalyser er konstrueret på forhånd, og dermed ikke er tilfældig. Dermed opstår der en risiko for, at der i en given sammenhæng mellem en uafhængig variabel og sabbatlængden, kan være andre variable, der har en indvirkning på sammenhængen. Dette kan mindske validiteten i undersøgelsen, men kan til dels imødekommes ved at kontrollere for andre variable.

3.3. PRÆSENTATION AF DATAMATERIALE

Datamaterialet *Fooling around* (2009) er indsamlet via CATI-metoden¹³ af Socialforskningsinstituttet (SFI). Undersøgelsen består af fire surveys blandt fire populationer; 3.g-elever, personer der holder sabbat, studerende på en MVU eller LVU samt færdiguddannede fra en MVU eller LVU. Jeg beskæftiger mig imidlertid i denne undersøgelse kun med stikprøven blandt studerende på en MVU eller LVU (population 5898), som består af personer, der er påbegyndt en MVU i 2004 eller HA i 2005¹⁴ eller en LVU i 2006. Påbegyndelsen regnes ud fra det tidspunkt, hvor man starter på en uddannelse, efter en bachelor er afsluttet, og 2006 er brugt som udgangspunkt. Stikprøven er tilfældigt udtrukket¹⁵.

Årsagen til denne afgrænsning er, at mit fokus i dette speciale er på sabbatlængde, og at netop denne variabel enten ikke eksisterer eller er upålidelig i de andre datasæt. I undersøgelsen blandt 3.G'ere har respondenterne endnu ikke holdt sabbat, og derfor kan de kun svare på, hvorvidt de forestiller sig det og i så fald hvor længe. Da det er usikkert, om det vil ske i virkeligheden, vil resultaterne være for upålidelige til, at jeg vil anvende dem. For sabbatisternes vedkommende er respondenterne på tidspunktet for dataindsamlingen netop i færd med at holde sabbat. Dermed ved heller ikke de hvor længe, de vil holde sabbat, og resultaterne vil også her være upålidelige. Desuden er svarprocenter her relativt lav, hvilket er endnu en kilde til fejl. Respondenterne i undersøgelsen blandt de færdiguddannede har færdiggjort deres adgangsgivende eksamen for mange år siden, og selvom de måske tydeligt kan huske om de holdt sabbat, hvor længe og hvorfor, ligger det tidsmæssigt så længe tilbage, at jeg vurderer, at validiteten er svækket, og jeg derfor ikke vil anvende datamaterialet. Desuden kan deres svar på andre spørgsmål om både sabbat og andre faktorer og holdninger til, hvad der skete for mange år tilbage, være påvirket af deres refleksioner og glemsomhed, og derfor være upålidelige.

¹³ Computer Assisted Telephone Interviewing.

¹⁴ Pga. uklarheder beskrives netop denne gruppe nærmere i **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**

¹⁵ Se Bilag J for uddybning af dette.

Derfor er datamaterialet med de studerende det mest anvendelige til at belyse min problemstilling. Det skyldes, at det er kort tid siden de færdiggjorde deres adgangsgivende eksamen, og dermed kort tid siden de eventuelt holdt sabbat. Dermed ligger deres overvejelser over sabbat frisk i hukommelsen, og deres selvopfattelse, værdier mv. har med stor sandsynlighed ikke ændret sig betydeligt siden.

3.3.1. DATAINDSAMLING

Alle interview blev gennemført telefonisk fra SFI's CATI-central i Aalborg i perioden 1. februar 2008 til 17. marts 2008. Interviewerne var forud for dataindsamlingen blevet instrueret grundigt om undersøgelsen, via et instruktionsbrev, som detaljeret beskrev undersøgelsens formål og indhold, samt specifikke forhold vedrørende enkelte spørgsmål.

For at opnå så høj en svarprocent som muligt har SFI gjort meget for at minimere andelen af respondenter, som man ikke fik fat i. Derfor blev alle respondenter kontaktet minimum fem gange på forskellige dage og forskellige tidspunkter, inden SFI opgav at træffe dem.

3.3.2. STATUSOVERSIGT OG BORTFALD

Nedenstående tabel viser en oversigt over stikprøven samt bortfald opdelt på begrundelser. Stikprøven er opdelt i LVU 2006 og MVU 2004/HA 2005. De to grupper repræsenterer henholdsvis studerende som i 2006 påbegyndte en LVU 2006, og studerende som påbegyndte enten en MVU i 2004 eller en uddannelse til HA i 2005.

Tabel 5 Statusoversigt og bortfald

	LVU 2006		MVU 2004/HA 2005	
	Antal	Andel%	Antal	Andel%
Brutto stikprøve	759	100	736	100
Interview gennemført	477	63	405	55
Interview delvis gennemført	4	1	1	0
Nægter	42	6	62	8
Sygdom	0	0	1	0
Bortrejst/hospital	7	1	9	1
Flyttet	1	0	1	0
Andet	1	0	1	0
Ikke truffet	90	12	86	12
Ej telefon	130	17	168	23
Flyttet til udlandet	7	1	2	2

Når bruttostikprøven renses for personer som ikke har telefon, er rejst til udlandet, er døde eller er udenfor målgruppen, er stikprøven på 1188 personer¹⁶. Heraf er der gennemført interview med 887, hvilket giver en

¹⁶ Bruttostikprøve: 759+736=1495. Nettostikprøve: 1495-130-168-7-2=1188 personer.

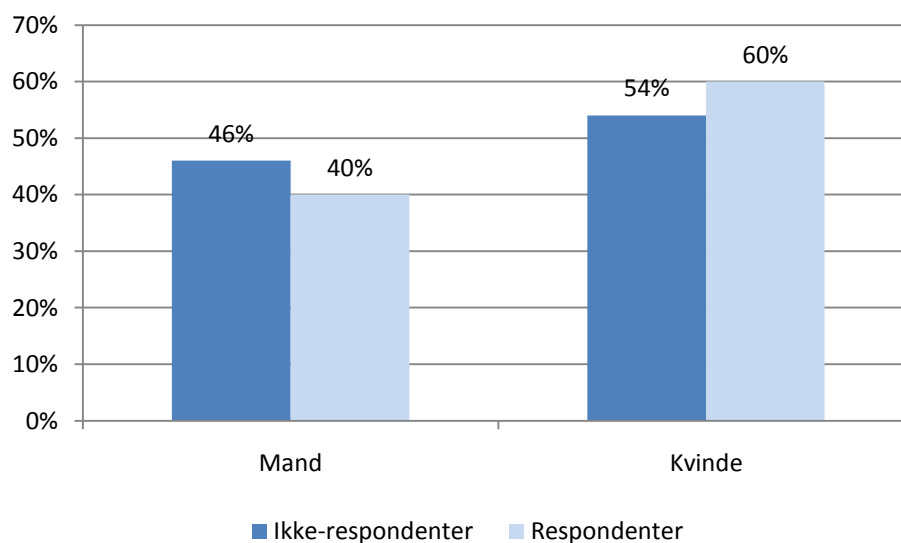
svarprocent på henholdsvis 77%¹⁷ for LVU 2006 og 72%¹⁸ for MVU 2004/HA 2005. Den samlede svarprocent ender derfor på 75%¹⁹, hvilket er ganske fornuftigt (Bryman 2004: 135).

3.3.3. BORTFALDSANALYSE

For at være sikker på, at den gruppe af personer som var med i bruttostikprøven på de 1495 personer, men som ikke har svaret på undersøgelsen enten pga. de nævnte årsager i afsnit 3.3.2 eller pga. generel nægtelse, ikke adskiller sig væsentligt fra gruppen, der deltager i undersøgelsen, har jeg foretaget en bortfaldsanalyse. Den er gennemført ved ganske enkelt at sammenligne gruppen af respondenter, der har svaret på undersøgelsen (herefter respondenter) (887 personer), med gruppen der ikke har svaret (herefter ikke-respondenter) (608 personer) på forskellige baggrundsoplysninger²⁰. Det kan nemt lade sig gøre, fordi der, som tidligere nævnt, er koblet registeroplysninger på både respondenter og ikke-respondenter. Hvis der viser sig store forskelle på de to grupper, kan der reguleres for det ved at veje data²¹ (DeVaus 2002: 84-85).

Nedenstående figur viser kønsfordelingen for henholdsvis respondenter og ikke-respondenter.

Figur 5 Køn (N=1495)

¹⁷ Nettostikprøve LVU: 759-130-7=622. Frafald: 141. Svarprocent: $(1-(141/622))*100=77\%$

¹⁸ Nettostikprøve MVU: 736-168-2=566. Frafald: 160. Svarprocent: $(1-(160/566))*100=72\%$

¹⁹ Nettostikprøve: 1188. Frafald: 301. Svarprocent: $(1-(301/1188))*100=75\%$

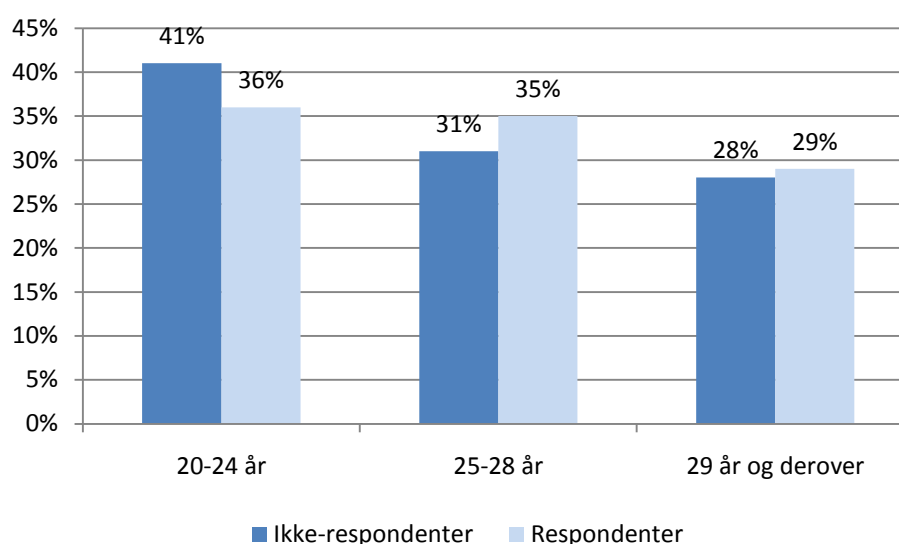
²⁰ Jeg kunne også have valgt at sammenligne med hele populationen, men da det er nemmere at se forskelle på grupperne i samplet end hvis jeg sammenligner med hele populationen, anvendes denne metode. Da samplet er tilfældigt udtrukket bør det være repræsentativt for populationen.

²¹ En anden løsning kunne være at skabe svar fra de respondenter der ikke har svaret ved, ud fra deres karakteristika, at udregne hvad de med størst sandsynlighed ville have svaret. Da førnævnte variabel om uddannelse i den forbindelse er helt central men desværre ikke findes i datasættet, er vejning imidlertid den eneste reelle mulighed på dette datamateriale.

Figuren viser, at der er lidt flere mænd blandt ikke-responderne (46%) end blandt responderne (40%) og lidt flere kvinder blandt responderne (60%) end blandt ikke responderne (54%). Det stemmer godt overens med det billede, man ofte ser ved gennemførelse af surveys, nemlig at kvinder er mere tilbøjelige end mænd til at svare. Selvom der er en lille forskel på kønsfordelingen for henholdsvis respondenter og ikke-responder, vurderer jeg dog ikke, at det skaber væsentlige bias, og jeg vælger derfor ikke at veje data på denne variabel.

Nedenstående figur viser aldersfordelingen for henholdsvis respondenter og ikke-responder.

Figur 6 Alder (N=1495)

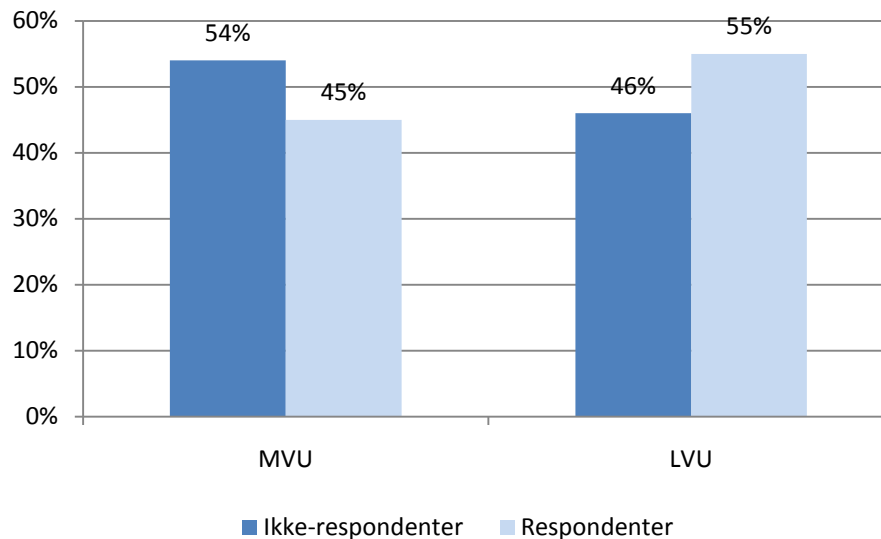

Figuren viser, at der blandt ikke-responderne er flere 20-24 årige (41%) end blandt responderne (36%). Blandt de 25-28 årige og 29-årige og derover er der flere respondenter, (henholdsvis 35% og 29%) end der er ikke respondenter (henholdsvis 31% og 28%). Også dette resultat stemmer godt overens med tendenser i tidligere undersøgelser, hvor det har vist sig, at det er svært at få unge til at svare på undersøgelser, mens det er nemmere med lidt ældre respondenter. Forskellene her er imidlertid også forholdsvis små, og jeg har derfor valgt heller ikke at veje data på denne variabel.

Den sidste baggrundsvariabel jeg har valgt at se på, ifm. bortfald, er igangværende uddannelse. Som beskrevet i Bilag J var der udfordringer ift. netop uddannelsesretning, og det har derfor ikke været muligt at lave en bortfaldsanalyse på den uddannelsesretning, respondenterne er udtrukket ud fra. De påkoblede registeroplysninger giver mig imidlertid mulighed for at lave en bortfaldsanalyse på igangværende uddannelse, forstået som den uddannelse respondenterne læste på på tidspunktet for undersøgelsen. Denne varia-

bel kan give et billede af fordelingen af respondenter versus ikke-respondenter, men giver naturligvis ikke det fulde billede ift. stikprøven. Figuren nedenfor viser fordelingen af ikke-respondenter og respondenter for henholdsvis MVU og LVU.

Figur 7 Igangværende uddannelse (N=1451)

Figuren viser, at der ifm. igangværende uddannelse er en forskel på 9%-point mellem respondenter og ikke-respondenter. Blandt ikke-respondenterne er 54% i gang med en MVU, mens 46% er i gang med en LVU. For respondenternes vedkommende er fordelingen 45% og 55%. Ift. igangværende uddannelse er forskellen mellem gruppen af respondenter og ikke-respondenter altså større end ved køn og alder.

Da jeg ønsker at kunne generalisere mine resultater til hele populationen, er det vigtigt at samplet repræsenterer population bedst muligt. Selvom jeg ser på sabbat, og dermed tiden før respondenter starter på sin videregående uddannelse, kan der være forskel på de to grupper på væsentlige områder, idet der kan være forhold som specielt karakteriserer personer, der senere hen vælger henholdsvis en MVU eller LVU.

Da jeg, jf. Bilag J, ikke har en optimal variabel der viser, hvilken uddannelsesretning respondenter startede på i hhv. 2004, 2005 eller 2006, har jeg valgt at teste hvilken betydning det har for centrale spørgsmål at vægte data på uddannelsesretning på undersøgelsestidspunktet. Viser det sig at have stor betydning for resultaterne på centrale variable, må jeg derefter vurdere hvordan jeg håndterer problemet.

I stikprøven er 55% i gang med en LVU, og 45% er i gang med en MVU. I den samlede bruttostikprøve som er udvalgt repræsentativt, er 49% i gang med en MVU, og 51% i gang med en LVU. Jeg tester derfor, hvad det vil betyde at lade respondenter, som er i gang med en MVU vægte lige så højt, som respondenter der er

i gang med en LVU. På baggrund af den ønskede bruttostikprøve vælger jeg at betragte populationen som værende delt i to lige store dele, nemlig 50% LVU og 50% MVU. Derfor ser vægtene således ud:

$$Vægt_{MVU} = \frac{population\%}{sample\%} = \frac{50\%}{45\%} = 1.11 \qquad Vægt_{LVU} = \frac{population\%}{sample\%} = \frac{50\%}{55\%} = 0.91$$

Datamaterialet vægtes derefter således, at alle besvarelser fra respondenter som er i gang med en MVU vægter 1.11 og alle besvarelser fra respondenter som er i gang med en LVU vægter 0.91. Efter denne vejning af data testede jeg betydningen af vægten. Helt konkret lavede jeg frekvenser på de centrale variable i analysen, og så hvilken forskel der var for det vægtede og det ikke-vægtede datasæt. Resultatet var heldigvis, at der var meget begrænsede forskelle, og derfor er min konklusion, at det har meget begrænset betydning, at studerende på LVU er overrepræsenteret med 5%-point, mens studerende på MVU er underrepræsenteret med 5%-point. Dog betyder ovenstående ikke, at jeg med 100% sikkerhed kan konkludere, at der ikke er nævneværdig forskel, idet jeg som nævnt ikke har den helt korrekte variabel at lave analysen ud fra (se Bilag J). Jeg kan imidlertid ikke komme en endelig vurdering af repræsentativiteten nærmere, og på baggrund af ovenstående bortfaldsanalyse samt stikprøvens størrelse accepterer jeg derfor stikprøven som værende repræsentativ.

3.3.4. RENSNING AF DATA

Senere afsnit vil vise, at en variabel kaldet *sabbatlængde*, der måler længden af respondenternes sabbat, bliver den helt centrale variabel igennem analysen. Derfor er det særdeles vigtigt, at samtlige respondenter har en valid værdi i denne variabel. Af den grund har jeg valgt helt at fjerne respondenter fra datasættet, som ikke har en værdi på denne variabel. Denne metode kaldes *listwise deletion*, og har den ulempe, at anvendelsen af metoden kan betyde en stor reduktion i antallet af respondenter. Derfor anbefales det ikke at anvende metoden, hvis den medfører, at der slettes mere end 15% af respondenterne (De Vaus 2002: 176). Ved at slette respondenter der har missing values i sabbatlængde, reduceres samplet med 8 respondenter, hvilket svarer til 0,9% af samplet. Det vurderes ikke at være problematisk. En nærmere gennemgang af de 8 respondenter viser desuden, at de også har missing values i en lang række andre variable. På baggrund af denne rensning af data for respondenter der har missing values i sabbatlængde, har jeg nu et sample på 879 respondenter.

3.3.5. STANDARDFEJL OG FEJLMARGIN

For at vurdere hvilken grad af præcision det er muligt at opnå med denne samplet på 879 respondenter, beregner jeg *standardfejl* og *fejlmargen* for samplet. Standardfejl er standardafvigelsen for gennemsnittet af

samplefordelingen, og angiver hvordan gennemsnittet af samplefordelingen varierer fra sample til sample, dvs. hvor meget variation man kan forvente fra sample til sample. Jo større et sample man har, jo mindre er standardfejlen, og jo større sandsynlighed er der dermed for, at samplet repræsenterer populationen korrekt. Det vil sige, at jo mindre standardfejl man opnår, jo mere præcise resultater får man (Agresti & Finlay 1997: 90, 93). Fejlmargin afhænger direkte af standardfejlen, idet fejlmargin angiver antallet af standardfejl i samplet (z) multipliceret med standardfejlen (σ_π). Jo mindre fejlmargin man opnår, jo større præcision har man derfor med samplet (Agresti & Finlay 1997: 124-125).

Til at beregne standardfejlen anvendes formlen:

$$\sigma_\pi = \sqrt{\frac{\pi(1-\pi)}{n}}$$

Fejlmarginen beregnes dernæst efter formlen nedenfor. Jeg har valgt et konfidensniveau på 0,95, hvorfor antallet af standardfejl (σ_π) er sat til 1,96²².

$$z \cdot \sigma_\pi = 1,96 \cdot \sqrt{\frac{\pi(1-\pi)}{n}}$$

Populationsproportionen²³ π er en ukendt faktor, og derfor anvendes der et point estimat²⁴, som sættes til 0,5 og betegnes $\pi_{\text{estimeret}}$. Estimatet er valgt på baggrund af, at spredningen i distributionen afhænger af π , hvilket betyder, at jo tættere π ligger på 0 eller 1, jo mindre er distributionen spredt ud. En lille spredning i distributionen gør det nemmere at estimere π præcist, mens en stor spredning gør det sværere. For at tage højde for den størst mulige spredning i distributionen anvendes altså et point estimat for π på 0,5. På den måde regner jeg mig frem til det størst mulige konfidensinterval.

$$\text{Fejlmargin} = \pm 1,96 \sqrt{\frac{\pi_{\text{estimeret}}(1 - \pi_{\text{estimeret}})}{n}}$$

$$\text{Fejlmargin} = \pm 1,96 \sqrt{\frac{0,5 \cdot (1 - 0,5)}{879}} = \pm 0,03$$

²² Valget bygger på den viden, at π falder indenfor 1,96 standardfejl fra π med en sandsynlighed på 0,95 (Agresti & Finlay 1997:125).

²³ Populationsproportionen π angiver det antal observationer i en kategori delt med det totale antal observationer (Agresti & Finlay 1997:31).

²⁴ Et point estimat er det tal, som bedst udgør et gæt for en parameter. Pointestimatet er sample proportionen og betegnes $\pi_{\text{estimeret}}$ (Agresti & Finlay 1997:107,110).

Eftersom $\pi_{\text{estimeret}}$ falder indenfor 1,96 standardfejl fra π med en sandsynlighed på 0,95 forstås, at den estimerede fejlmargen med et konfidensniveau på 0,95 ikke bliver større end 0,03. Med 95% sikkerhed kan jeg altså sige, at jeg aldrig får en større fejlmargen for det samlede sample end 0,03, dvs. 3%. Denne fejlmargen vurderes som acceptabel til projektets formål, eftersom det ikke synes nødvendigt, at stræbe efter større grad af præcision for at undersøge problemstillingen (Agresti & Finlay 1997:124).

3.4. OPERATIONALISERING

På baggrund af problemfeltet, teorien, samt tidligere undersøgelser har jeg på deduktiv vis opstillet de to hypoteser, som er præsenteret i 2.3 og 2.5. Disse hypoteser vil blive testet ved logistisk regression, hvilket uddybes i 3.5. For at kunne undersøge problemstillingen er det afgørende, at udvælge de rigtige variable. Da jeg ikke selv har udformet spørgeskemaet, der ligger til grund for mit datasæt, er der desværre nogle aspekter af problemstillingen, jeg ikke kan undersøge helt, som jeg gerne ville. Jeg vurderer dog, at der er tilstrækkeligt med variable som kan anvendes, men vil i løbet af specialet nævne det, når jeg vurderer at variable ikke er helt optimale.

I indeværende afsnit vil jeg operationalisere hypoteserne helt ned på variabel-niveau. Jeg vil dog starte med at præsentere den afhængige variabel, der måler sabbatlængden.

3.4.1. DEN AFHÆNGIGE VARIABEL

I dette afsnit vil jeg starte ud med at konstruere den afhængige variabel, som er bærende for hele analysen, der primært består af logistiske regressionsanalyser. Det drejer sig om en variabel, der måler om, og evt. hvor længe, respondenterne har holdt sabbat mellem den adgangsgivende og videregående uddannelse. Da sabbatlængden ikke altid kun afhænger af den studerendes egne ønsker, men af studiestartstidspunkter, hvorvidt den studerende optages på studiet mv., er sabbatlængden imidlertid, ligesom hele sabbat-begrebet, lidt svært at måle så alle nuancer medtages. Dog vurderes denne variabel at måle sabbatlængden på den bedst mulige måde. Variablen er konstrueret ved at sammenlægge to variable, som vises i tabellerne nedenfor.

Tabel 6 1. Spørgsmål til konstruktion af afhængig variabel

7. Begyndte du på en uddannelse straks efter din studieforberedende uddannelse?	
Værdi	Label
1	Ja, begyndte med det samme
5	Nej

Svarer respondenteren 5 i spørgsmål 7 har vedkommende derfor holdt sabbat og får derfor dette spørgsmål:

Tabel 7 2. Spørgsmål til konstruktion af afhængig variabel

10. Hvor mange år gik der fra din studieforberedende eksamen, til du startede på studiet?	
Værdi	Label
1	1 år
2	2 år
3	3 år
4	4 år
5	5 år eller derover
8	Ved ikke

De to variable er sammenlagt til den afhængige variabel kaldet *Sabbatlængde*. Konstruktionen af Sabbatlængde er sket ved, at hvis respondenter har svaret 1 i spørgsmål 7, dvs. hvis respondenter er begyndt på en uddannelse straks efter den studieforberedende uddannelse, får vedkommende også værdien 0 i sabbatlængde, idet vedkommende da ingen sabbat har holdt. Har respondenter derimod svaret 5 i spørgsmål 7 har vedkommende altså holdt sabbat, og får derfor spørgsmål 10. Hvis vedkommende her svarer 1 får vedkommende værdien 1 i Sabbatlængde, da vedkommende har holdt 1 års sabbat. Svarer vedkommende 2, 3, 4 eller 5 i spørgsmål 10 får vedkommende værdien 2 i Sabbatlængde.

Derved kommer den afhængige variabel Sabbatlængde til at se ud, som nedenstående tabel viser²⁵.

Tabel 8 Sabbatlængde (afhængig variabel) (n=879)

Sabbatlængde			
Værdi	Label	Frekvens	Valid procent
0	Ingen sabbat	231	26,3
1	1 års sabbat	269	30,6
2	2 års sabbat eller derover	379	43,1
Total		879	100,0

Tabellen viser en frekvens af variabelen. Det ses, at 26,3% af respondenterne ingen sabbat har holdt, 30,6% har holdt et enkelt års sabbat, mens 43,1% har holdt 2 års sabbat eller mere.

Jeg kunne have valgt at udspecificere variabelen endnu mere, således at kategorien 2 års sabbat blev inddelt i to eller flere kategorier. Jeg har dog fravalgt dette ud fra en empirisk vurdering, idet langt de fleste i denne kategori har holdt to års sabbat. Valgte jeg at dele kategorien yderligere op, ville jeg derfor stå tilbage med meget små kategorier, som med stor sandsynlighed ville give insignifikante resultater i de videre analyser. Det er dog lidt ærgerligt, at datamaterialet ikke giver mulighed for at skelne mellem 2 år, 3 år, 4 år og 5 år og derover, idet jeg havde fået mere variation i variabelen, hvis denne inddeling havde været mulig. Kategorien 2 år og derover kan nemlig vise sig at være meget heterogen, idet en person der har holdt 5 års sabbat sandsynligvis adskiller sig væsentligt fra en person, der har holdt 2 års sabbat på flere områder. Det er imid-

²⁵ Variabelen fremgår her som ordinalt skaleret, men vil i dele analysen være binær, hvilket uddybes i bl.a. afsnit 3.4.2.1.

lertid ikke muligt at opdele variablen yderligere, og da inddelingen med de kategorier der ses i Tabel 8 opfylder formålet, nemlig at skelne mellem ingen sabbat, 1 års sabbat (kort sabbat) og 2 års sabbat og derover (lang sabbat), har det ikke yderligere konsekvenser for analysen.

Det må her igen nævnes, at i og med der kan være mange årsager til at holde sabbat (jf. Problemfelt), kan det være farligt at tolke så direkte på selve længden på sabbat, som jeg gør med netop sabbatlængde som den afhængige variabel. Jeg er imidlertid klar over mangfoldigheden, der ligger bag begrebet sabbat, men ønsker i dette speciale, at medtage alle situationer der har betydning for længden på sabbat, og mener derfor, at netop længden på sabbat er den rette afhængige variabel at anvende.

3.4.2. OPERATIONALISERING AF HYPOTESE 1

Unge som finder livsplanlægningen svær, holder længere sabbat end unge, der finder livsplanlægningen nem.

Som beskrevet i 2.3, er usikkerhed ifm. uddannelsesvalget det centrale i ovenstående hypotese, idet hypotesen er, at jo mere usikker man er, jo længere sabbat holder man. Dermed bliver nulhypotesen H_0 , at der ingen sammenhæng er mellem sabbat og usikkerhed. Hypotese 1 operationaliseres derved til at måle usikkerhed ifm. uddannelsesvalg.

Jeg vil i nedenstående afsnit først beskrive de variable, jeg har udvalgt til besvarelsen af Hypotese 1 samt begrundelsen for valget af netop disse variable. Desuden vil jeg, hvor det er relevant, beskrive omkodninger, konstruktion af skalaer mv.

3.4.2.1. ÅRSAGER TIL SABBAT

Til at analysere usikkerhed med uddannelsesvalg har jeg valgt at beskæftige mig med spørgsmålene, der ses i tabellerne nedenfor. Tabellerne viser først det originale spørgsmål, dvs. det spørgsmål og de svarkategorier, som respondenterne er blevet stillet. Derefter ses den rekodning af variablen, jeg har lavet for at analysere variablen bedst muligt, og til sidst ses en frekvens af den rekodede variabel.

Først og fremmest beskæftiger jeg mig med en multipel variabel, hvor de respondenter der har holdt sabbat bliver spurgt, hvorfor de har holdt sabbat. Dette spørgsmål er naturligvis kun stillet til sabbatister og ikke til respondenter der er gået direkte fra deres adgangsgivende til videregående uddannelse. Jeg har

udvalgt to af udsagnene til denne del af hypotesen, og variabelen er derfor kodet sådan, at hvis respondenter har svaret, at en vigtig grund til ikke at starte studierne med det samme var et af disse udsagn, får respondenteren værdien 1. Har respondenteren ikke angivet denne årsag, får respondenteren værdien 0.

Tabel 9 Variabel: Vidste ikke hvad jeg ville læse

9. Hvad var dine vigtigste grunde til ikke at starte studierne med det samme? (gerne flere svar)			
Original variabel		Rekodet variabel (vidste ikke læse)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	Vidste ikke hvad jeg ville læse	1	Vidste ikke hvad jeg ville læse
		0	Intet svar

Tabel 10 Variabel: Var ikke parat til at begynde

9. Hvad var dine vigtigste grunde til ikke at starte studierne med det samme? (gerne flere svar)			
Original variabel		Rekodet variabel (ikkeparat)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	Var ikke parat til at begynde	1	Var ikke parat til at begynde
		0	Intet svar

Disse to variable er valgt, fordi netop det, at man ikke ved hvad man vil læse, og ikke er parat til at begynde viser, at man er usikker på hvad man vil, og ikke føler sig parat til det. Har man derfor svaret, at en af disse er en vigtig grund til at man holdt sabbat, vurderer jeg, at man er usikker på sin livsplanlægning.²⁶

Problemet med de to ovenstående variable er, at det naturligvis kun er sabbatister, der har svaret på spørgsmålene. Dermed bliver den afhængige variabel sabbatlængde til en binær variabel, idet kun kategorierne 1 og 2 kan anvendes. Det reducerer de analysemodeller jeg opstiller en del, idet jeg må holde analysen af de to variable for sig selv, og ikke kan sammenligne dem direkte med de andre variable i en samlet model, men det er der desværre ikke noget at gøre ved.

3.4.2.2. USIKKERHED IFT. UDDANNELSESVALG

Desuden beskæftiger jeg mig med to variable angående valget af videregående uddannelse, hvor spørgsmålene er stillet til samtlige respondenter. De måler henholdsvis, hvor sikre respondenterne var omkring deres uddannelsesønsker, og hvor svært de syntes det var at vælge. Da jeg forventer, at disse to variable måler det samme, har jeg valgt at forsøge at samle dem og konstruere en skala, hvilket nedenstående afsnit beskriver.

En skala består af et sæt udvalgte variable, der indfanger et begreb, hvorved der skabes en mere abstrakt variabel. En skala måler dermed flere aspekter af et begreb, og dermed højnes validiteten, da der indfanges

²⁶ Det er desuden forsøgt at samle de to variable til en variabel ved at se på korrelationer imellem dem mv. Det kunne imidlertid ikke lade sig gøre og det kan derfor konkluderes at de variable ikke måler det samme. Ikke at være parat måler således noget andet end at man ikke vidste hvad man ville læse – fx at man ikke følte sig moden nok mv.

større kompleksitet af et begreb, her usikkerhed om uddannelsesvalg. Ved at anvende en skala kan man desuden højne reliabiliteten, fordi man mindsker betydningen af eventuelt dårligt formulerede eller misforståede spørgsmål (De Vaus 2002: 180-181).

Fordelen ved at konstruere en skala frem for at analysere hver variabel for sig er, at analysen gøres simple-re. I praksis foregår skalakonstruktionen ved at respondenternes svar i de to originale variable tildeles en værdi, disse værdier summeres, og dermed fremkommer en samlet værdi. Skalaværdien indikerer dermed respondentens position ift. usikkerhed om uddannelsesvalg, og fortolkes ved at udregne respondenternes samlede skalaværdi (De Vaus 2002:181-182). Jeg har til udvælgelsen af de to variable valgt den konceptuelle metode, hvor man udvælger variable, der antages at måle det samme ud fra deres indhold. Til skalaen anvendes nedenstående to variable. Som det ses, er den sidste variabel rekodet, således begge variable vender samme retning.

Tabel 11 Variabel: Usikkerhed om uddannelsesvalg

6. Hvor sikker var du omkring dine egne uddannelsesønsker efter den studieforberedende uddannelse?			
Original variabel		Rekodet variabel (usikkervalg)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	Meget sikker	1	Meget sikker
2	Sikker	2	Sikker
3	Ikke sikker	3	Ikke sikker
4	Meget usikker	4	Meget usikker
8	Ved ikke		

Tabel 12 Variabel: Svært at vælge uddannelse

21. Var det svært at vælge videregående uddannelse?			
Original variabel		Rekodet variabel (sværtvalg)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	Meget svært	1	Ikke svært overhovedet
2	Ret svært	2	Lidt svært
3	Lidt svært	3	Ret svært
4	Ikke svært overhovedet	4	Meget svært

For at skalaen giver mening i analysen, er det dog naturligvis også vigtigt, at variablene korrelerer empirisk. Det tester jeg derfor ved at lave en såkaldt item-analyse, der består af to aspekter; unidimensionalitet og reliabilitet. I en unidimensionel skala måler hvert item (variabel) det samme begreb, og ved at teste for unidimensionalitet elimineres de variable, der ikke måler begrebet. Jeg har testet for unidimensionalitet ved at udregne korrelationskoefficienten mellem respondenternes svar på en variabel i skalaen og resten af indikatorerne. Korrelationskoefficienten måler, hvordan en variabel passer med resten af skalaen, og kaldes en item-to-scale koefficient. Denne koefficient antager værdier mellem 0 og 1 – jo tættere på 1, jo stærkere tilhører den skalaen. En indikator med en item-to-scale koefficient på mindre end 0,3 bør elimineres (De Vaus 2002:184-186).

Det andet aspekt i en item-analyse er reliabiliteten. Hvis en skala er reliabel kan variablene henføres til samme bagvedliggende faktor. Man tester det ved at sammenligne en respondents svar på de forskellige variable i skalaen, hvilket kaldes en item-item korrelation. Dette indeks udtrykkes ved Cronbach's alpha koefficient, der antager værdier mellem 0 og 1. Denne bør mindst være 0,7 før skalaen anses som reliabel (De Vaus 2002:184-186).

Nedenstående tabel viser henholdsvis item-to-scale koefficienten og Cronbach's alpha koefficienten.

Tabel 13 Skalakonstruktion Usikkerhed ²⁷

Variabel	Item-to-scale koefficient	Cronbach's alpha koefficient
Sikkervalg	0,554	0,713
Sværtvalg	0,554	

Da der kun er to variable i skalaen, fremkommer der naturligvis kun én korrelationskoefficient, som altså måler sammenhængen mellem variablene. I dette tilfælde er koefficienten på 0,554, hvilket er acceptabelt. For denne skalas vedkommende er Cronbach's alpha koefficienten på 0,713, og skalaen er dermed reliabel. Jeg har dermed testet, at de to variable der danner skalaen, har sammenhæng både begrebsmæssigt og empirisk. Derfor konstrueres skalaen nu ved at summere værdierne i de to variable. Skalaen får derfor flere udfald, nemlig fra 2 (1 i begge) til 8 (4 i begge). Jeg rekoder derfor skalaen til fire kategorier, som tabellen nedenfor viser.

Tabel 14 Konstrueret usikkerhedsskala

<i>Usikkerheds-skala</i>			
Original skala		Rekodet skala (usikker skala.)	
Værdi	Label	Værdi	Label
2	-	4	Meget sikker
3	-	3	Sikker
4	-	2	Usikker
5	-	1	Meget usikker
6	-		
7	-		
8	-		

Item-to-scale: 0,554, Cronbach's alpha: 0,713

²⁷ Jeg har desuden forsøgt at inddrage yderligere en variabel, som begrebsmæssigt kunne hænge sammen, nemlig om respondenter syntes det var svært at komme i gang (sp. 23). Hvis denne variabel skulle medtages var hverken item-to-scale eller Cronbach's alpha dog på acceptable niveauer og variabelen blev derfor udelukket fra skalaen.

Jeg har desuden forsøgt at reducere de to variable til binære variable (dummies) for at teste, om jeg derved kunne få endnu større korrelation mellem dem, men en reduktion betød at korrelationen mellem dem blev mindsket, så derfor har jeg holdt mig til de originale skalaer, hvilket også giver den højeste detaljeringsgrad.

3.4.3. OPERATIONALISERING AF HYPOTESE 2

Unge med en lav grad af kulturel kapital holder længere sabbat end unge med en høj grad af kulturel kapital.

Som beskrevet i 2.5, omhandler Hypotese 2 mængden af kulturel kapital hos de studerende, og bygger på henholdsvis Bourdieus teori og utallige undersøgelser, der har vist, at det er nemmere for unge med meget kulturel kapital at begå sig i uddannelsessystemet, og at de derfor i højere grad får en lang uddannelse end unge med lav grad af kulturel kapital. Derfor er min hypotese, at unge med meget kulturel kapital også holder kortere sabbat, fordi de har bedre forudsætninger for at kende uddannelsessystemet, og dermed ikke skal bruge så lang tid på at forberede sig på at starte på en videregående uddannelse. Hypotese 2 operationaliseres dermed til at måle kulturel kapital, og min nulhypotese (se afsnit 3.5) er dermed, at der ingen sammenhæng er mellem unges kulturelle kapital og hvor længe de holder sabbat.

Jeg vil i nedenstående afsnit først beskrive de variable jeg har udvalgt til besvarelsen af Hypotese 2 samt begrundelsen for valget af netop disse variable. Desuden vil jeg, hvor det er relevant, beskrive omkodninger, konstruktion af skalaer mv.

Kulturel kapital måles henholdsvis direkte, som den kapital den unge har qua sine forældre, og mere indirekte, qua den unges indsats på den adgangsgivende uddannelse, idet det forudsættes, at den unges habitus har betydning for indsatsen.

3.4.3.1. FORÆLDRES HØJESTE UDDANNELSE

Den kulturelle kapital den unge har qua sine forældre, måles ved hjælp af forældrenes højeste uddannelse. Dvs. en variabel der måler hvilken af forældrene, der har den højeste uddannelse. Variablen er dannet ud fra de to spørgsmål *Hvad er din fars højeste fuldførte uddannelse?* og *Hvad er din mors højeste fuldførte uddannelse?*. Variablen antager den værdi som repræsenterer den højeste af forældrenes uddannelse.²⁸

²⁸ Jeg har desuden dannet en variabel der måler forældres højeste klasse ud fra deres stilling da respondenterne var 15 år. Denne variabel gav imidlertid ingen signifikante resultater og er derfor ikke medtaget i analysen, da jeg, jf. Bourdieu, vurderer at forældres højeste uddannelse siger mere om kulturel kapital end deres stilling.

Tabel 15 Variabel: Forældres højeste uddannelse

82.a. Hvad er din fars/mors højeste fuldførte uddannelse?			
Original variabel		Rekodet variabel (sværtvalg)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	Ingen erhvervsuddannelse	1	Folkeskole eller gymnasie
2	Specialarbejderkursus	2	Erhvervspraktisk eller KVV
3	Erhvervsfaglig uddannelse op til 1år / Grundlæggende erhvervsuddannelse		
4	Fuldførte lærlinge og EFG uddannelse		
5	Anden faglig uddannelse		
6	Kort videregående uddannelse		
9	Anden erhvervsuddannelse (notér)	3	MVU
7	Mellemlang videregående uddannelse		
8	Lang videregående uddannelse	4	LVU
10	Ved ikke		

3.4.3.2. INDSATS PÅ ADGANGSGIVENDE UDDANNELSE

Den mere indirekte måling af kulturel kapital, indsatsen på den adgangsgivende uddannelse, sker ved hjælp af spørgsmålene *Hvordan vil du vurdere dit faglige engagement på den studieforberevende uddannelse?* og *Hvad var dit karaktergennemsnit efter den afsluttende eksamen?*. Da jeg forventer at disse to variable måler det samme, har jeg forsøgt at samle dem til en skala for at styrke validiteten ved at måle flere aspekter af begrebet indsats, og højne reliabiliteten ved at mindske betydningen af det enkelte spørgsmåls formulering. Derved er også variablene til denne skala fundet ved hjælp af den konceptuelle metode. Nedenfor ses de to variable i original form og rekodet form, hvor de er vendt samme retning.

Tabel 16 Variabel: Engagement på studieforberevende uddannelse

3.Hvordan vil du vurdere dit faglige engagement på den studieforberevende uddannelse?			
Original variabel		Rekodet variabel (usikkervalg)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	Meget stort	1	Meget stort
2	Stort	2	Stort
3	Hverken eller	3	Hverken eller
4	Lille	4	Lille
5	Meget lille		
6	Ved ikke		

Pga. et meget lille antal respondenter i kategorien "Meget lille", er denne lagt sammen med "Lille".

Tabel 17 Karaktergennemsnit efter afsluttende eksamen (13-skala)
4. Hvad var dit karaktergennemsnit efter den afsluttende eksamen?

Original variabel		Rekodet variabel (usikkervalg)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	6.0-6.4	4	6.0-7.9
2	6.5-6.9		
3	7.0-7.4		
4	7.5-7.9		
5	8.0-8.4	3	8.0-8.9
6	8.5-8.9		
7	9.0-9.4		
8	9.5-9.9	2	9.0-9.9
9	10.0-10.4		
10	10.5-10.9	1	10.0 eller derover
11	11.0 eller derover		

Som ved skalaen der måler usikkerhed i Hypotese 1 undersøger jeg også her både unidimensionalitet og reliabilitet, hvilket nedenstående tabel viser resultaterne af.

Tabel 18 Skalakonstruktion indsatskala

Variabel	Item-to-scale koefficient	Cronbach's alpha koefficient
Engagement	0,556	0,723
Karakterer	0,556	

Tabellen viser, at korrelationskoefficienten er på 0,556, og dermed er over de 0,3, som er påkrævet for at danne en skala. Cronbach's alpha er på 0,723, og dermed over de 0,7 der kræves for at skalaen defineres som reliabel. Dermed er det testet om de to variable har sammenhæng både begrebsmæssigt og empirisk, og skalaen kan nu konstrueres ved at summere værdierne i de to variable. Skalaen får derved udfald fra 2 til 8 og rekodes til fem kategorier, hvilket nedenstående tabel viser.

Tabel 19 Indsatsskala

Usikkerheds-skala			
Original skala		Rekodet skala (usikkerskala.)	
Værdi	Label	Værdi	Label
2	-	1	Meget stor
3	-		
4	-	2	Stor
5	-	3	Hverken eller
6	-	4	Lille
7	-	5	Meget lille
8	-		

Item-to-scale: 0,556, Cronbach's alpha: 0,723

3.4.4. KONTROLVARIABLE

For at kontrollere, at der ikke ligger andre forklaringer bag sabbatlængde, end dem jeg afprøver med hypoteserne, vil jeg i hver af de logistiske regressionsmodeller kontrollere for en række andre variable. Variablene er dels generelle og afprøvede faktorer, såsom køn, men også forskellige andre faktorer som jeg kunne forestille mig har betydning for sabbatlængden. Nogle variable kan der ikke gøres noget for at ændre (fx køn), og fungerer dermed udelukkende som kontrol, mens andre er mulige, fx fra politisk side, at påvirke (fx holdningen til sabbat). Kontrolvariablene går igen i alle modeller. Operationalisering, rekodning mv. af kontrolvariablene kan ses i Bilag B.

3.5. ANALYSESTRATEGI OG STATISTISK METODE

De to opstillede hypoteser vil blive analyseret ved hjælp af forskellige statistiske metoder og tests. Arbejdet med data er sket på Danmarks Statistiks forskningsserver, da der er koblet registerdata på det indsamlede survey-materiale, og der dermed er personfølsomme oplysninger i materialet. Til databehandling har jeg anvendt SPSS, og til diverse ekstra udregninger af bl.a. estimerede sandsynligheder Excel.

Grundlæggende for hele analysen er hypotesetest, som kort fortalt indbefatter, at der opstilles en nulhypotese H_0 og en alternativ hypotese H_a for hver af hypoteserne. H_0 bygger på en antagelse om, at der ingen korrelation er mellem variablene. Det betyder her, at det antages, at der *ingen* sammenhæng er mellem sabbatlængde og henholdsvis hypotese 1 og hypotese 2. De alternative hypoteser, H_a , er enslydende med hypotese 1 og hypotese 2, og postulerer, at der *er* en sammenhæng mellem sabbatlængde og hypoteserne. Hypotesetest er en statistisk test af, hvor sandsynlige stikprøvedataene er, med udgangspunkt i antagelsen om, at H_0 er sand. Denne test analyseres gennem *proof by contradiction*, ved at H_a godtages via forkastelse af H_0 (Agresti & Finlay 1997:143-145; 158). Dette stemmer overens med Poppers argumentation om, at en hypotese aldrig kan bekræftes, men kun falsificeres (Jf. 0).

Beviset mod H_0 søges ud fra en p-værdi som angiver sandsynligheden for, at den estimerede værdi ville fremkomme, hvis H_0 er sand. Jeg har i dette speciale valgt at arbejde med et signifikansniveau på 0,05, hvorfor jeg med 95% sandsynlighed kan konkludere, om de fremkomne resultater ligger indenfor to standardafvigelser fra det sande resultat i populationen (Agresti & Finlay 1997:145).

Gennem analysen vil jeg indledningsvis anvende bivariate analyser for at spore mig ind på simple sammenhænge mellem de anvendte variable. I den forbindelse anvendes χ^2 og Gamma. For at kunne tage forbehold for variablenes indbyrdes relationer, anvendes derefter logistisk regression til at teste hypoteserne.

Typen af logistisk regression afhænger af måleniveauet på den afhængige variabel. Jeg arbejder med sabbatlængden som den afhængige variabel, og denne er ordinalt skaleret med tre kategorier.

I den første del af analysen af Hypotese 1 analyseres årsager til sabbat, som har med individualisering at gøre. Idet der spørges til årsager til sabbat, er spørgsmålet naturligvis kun stillet til respondenter der har holdt sabbat. Derfor er variabelen her kun binær. Til analyser hvor denne variabel indgår, anvendes derfor en binær logistisk regressionsmodel efter formlen

$$\text{logit}[P(y = 1)] = \alpha + \beta x$$

Her ses der på oddsene for udfaldet 1 ift. udfaldet 0 (referencekategori).

Til analyser hvor den afhængige variabel er ordinalt skaleret, anvendes den ordinale logistiske regressionsmodel, idet den her giver de mest korrekte resultater²⁹ (Long 1997; Agresti & Finlay 1997). Ideen bag den ordinale logistiske regressionsmodel er, at samle forskellige binære logistiske regressionsanalyser i én samlet analyse. Modellen ser således ud:

$$\text{logit}[P(y \leq j)] = \alpha_j - \beta x, j = 1, 2, \dots, c - 1$$

Her ses der på kumulerede odds, idet man ser på oddsene for j eller derunder. Derfor forudsættes det, at regressionskoefficienten β er ens i populationen, og det derfor alene er konstantleddet α der er forskelligt. Dette testes via en test for parallelle linjer, hvor H_0 er, at regressionskoefficienterne er ens. Dermed skal man helst have en p-værdi over 0,05 i denne test, for at kunne anvende den ordinale logistiske regressionsmodel. Dog skal der ved stikprøver, som den jeg arbejder med, ikke meget til før p-værdien i testen bliver signifikant, hvorfor man ikke nødvendigvis må afskrive den ordinale logistiske regressionsmodel, selvom testen viser en signifikant p-værdi (Lolle 2010: 14).

Når de logistiske regressionsmodeller afrapporteres sker det ved Odds Ratio (OR), som er eksponentialfunktionen til regressionskoefficienten β , og viser chancen for at en person i en given kategori på den uafhængige variabel, stiger ét trin på den afhængige variabel ift. en person i referencekategorien på den uafhængige variabel (Long 1997: 139). Desuden afrapporteres n , som viser antallet af respondenter i modellen. Af hensyn til konsistens har jeg kun medtaget respondenter, der har værdier i samtlige variable, der medtages i modellen. Desuden er R^2 (Nagelkerke) afrapporteret i hver model. Denne ligger indenfor intervallet 0 til 1, hvor 0 betyder at modellen ingen forklaringskraft har, mens 1 betyder at modellen forklarer den totale variation i den afhængige variabel, dvs. at alle resultater ligger på prædiktionslinjen (Agresti & Finlay 1997).

²⁹ En multinomial logistisk regressionsmodel kunne også have været anvendt, idet denne både kan anvendes til nominelt og ordinalt skalerede variable. I og med den afhængige variabel her er ordinalt skaleret og måleniveauet derfor er højere end nominelt, er det dog mere korrekt at anvende den ordinale logistiske regressionsmodel.

Jeg har af pladshensyn valgt ikke at gå yderligere i dybden med at beskrive modellerne og de statistiske værktøjer her, men henviser i stedet til den anvendte litteratur; Long (1997) og Agresti & Finlay (1997).

4. ANALYSE

Dette kapitel indeholder analysen af de to opstillede hypoteser. Analysen er opbygget således, at jeg først analyserer Hypotese 1, som omhandler individualisering, og er operationaliseret ved henholdsvis to årsager til sabbat og den konstruerede skala, der måler usikkerhed ifm. uddannelsesvalg. Derefter analyseres Hypotese 2, der omhandler social baggrund, operationaliseret ved forældres højeste uddannelse og den konstruerede skala, der måler den unges indsats på den adgangsgivende uddannelse. Efterfølgende analyseres en samlet model, hvori både variable fra Hypotese 1 og Hypotese 2 indgår.

Gennem hele analysen anvendes sabbatlængden som den afhængige variabel. Da der er flest respondenter i kategorien *2 års sabbat eller derover*, og denne kategori desuden er med i både de binære og ordinale modeller, vil denne kategori være referencekategori i samtlige regressionsmodeller³⁰.

4.1.HYPOTESE 1

I denne del af analysen vil jeg teste Hypotese 1, der som bekendt lyder:

Unge som finder livsplanlægningen svær, holder længere sabbat end unge, der finder livsplanlægningen nem.

Analysen af hypotese 1 bygger på nedenstående tre uafhængige variable:

- Årsag til sabbat: Vidste ikke, hvad jeg ville læse
- Årsag til sabbat: Var ikke parat til at begynde
- Konstrueret skala der måler usikkerhed ifm. uddannelsesvalg

Da de to nævnte årsager til sabbat, som beskrevet i 3.4, kun indeholder besvarelser fra respondenter som har holdt sabbat, er den afhængige variabel her binær, mens den for skalaen er ordinal. Derfor er analysen af Hypotese 1 opdelt i to. I den første del laver jeg en binær logistisk regression med sabbatlængde som binær, afhængig variabel og de to årsager som uafhængige variable, mens jeg i den anden del laver en or-

³⁰ Denne kategori er imidlertid også den mest heterogene, idet den indeholder både respondenter der har holdt netop 2 års sabbat, men også respondenter der har holdt rigtig mange års sabbat. Da antallet af respondenter er for lille til at splitte denne kategori yderligere op, og fokus i dette speciale desuden ikke er at adskille respondenter med 2 års sabbat eller flere års sabbat, vurderes det imidlertid ikke problematisk at gruppen af respondenter ikke er så homogen som de andre kategorier i variablen.

dinal logistisk regression med sabbatlængde som ordinalt skaleret afhængig variabel og skalaen der måler usikkerhed som uafhængig variabel. I begge dele af analysen vil jeg desuden kontrollere for de kontrolvariable der er beskrevet i Bilag B.

4.1.1. ÅRSAGER TIL SABBAT

Indledningsvis vil jeg lave simple kryds for de to uafhængige variable krydset med den afhængige variabel, der som bekendt her er binær, for at teste om der er en simpel sammenhæng mellem de uafhængige og den afhængige variabel. Nedenstående tabel viser en krydstabulering mellem sabbatlængde og variablen der måler, hvorvidt man har svaret at det at man ikke vidste hvad man ville læse, var en vigtig grund til ikke at starte studierne med det samme.

Tabel 20 Kryds mellem Sabbatlængde og Vidste ikke hvad jeg ville læse (n=555)³¹

Hvad var dine vigtigste grunde til ikke at starte studierne med det samme?	1 års sabbat	2 års sabbat eller derover	Total
Vidste ikke, hvad jeg ville læse	36,9%	63,1%	100,0%
	(82)	(140)	(222)
Intet svar	46,2%	53,8%	100,0%
	(154)	(179)	(333)
Total	42,5%	57,5%	100,0%
	(236)	(319)	(555)
Chi ² =4,723; p=0,030. γ= -0,190; p=0,028			

Chi²-testen viser, at der er signifikant forskel på, hvorvidt man holdt sabbat, fordi man ikke vidste hvad man ville læse, og hvor længe man holdt sabbat. Gamma-korrelationskoefficienten er også signifikant, og viser, at der er en signifikant retning på sammenhængen, således at man holder længere sabbat, hvis man har svaret, at en af de vigtigste grunde til ikke at starte studierne med det samme var, at man ikke vidste hvad man ville læse. Korrelationskoefficienten viser imidlertid kun en svag retning på sammenhængen på -0,190.

Nedenstående tabel viser en krydstabulering mellem sabbatlængde og variablen, der måler hvorvidt man har svaret, at det at man ikke var parat til at begynde, var en vigtig grund til ikke at starte studierne med det samme.

³¹ Gennem hele analysen af denne første del af Hypotese 1 er n=555. Det skyldes, at jeg af hensyn til konsistens har fjernet respondenter som har missing values i mindst én af de variable der indgår i Model 2.

Tabel 21 Kryds mellem Sabbatlængde og Var ikke parat til at begynde (n=555)

Hvad var dine vigtigste grunde til ikke at starte studierne med det samme?			
	1 års sabbat	2 års sabbat eller derover	Total
Var ikke parat til at begynde	30,8%	69,2%	100,0%
	(28)	(63)	(91)
Intet svar	44,8%	55,2%	100,0%
	(208)	(256)	(464)
Total	42,5%	57,5%	100,0%
	(236)	(319)	(555)
Chi ² =6,152; p=0,013. γ= -0,293; p=0,010			

Chi²-testen her viser, at der er signifikant forskel på, hvorvidt man ikke var parat til at begynde, og hvor længe man har holdt sabbat. Også gamma-korrelationskoefficienten er signifikant, og viser, at der er en retning på sammenhængen, således at hvis man har svaret, at det at man ikke var parat til at begynde, var en af de vigtigste grunde til, man ikke startede på en videregående uddannelse med det samme, holder man længere sabbat. Koefficienten er her på -0,293, hvilket er en del stærkere end sammenhængen i Tabel 20. Der er dermed stærkere sammenhæng mellem ikke at være parat til at begynde og sabbatlængde, end ikke at vide hvad man ville læse, og sabbatlængde.

Krydstabuleringerne viser altså, at der var sammenhæng mellem de to årsager og sabbatlængden, således at hvis man havde svaret, at de to årsager var vigtige grunde til at man holdt sabbat, holdt man længere sabbat end hvis man ikke havde svaret, at en af de to var en vigtig grund. Nedenfor har jeg opstillet en binær logistisk regressionsmodel med de to årsager som uafhængige variable og sabbatlængde som afhængig variabel. Model 1 viser en regressionsanalyse med kun årsagerne som uafhængige variable, mens jeg i Model 2 kontrollerer for forskellige andre faktorer.

Tabel 22 Binær logistisk regressionsmodel, årsager til sabbat og sabbatlængde (Vist værdi: Odds Ratio. P-værdi vises i parantes) (*p<0,05, **p<0,01, *p<0,001.)³²**

	Model 1	Model 2
Årsager (Ref. Intet svar)		
Vidste ikke hvad jeg ville læse	1,465 (0,032)*	1,222 (0,321)
Var ikke parat til at begynde	1,822 (0,015)*	1,815 (0,024)*
Køn (Ref. Kvinde)		
Mand		1,157 (0,466)
10. klasse (Ref. Nej)		
Ja		0,748 (0,261)
Adgangsgivende uddannelse (Ref. STX)		
Anden		2,013 (0,277)
Studenterkursus		1,484 (0,309)
HTX		0,640 (0,465)
HHX		1,181 (0,639)
HF		3,144 (0,004)**
Karaktergennemsnit på adgangsgivende uddannelse (13-skala) (Ref. 6.0-7.9)		
10.0 og derover		0,820 (0,623)
9.0-9.9		0,738 (0,284)
8.0-8.9		0,790 (0,379)
Alder ved afslutning af adg. uddannelse (Ref. 20 år og derover)		
Op til 18 år		2,770 (0,011) *
19 år		3,419 (0,002) **
Igangværende uddannelse (Ref. LVU)		
MVU		1,272 (0,317)
Vennernes sabbat (Ref. De fleste holdt sabbat)		
De fleste læste videre med det samme		0,982 (0,954)
Omtrent lige mange læste videre som holdt sabbat		0,973 (0,917)
Holdning til sabbat (Ref. Sabbat styrker studerendes kompetencer)		
Sabbat svækker studerendes kompetencer		,404 (0,138)
Sabbat hverken styrker eller svækker studerendes kompetencer		,543 (0,057)
Sabbat af lyst eller nødvendighed (Ref. Nej)		
Sabbat af nødvendighed (Ja)		2,138 (0,011)*
Plan for sabbat eller ej (Ref. Ja)		
Havde på forhånd en plan for sabbatperioden (Nej)		2,696 (0,000)***
n=555, R ² _{Nagelkerke} =0,026		n=555, R ² _{Nagelkerke} =0,164

³² Model 1 er signifikant på p<0,01 niveau og Model 2 på p<0,001 niveau. Jeg har i samtlige logistiske regressionsmodeller valgt at betragte alle forklarende variable som 'covariats', uanset om de er interval- ordinalt eller nominelt skaleret. Årsagen til dette er, at jeg ved at betragte variable som kontinuerte forudsætter at der er en lineær sammenhæng mellem denne uafhængige og den afhængige variabel. Dermed risikerer jeg, at variablen bliver signifikant i den logistiske regression selvom der ingen lineær sammenhæng er, men kun er en sammenhæng ved nogle af kategorierne. Da n desværre ikke er lige stort i alle variables kategorier har jeg valgt at betragte alle variable som covariats for at sikre, at jeg ikke får et signifikant resultat ved en kontinuert variabel, selvom resultatet kun er signifikant for nogle af kategorierne. Ved at betragte variabelens om covariats kan jeg se præcis hvilke kategorier, der er signifikante.

Model 1 viser, at OR for at holde 2 års sabbat eller derover ved 'Vidste ikke hvad jeg ville læse' er 1,465. Det vil sige, at man har 1,465 gange større chance for at holde 2 års sabbat eller derover, hvis man har svaret, at man ikke vidste hvad man ville læse, ift. hvis man ikke havde svaret det. Resultatet er signifikant på $p < 0,05$ niveau. Modellen viser endvidere, at chancen for at holde 2 års sabbat eller derover er 1,822 gange større hvis man har svaret, at man ikke var parat til at begynde, ift. hvis man ikke har svaret det. Dette resultat er ligeledes signifikant på $p < 0,05$ -niveau. Dermed viser den binære logistiske regression samme resultat som krydstabellerne, selvom begge variable medtages samtidig. Nemlig at der er større chance for at holde 2 års sabbat eller derover, hvis man ikke vidste hvad man ville læse, eller ikke var parat til at begynde. Det ses endvidere af tabellen, at Model 1 kun forklarer 2,6% af variationen i den afhængige variabel, hvilket må betragtes som meget lidt.

Ses der på Model 2, hvor kontrolvariablene er medtaget, viser det sig, at årsagen om at man ikke vidste hvad man ville læse, ikke længere er signifikant. At der medtages andre forklarende variable, betyder altså at usikkerhed om hvad man vil læse, ikke længere har signifikant betydning for, hvor længe man holder sabbat. Det har ikke at være parat til gengæld stadig, idet OR her, selvom den er faldet en lille smule til 1,815, stadig er signifikant på $p < 0,05$ -niveau. Når de andre variable er medtaget, men holdes konstante, har man altså stadig 1,815 gange større chance for at holde to års sabbat eller derover, hvis man har svaret, at det at man ikke er parat til at begynde, er en af de vigtigste årsager til at holde sabbat, end hvis man ikke har svaret dette.

Det ses endvidere, at hverken køn, om man har taget 10. klasse eller ej, karaktergennemsnit på adgangsgivende uddannelse, igangværende uddannelse, om vennerne holdt sabbat eller ej og hvilken holdning man har til sabbat, har signifikant sammenhæng med sabbatlængden. Det viser sig imidlertid at have betydning for sabbatlængden, hvilken adgangsgivende uddannelse man har, idet man har tre gange så store odds (3,144) for at holde lang sabbat, hvis man har taget en HF, ift. hvis man har taget en STX³³. Derudover har det betydning, hvilken alder man havde, da man afsluttede sin afgangsgivende uddannelse, idet man har 2,770 gange så stor chance for at holde 2 års sabbat eller derover, ift. 1 års sabbat hvis man var 18 år eller

³³ Det kan virke mærkeligt at kun en enkelt af ungdomsuddannelserne giver et signifikant resultat. Man kan dog formode at der ville fremkomme signifikante resultater mellem nogle af de andre adgangsgivende uddannelser hvis der blev indført en anden referencekategori, idet det ses at fx Studenterkursus og HTX har forskellige fortegn (hhv. over og under OR på 1) og dermed kunne det formodes at der mellem dem ville være forskel. Desuden nærmer nogle af resultaterne sig et signifikansniveau på 0,05. Rent metodisk kan dette imidlertid ikke forsvares, idet STX er den kategori med langt flest respondenter og derfor bør anvendes som referencekategori.

derunder, da man afsluttede sin adgangsgivende uddannelse, mens man har hele 3,419 gange så stor chance, hvis man var 19 år, da man afsluttede sin adgangsgivende uddannelse.

Om man holder sabbat, fordi man er nødt til det eller ej, hvor det at være nødt til det indebærer, at man måtte spare point op til Kvote to eller opkvalificere sig på andre måder, har også i Model 2 betydning for sabbatlængden. Her er OR 2,138. Dvs., at chancen for at holde to års sabbat eller derover er 2,138 gange større, hvis man har været nødt til at holde sabbat, end hvis man ikke har været nødt til det. Sidst men ikke mindst viser tabellen, at chancen for at holde 2 års sabbat eller derover er højere, hvis man ikke på forhånd havde en plan for sin sabbat, end hvis man havde, idet chancen er 2,696 gange større for at holde 2 års sabbat eller derover, hvis man ikke har en plan, ift. hvis man har en plan. Dette resultat er som det eneste i denne model højsignifikant med $p < 0,001$. Model 2 forklarer 16,4% af variationen i den afhængige variabel, sabbatlængde, hvilket er væsentligt mere end Model 1, men dog stadig må betragtes som en forholdsvis begrænset del. Dermed forklarer de medtagne kontrolvariable altså en del af variationen, selvom de ikke alle er signifikante.

Det er desuden interessant, at så få af kontrolvariablene er signifikante. Det ses, at kun det om man har taget HF (ift. STX), alder ved afslutning på adgangsgivende uddannelse samt sabbat af nød eller lyst og hvorvidt man har en plan, er signifikante. Det kan tyde på, at der ikke er så stor forskel på, om man holder ét eller flere års sabbat, ift. hvis man ingen sabbat holder. I analysen af de følgende ordinale logistiske regressionsmodeller vil dette helt naturligt blive testet, da sabbatlængde her udvides, til også at medtage de som ingen sabbat har holdt.

4.1.1.1. FORTOLKNING

Model 1 viste, at det har betydning for sabbatlængde, om man ikke ved hvad man vil læse, og/eller ikke er parat til at begynde på en videregående uddannelse. Sammenhængen er således, at svarer man at mindst en af disse er årsager til man holdt sabbat, har man større odds for at holde to års sabbat eller derover, end for at holde et enkelt års sabbat.

Jf. både krydstabuleringer først i afsnittet og de binære regressionsmodeller kan det dog konkluderes, at sammenhængen mellem, at man ikke ved hvad man vil læse og sabbatlængden er begrænset – specielt taget i betragtning af, at sammenhængen ikke længere er signifikant når andre variable inddrages i Model 2. Derfor beskæftiger jeg mig herefter kun med resultaterne af Model 2, da denne er mere nuanceret. Det

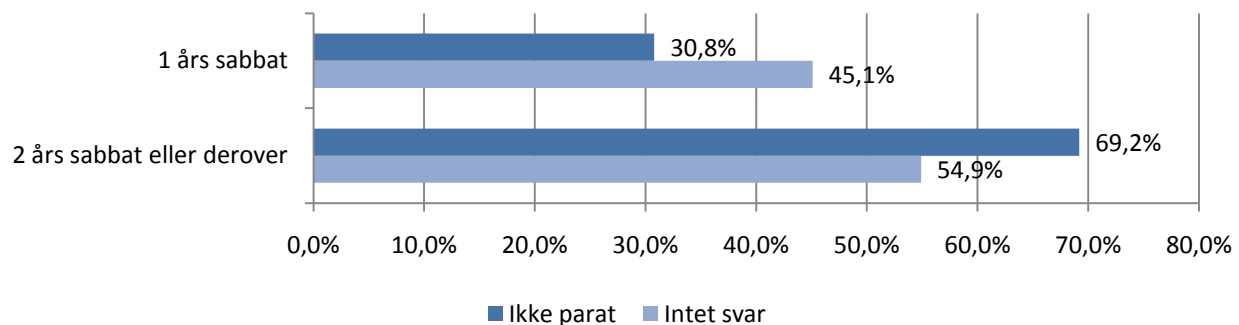
betyder, at årsagen om at man ikke vidste hvad man ville læse, ikke er signifikant og derfor ikke medtages i analysen fremadrettet.

Model 2 viser, at hvis man ikke er parat til at begynde, har man højere odds for at holde 2 års sabbat eller derover, end hvis man er parat til at begynde. Dette resultat peger dermed i retning af, at sabbat, jf diskussionen i 1.3, ikke er en luksus de studerende tager sig, men at sabbat bruges til at blive parat til at begynde på en videregående uddannelse. For at gøre tallene i Model 2 nemmere at fortolke har jeg bedt SPSS udregne de estimerede sandsynligheder for hvert udfald efter formlen:

$$P(y = 1) = \frac{e^{\alpha + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_k x_k}}{1 + e^{\alpha + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_k x_k}}$$

Figuren viser de estimerede sandsynligheder for sabbatlængde for personer, som har henholdsvis svaret og ikke svaret, at de holdt sabbat fordi de ikke var parate til at begynde på en videregående uddannelse:

Figur 8 Estimerede sandsynligheder – Ikke parat til at begynde

Figuren viser, at hvis alle andre variable i Model 2 holdes konstante, har de respondenter som har svaret, at de ikke er parate til at begynde, 69,2% sandsynlighed for at holde 2 års sabbat, mens tallet er 54,9% hvis man ikke har svaret, at man ikke var parat. Tallene stemmer godt overens med de eksakte tal, idet netop 69,2% af de som har svaret de ikke var parate til at begynde, har holdt 2 års sabbat eller derover, mens 55,2% af de som ikke svarede holdt 2 års sabbat eller derover.

4.1.1.2. HVEM HAR STØRST OG MINDST SANDSYNLIGHED?

Model 2 viste, som bekendt, en sammenhæng mellem sabbatlængde og hvorvidt man ikke var parat til at begynde på en videregående uddannelse. Spørgsmålet er derfor, hvad der karakteriserer personer der, ifølge modellen, har størst og mindst sandsynlighed for henholdsvis 1 års sabbat og 2 års sabbat eller derover.

Model 2 viser, at man bør have henholdsvis størst og mindst sandsynlighed for at holde 2 års sabbat, eller derover, hvis man har følgende karakteristika:

Tabel 23 Karakteristika for personer med størst sandsynlighed for 1 års sabbat og 2 års sabbat eller derover

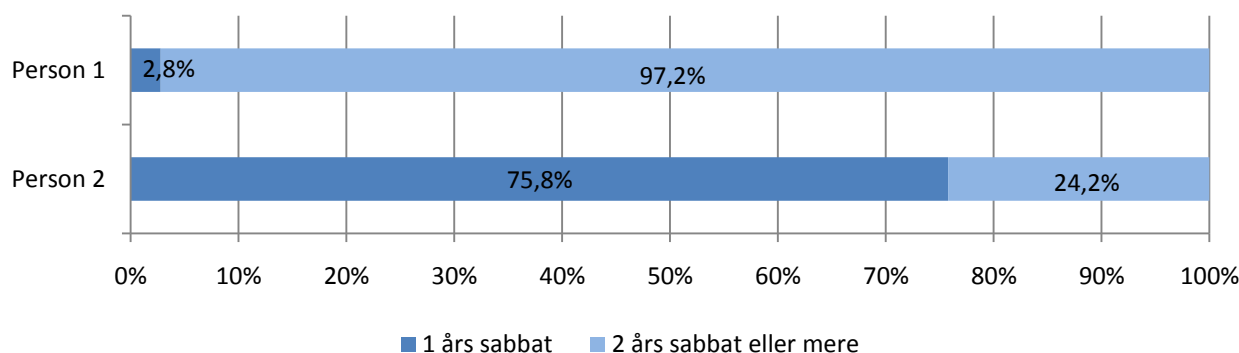
Variabel	Person 1: Lang sabbat	Person 2: Kort sabbat
Årsag: Ikke parat	Ikke parat	Intet svar
Adgangsgivende uddannelse	HF	STX
Alder ved afslutning på adgangsgivende uddannelse	19 år	20 år eller derover
Sabbat af lyst eller nødvendighed	Sabbat af nødvendighed	Sabbat af lyst
Plan for sabbat	Nej	Ja

Nedenfor udregnes den forventede sandsynlighed for at holde 2 års sabbat, hvis alle ovenstående faktorer er opfyldt³⁴:

$$\begin{aligned}
 P(y = 1) &= \frac{e^{\alpha + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_k x_k}}{1 + e^{\alpha + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_k x_k}} = \\
 &= \frac{e^{-1,142 + \text{Ikke parat (årsag)} + \text{adgangsgivende uddannelse(HF)} + \text{alder(19)} + \text{nødvendighed(ja)} + \text{plan(nej)}}}{1 + e^{-1,142 + \text{Ikke parat (årsag)} + \text{adgangsgivende uddannelse(HF)} + \text{alder(19)} + \text{nødvendighed(ja)} + \text{plan(nej)}}} = \\
 &= \frac{e^{-1,142 + 0,596(1) + 1,146(1) + 1,229(1) + 0,760(1) + 0,992(1)}}{1 + e^{-1,142 + 0,596(1) + 1,146(1) + 1,229(1) + 0,760(1) + 0,992(1)}} = \\
 &= 0,9723 = \\
 &= \mathbf{97,2\%}
 \end{aligned}$$

De estimerede sandsynligheder ses desuden i nedenstående figur.

Figur 9 Estimeret sandsynlighed for ingen sabbat og 2 års sabbat og derefter, jf. Tabel 23

Figuren viser, at man har 97,2% sandsynlighed for at holde 2 års sabbat eller derover hvis man har de som Person 1 nævnte karakteristika, mens man kun har 2,8% sandsynlighed for at holde 1 års sabbat. Man har 24,2% sandsynlighed for at holde 2 års sabbat eller derover, hvis man har karakteristika som Person 2, mens man i så fald har 75,8% sandsynlighed for at holde 1 års sabbat. Det ses dermed at specielt hvis man

³⁴ Estimerede sandsynligheder udregnes både her og i den resterende del af analysen ved hjælp af Excel.

har karakteristika som person 1, er der meget stor forskel på sandsynligheden for henholdsvis 1 års sabbat og 2 års sabbat og derover.

4.1.2. USIKKERHED IFM. UDDANNELSESVALG

Denne anden del af hypotese 1 har, som bekendt, tilsvarende fokus som første del. Men idet spørgsmålene der har dannet usikkerhedsskalaen er stillet til samtlige respondenter, har jeg her mulighed for at analysere svar fra både studerende, der har holdt sabbat og studerende der ikke har holdt sabbat. Dermed er den afhængige variabel nu ordinalt skaleret.

Indledningsvis ses krydstabuleringen mellem den afhængige variabel, sabbatlængde, og den uafhængige, usikkerhedsskala.

Tabel 24 Usikkerhedsskala krydset med sabbatlængde (n=686)³⁵

Usikkerhedsskala				
	Ingen sabbat	1 års sabbat	2 års sabbat eller derover	Total
Meget usikker	9,9%	28,3%	61,8%	100,0%
	(15)	(43)	(94)	(152)
Usikker	14,6%	36,2%	49,2%	100,0%
	(27)	(67)	(91)	(185)
Sikker	25,6%	32,6%	41,9%	100,0%
	(44)	(56)	(72)	(177)
Meget sikker	40,7%	31,1%	28,2%	100,0%
	(72)	(55)	(45)	(172)
Total	23,0%	32,2%	44,8%	100,0%
	(158)	(221)	(307)	(686)
Chi ² =65,120; p=0,000. γ = -0,357; p=0,000				

Krydstabuleringen viser, at der er signifikant sammenhæng mellem hvor usikker man er ifm. Uddannelsesvalg, og hvor længe man har holdt sabbat, idet Chi² er signifikant på p<0,001 niveau, og gamma-korrelationskoefficienten viser en stærk og højsignifikant sammenhæng på -0,368. Dermed viser det simple kryds, at jo mere usikker man er på sit uddannelsesvalg, jo længere sabbat holder man.

For at undersøge denne sammenhæng nærmere har jeg lavet en ordinal logistisk regressionsanalyse, idet den afhængige variabel nu er ordinalt skaleret. Model 3 viser regressionsanalysen uden kontrolvariable, og Model 4 viser den med kontrolvariable.

³⁵ Gennem hele analysen af del 2 af Hypotese 1 er n=673. Det skyldes, at jeg af hensyn til konsistens har fjernet respondenter som har missing values i mindst én af de variable der indgår i Model 4.

Tabel 25 Ordinal logistisk regression, usikkerhedsskala og sabbatlængde (Vist værdi: Odds Ratio. P-værdi vises i parantes)
 (*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001.)³⁶

	Model 3	Model 4
Usikkerhedsskala (Ref. Meget sikker)		
Meget usikker	4,814 (0,000)***	3,723 (0,000)***
Usikker	2,983 (0,000)***	2,622 (0,000)***
Sikker	1,979 (0,001)**	1,903 (0,002)**
Kontrolvariable		
Køn (Ref. Kvinde)		
Mand		1,449 (0,023)*
10. klasse (Ref. Nej)		
Ja		0,753 (0,162)
Adgangsgivende uddannelse (Ref. STX)		
Anden		0,841 (0,685)
Studenterkursus		1,702 (0,122)
HTX		0,649 (0,323)
HHX		0,617 (0,066)
HF		1,572 (0,121)
Karaktergennemsnit på adgangsgivende udd. (13-skala) (Ref. 6.0-7.9)		
10.0 og derover		0,382 (0,002)**
9.0-9.9		0,520 (0,007)**
8.0-8.9		0,782 (0,292)
Alder ved afslutning af adg. uddannelse (Ref. 20 år og derover)		
Op til 18 år		2,634 (0,001)**
19 år		2,750 (0,000)***
Igangværende uddannelse (Ref. LVU)		
MVU		1,308 (0,184)
Vennernes sabbat (Ref. De fleste holdt sabbat)		
De fleste læste videre med det samme		0,472 (0,001)***
Omtrent lige mange læste videre som holdt sabbat		0,704 (0,083)
Holdning til sabbat (Ref. Sabbat styrker studerendes kompetencer)		
Sabbat svækker studerendes kompetencer		0,108 (0,000)***
Sabbat hverken styrker eller svækker studerendes kompetencer		0,284 (0,000)***
n=686, R ² Nagelkerke =0,095		n=686, R ² Nagelkerke =0,293

³⁶ Både Model 3 og Model 4 er signifikante på p<0,001 niveau. Test for parallelle linjer, hvor nulhypotesen er at linjernes hældning er ens og der derved er ens regressionskoefficienter hen over responskategorierne, er ikke signifikant (p=0,166) i Model 3 og signifikant (p=0,029) i Model 4. Testen for parallelle linjer er dermed ikke acceptabel i Model 4. Det viser sig at være det at medtage alder som kontrolvariabel, som gør udslaget ift. om testen for parallelle linjer er signifikant eller ej. Jeg har dog alligevel valgt at anvende ordinal logistisk regression (i stedet for multinomial logistisk regression) ud fra den betragtning, at min stikprøve er forholdsvis lille og der derfor skal meget få ændringer til, før p-værdien i testen ændres (Lolle 2010: 14), hvilket alders-variablen tydeligt viser. Jeg vurderer at alder er en vigtig variabel og variationen i den afhængige variabel forklares derfor også bedst når alder er med. Jeg medtager derfor alder og accepterer, at jeg ikke i Model 4 kan udelukke, at nogle af regressionskoefficienterne hen over responskategorierne er ens. Ud fra en betragtning om, at den samlede model der ses i afsnit 4.3 forklarer sammenhængen mellem sabbatlængde og samtlige variable bedst, idet alle parametre her er medtaget, og denne models test for parallelle linjer ikke er signifikant, og ud fra betragtningen om den forholdsvis lille stikprøve, vurderes det derfor at være forsvarligt at anvende Model 4 på trods af testen for parallelle linjer er signifikant.

Model 3 viser dermed, at jo mere usikker man er på usikkerhedsskalaen, jo højere odds har man for at holde lang sabbat. Fx ses det, at OR er 4,814 for at gå ét trin op på sabbatlængde-variablen hvis man er meget usikker ift. hvis man er meget sikker. Der er dog tale om kumulerede odds, dvs. at chancen for at holde 2 års sabbat, i modsætning til ingen sabbat og 1 års sabbat, er 4,814, hvis man er meget usikker, ift. hvis man er meget sikker. At chancen er de samme uanset på hvilket trin man starter på den afhængige variabel, skyldes antagelsen om proportionale odds, dvs. at hældningen (chancen) er den samme for alle trin på skalaen, men hvert trin har forskellige skæringer på x-aksen (intercept). Denne antagelse testes i øvrigt i SPSS via "Test of parallel lines" (se Fodnote **Fejl! Bogmærke er ikke defineret.**). Alle resultater på usikkerhedsskalaen er signifikante med $p < 0,01$ eller $p < 0,001$. Model 3 forklarer 9,5% af variationen i den afhængige variabel, sabbatlængde.

Model 4 viser, ligesom Model 3, at jo mere usikker man er, jo større er chancen for at holde lang sabbat. Også her er resultaterne signifikante, men OR er dog lidt mindre i denne model hvor andre variable medtages, end i Model 3. Dermed vasker nogle af de andre variable altså en smule af effekten fra usikkerhed væk.

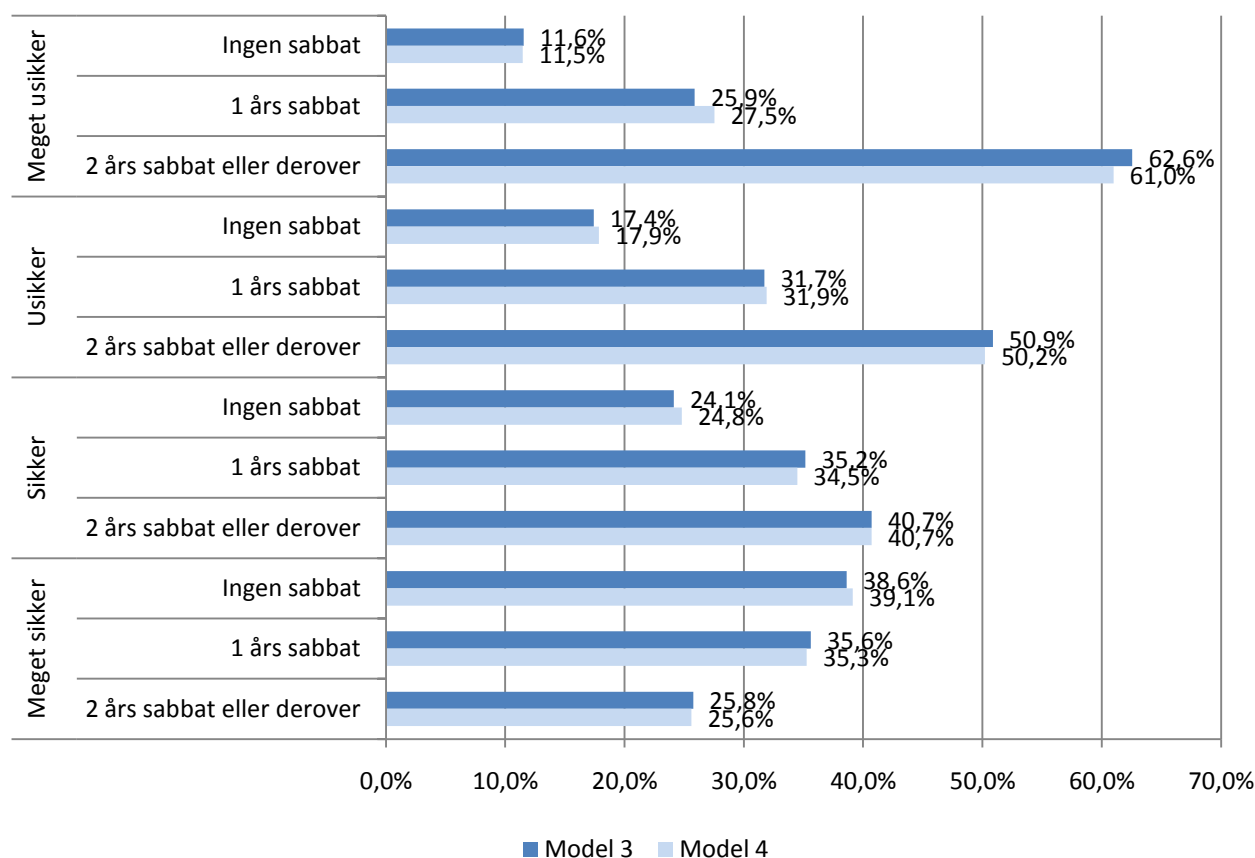
Model 4 viser, at køn har betydning for sabbatlængde, idet man har større chance for at holde lang sabbat hvis man er mand, end hvis man er kvinde (OR 1,449). Mht. adgangsgivende uddannelse er ingen resultater signifikante, men man kan formode at en større stikprøve og evt. en anden referencekategori, vil ændre på dette, idet estimerne har forskelligt fortegn (henholdsvis over og under 1), og nogle af dem er tæt på at være signifikante. Med hensyn til karakterer fra den adgangsgivende uddannelse viser Model 4, at chancen for at holde lang sabbat hvis man har et karaktergennemsnit på 10.0 eller derover, kun er lidt under en tredjedel, ift. hvis man har et karaktergennemsnit på 6.0-7.9. Eller omvendt har man 2,615 gange så store odds (1/0,382) for at holde 2 års sabbat eller derover hvis man har et gennemsnit på 6.0-7.9. Hvis man har et karaktergennemsnit på 9.0-9.9 fra den adgangsgivende uddannelse, er chancen for at holde lang sabbat ca. det halve, ift. hvis man har et karaktergennemsnit på 6.0-7.9, og omvendt altså 1,924 (1/0,520) gange så stor chance hvis man har et gennemsnit på 6.0-7.9 ift. 9.0-9.9. Desuden viser Model 4, ligesom Model 2, at den alder man har, når man afslutter sin adgangsgivende uddannelse, har betydning for sabbatlængden. Det ses, at er man op til 18 år, når man afslutter sin adgangsgivende uddannelse, har man 2,634 gange så stor chance for at holde 2 års sabbat eller derover, end hvis man var 20 år eller derover. Er man 19 år, er chancen endnu højere (2,750). Model 2 viser endvidere, at det har betydning for sabbatlængden, om ens venner holder sabbat eller ej. Det ses således, at OR for at holde lang sabbat kun er 0,472, dvs. ca. halvdelen, hvis de fleste af vennerne ikke holder sabbat, ift. hvis de fleste venner holder sabbat. Sidst, men ikke mindst, viser Model 2, at det har betydning for sabbatlængden hvilken holdning man har til sabbat, dvs. om

man mener at sabbat styrker eller svækker studerendes kompetencer. Mener man at sabbat svækker studerendes kompetencer, har man kun en tiendedel så stor chance for at holde lang sabbat, som hvis man mener at sabbat styrker studerendes kompetencer. Omvendt har man (1/0,108) 9,24 gange så stor chance for at holde sabbat, hvis man mener at sabbat styrker de studerendes kompetencer. Mener man at sabbat hverken styrker eller svækker studerendes kompetencer, er chancen for at holde lang sabbat ca. en tredjedel, ift. hvis man mener at sabbat styrker studerendes kompetencer.

4.1.2.1. FORTOLKNING

Model 1 og 2 viste, at usikkerhedsskalaen havde signifikant sammenhæng med sabbatlængde, og at jo mere usikker man er, jo længere sabbat holder man. Der var dog en smule forskel i chancen for at holde lang sabbat, afhængig af om der var medtaget kontrolvariable i modellen, eller ej. Nedenfor ses en figur, der viser de estimerede sandsynligheder for at holde henholdsvis ingen, 1 års eller 2 års sabbat, eller derover, afhængig af om man på usikkerhedsskalaen er meget usikker, usikker, sikker eller meget sikker.

Figur 10 Estimerede sandsynligheder – Usikkerhedsskala

Figuren viser, at der kun er meget lille forskel på de estimerede sandsynligheder for de to modeller. Da forskellene er så små, vil jeg herefter kun beskæftige mig med Model 4, da denne forklarer mest af variationen i den afhængige variabel.

Figuren viser et billede på, hvordan usikkerhed ifm. uddannelsesvalg har betydning for sabbatlængden. Det ses, at er man meget usikker på sit uddannelsesvalg, har man 61,0% sandsynlighed for at holde 2 års sabbat eller derover, mens sandsynligheden kun er 25,6%, hvis man er meget sikker på sit uddannelsesvalg. Modsat ses det, at er man meget sikker på sit uddannelsesvalg, har man 39,1% sandsynlighed for ikke at holde sabbat, men er man meget usikker, har man kun 11,5% sandsynlighed for at gå direkte fra adgangsgivende til videregående uddannelse. Det ses desuden, at der er stor forskel på sandsynlighederne for henholdsvis ingen, 1 års eller 2 års sabbat eller derover, hvis man er usikker eller meget usikker, mens der er mindre forskel hvis man er sikker eller meget sikker.

4.1.2.2. HVEM HAR STØRST OG MINDST SANDSYNLIGHED?

Model 4 viste en sammenhæng mellem sabbatlængde og usikkerhed ifm. uddannelsesvalg. Som ved Model 2 ønsker jeg her, at undersøge hvad der, ifølge Model 4, karakteriserer personer der har størst sandsynlighed for henholdsvis ingen sabbat og lang sabbat.

Tabel 26 Karakteristika for personer med størst sandsynlighed for ingen sabbat / lang sabbat

Variabel	Person A: Ingen sabbat	Person B: Lang sabbat
Usikkerskala	Meget sikker	Meget usikker
Køn	Kvinde	Mand
Karaktergennemsnit fra adgangsgivende uddannelse	10.0	6.0-7.9
Alder ved afslutning på adgangsgivende uddannelse	20 år eller derover	19 år
Venners sabbat	De fleste læste videre med det samme	De fleste holdt sabbat
Holdning til sabbat	Sabbat svækker studerendes kompetencer	Sabbat styrker studerendes kompetencer

Nedenstående formel viser, hvordan den estimerede sandsynlighed for ingen sabbat udregnes for personer der har karakteristika i ovenstående boks:

$$P(y = 1) = \frac{1}{1 + e^{-(\alpha - \beta_1 x_1 - \dots - \beta_k x_k)}} =$$

$$\frac{1}{1 + e^{-(-0,723 - \text{Usikkerskala (Meget sikker)} - \text{Køn (kvinde)} - \text{Karakterer (10+)} - \text{Alder (20+)} - \text{Venner (Flest direkte)} - \text{Holdning (Sabbat svækker))}}} =$$

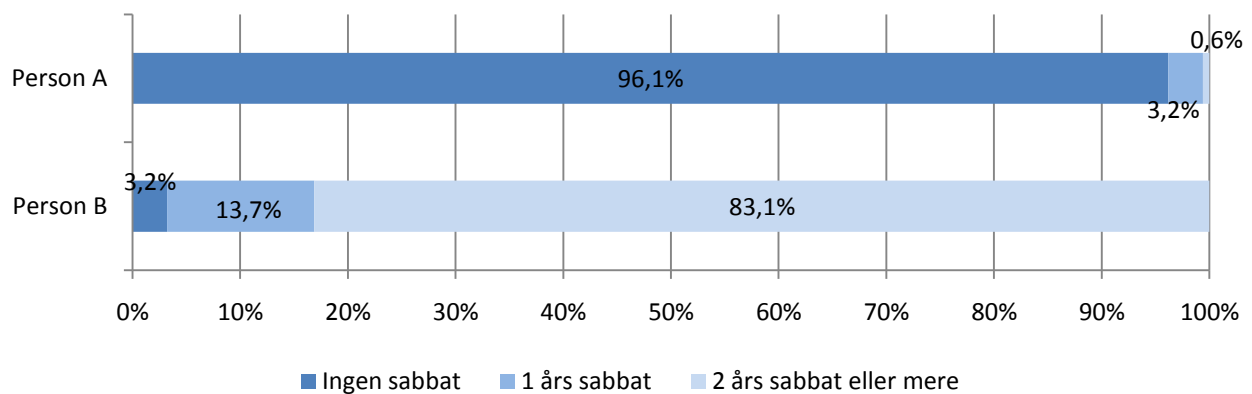
$$\frac{1}{1 + e^{-(-0,723 - \text{Usikkerskala (0)} - \text{Køn (0)} - \text{Karakterer (1)} - \text{Alder (0)} - \text{Venner (1)} - \text{Holdning (1))}}} =$$

$$0,9613 =$$

$$\mathbf{96,13\%}$$

Man har dermed, ifølge Model 4, 96,13% sandsynlighed for ikke at holde sabbat, hvis man har de karakteristika der ses hos Person A. Nedenstående figur viser de estimerede sandsynligheder for Person A og B for henholdsvis ingen, 1 års og 2 års sabbat eller derover.

Figur 11 Estimeret sandsynlighed for ingen sabbat og lang sabbat, jf. Tabel 26

Det ses, at sandsynligheden for at holde 2 års sabbat eller mere, kun er 0,6% hvis man har karakteristika som Person A. Omvendt har man 83,1% sandsynlighed for 2 års sabbat eller mere, hvis man har karakteristika som Person B, mens denne kun har 3,2% sandsynlighed for ingen sabbat at holde.

4.1.3. TEORETISK FORTOLKNING AF HYPOTESE 1

Som bekendt bygger Hypotese 1 på Giddens modernitetsanalyse, som omhandler de karaktertræk der har været med til at løsne individer og sociale institutioner fra de traditionelle rammer, der eksisterede i præ-moderne samfund. Traditioner og vaner er imidlertid ikke erstattet af rationel videns vished, men derimod af en større tvivl, fordi individet har næsten ubegrænsede muligheder, og alle beslutninger er åbne for revision. Et ungt menneske har dermed et hav af uddannelsesmuligheder, og er i princippet ikke begrænset af andet end sine egne evner, der kan definere muligheden for optagelse på drømmestudiet. Dette valg, som med Giddens ord kan betegnes som skæbnesvangert, kan som ordet antyder, have store konsekvenser. Valget er en del af den reflektive livsplanlægning, og dermed individets selvidentitet, og derfor er valget forbundet med både mange muligheder for at skabe den optimale selvidentitet og livsplanlægning, men også en stor risiko for ikke at lykkes med det og dermed forfejle livsplanlægningen, hvilket Hutters (2004) også påviser.

Derfor var hypotesen som bekendt, at unge som havde det svært med denne livsplanlægning holdt længere sabbat, end unge som havde det nemmere med den, fordi dette valg er så vigtigt for de unge, og derfor kræver tid at gennemtænke.

Hypotesen blev operationaliseret ved tre variable, som hver beskæftigede sig med uddannelsesvalget og den usikkerhed det kunne medføre. Kun to af variablene viste sig imidlertid at have signifikant betydning for sabbatlængden, når der kontrolleredes for andre relevante faktorer. Resultaterne fra Model 2 viste således, at det ikke at være parat havde betydning for sabbatlængden således, at hvis årsagen til at holde sabbat var, at man ikke er parat til at starte på en videregående uddannelse, havde man 69,2% sandsynlighed for at holde 2 års sabbat eller derover mens sandsynligheden kun var 54,9% hvis årsagen ikke er at man ikke er parat. Model 4 viste, at det havde meget stor betydning for sabbatlængden, hvis man var meget usikker på sit uddannelsesvalg, hvilket stemmer godt overens med Giddens' betragtninger om refleksiv livsplanlægning. Således viser Model 4, at jo mere usikker man er på sit uddannelsesvalg, jo større er sandsynligheden for at holde længere sabbat. Og det giver jf. Giddens god mening, at er man meget usikker, har man behov for længere tid til at gennemtænke sin livsplanlægning og træffe det rigtige uddannelsesvalg. Resultaterne kan desuden ses i lyset af RRA-teori om at mindske risikoen ved at uddanne sig så meget som muligt (Breen & Goldthorpe 1997), idet den usikkerhed med uddannelsesvalg der testes i modellen og som viser sig at forlænge sabbatlængden, kan ses som et udtryk for, at man bruger længere tid på at tænke sig om, og overvejer risici ved forskellige uddannelser. Dermed hænger det godt sammen med RRA-teori, at jo mere usikker man er på sit uddannelsesvalg, jo længere sabbat holder man. Der vil nemlig være for stor en risiko at vælge forkert, fx droppe ud og måske aldrig komme i gang igen. Dermed har den sociale mobilitet nemlig den frygtede nedadgående retning.

Model 2 og Model 4 viste desuden, at selvom der blev kontrolleret for en række kontrolvariable, havde det ikke at være parat og det at være usikker, stadig markant betydning for sabbatlængden. Model 2 forklarede således 16,4% og Model 4 29,3% af variationen i den afhængige variabel, hvilket, specielt for Model 4's vedkommende, må betragtes som en relativt stor del.

At sammenhængene mellem variablene 'Ikke parat' og 'Usikkerhedsskala' i Hypotese 1 og sabbatlængde er signifikante, selv når der kontrolleres for andre relevante faktorer, betyder at nulhypotesen om ingen sammenhæng kan forkastes. Jeg forkaster den dermed på trods af, at 'Vidste ikke hvad jeg ville læse' ikke var signifikant af den årsag, at usikkerhed omkring uddannelsesvalg pga. det er en skala indeholdende flere variable, vurderes at indfange det at have svært ved livsplanlægningen bedre, end den enkelte variabel

‘Vidste ikke hvad jeg ville læse’. Som bekendt kan man ikke verificere en hypotese, men kun konkludere at den ikke kan falsificeres. På baggrund af ovenstående kan hypotese 1 derfor ikke falsificeres, idet det ses at der netop *er* en sammenhæng mellem individualisering, operationaliseret ved usikkerhedsskalaen, og ikke at være parat, og sabbatlængde.

Desuden må det overvejes, hvorvidt de variable der er anvendt til at belyse hypotesen, har været optimale eller eventuelt har skabt bias. Denne diskussion findes i afsnit 5. Det skal dog her nævnes, at det naturligvis havde været optimalt hvis både de to årsager i Model 2 og usikkerhedsskalaen i Model 4, havde kunnet testes i samme model, da dette havde nuanceret analysen yderligere, og vist hvorvidt variablene har signifikant betydning for sabbatlængden når de alle inddrages samtidig. Der er imidlertid ikke muligt pga. de to spørgsmål om årsager kun er stillet til sabbatister, og den afhængige variabel dermed er binær og ikke ordinal som ved usikkerhedsskalaen. Der kunne naturligvis laves en binær logistisk regression, men jeg ville dermed miste hele gruppen af respondenter som ikke har holdt sabbat, hvilket jeg vurderer er meget uensigtsmæssigt i denne sammenhæng.

4.1.4. FLERE ASPEKTER

Selvom hypotesen dermed holder, betyder det imidlertid ikke at emnet er undersøgt til bunds. Som bekendt arbejder jeg med sekundære data, hvilket har betydet, at ikke alle aspekter af sabbat har kunnet blive belyst. Ifm. hypotesen om individualisering er der en række faktorer der kunne have været relevante at undersøge.

For det første kunne det have været interessant at undersøge hvilken betydning den unges sociale relationer har haft på usikkerheden og uddannelsesvalget. Ifølge Giddens har familien og traditionerne fået en mindre rolle, og den unge er dermed mere overladt til sig selv. Man kunne imidlertid forestille sig, at unge som har meget stærke familiære bånd, har haft bedre forudsætninger for at diskutere uddannelsesvalg med fx forældre, og at det at have en ældre bror eller søster der har skullet træffe valget tidligere, kan betyde at usikkerheden bliver mindre. En af kontrolvariablene måler desuden, om den unges venner har holdt sabbat eller ej, og denne kontrolvariabel viser sig at have betydning for sabbatlængden således, at har vennerne holdt sabbat, har den unge også større sandsynlighed for selv at gøre det og omvendt. Man kunne derfor forestille sig, at netop relationen til vennerne kan have fået større betydning for sabbatlængden i senmoderniteten, hvor de familiemæssige relationer ifølge Giddens er svækket, og at vennernes adfærd derfor får større betydning.

For det andet er Giddens betragtninger om eksperter interessant i denne sammenhæng. Hvis et ungt menneske er usikker på sit uddannelsesvalg, har vi i Danmark et utal af studievejledere og arrangementer o.lign., som kan guide den unge igennem uddannelsesjunglen, og disse vejledere kan betragtes som eksperter. Spørgsmålet er, om disse eksperter har overtaget den rolle som forældre og familie tidligere havde, og om de til fulde kan udfylde den. Det kunne i den forbindelse have været interessant at undersøge, om det har betydning for usikkerheden og dermed sabbatlængden, om den unge har talt med en studievejleder, har været til messer, Åbent Hus-arrangementer mv.

For det tredje er det ærgerligt, at det ikke har været muligt med det tilgængelige data at kontrollere for geografi, dvs. hvor respondenterne har taget sin adgangsgivende uddannelse. Man kunne forestille sig, at unge som bor i en universitetsby, har lettere ved at træffe valget om videregående uddannelse, fordi der ligger et universitet i byen man kan starte på. Dermed er valget måske ikke nær så skæbnesvangert, som det er for det unge menneske som skal flytte til den anden ende af landet for at starte på sin uddannelse. Derfor kunne man forestille sig, at unge som bor i en universitetsby holder kortere sabbat, end unge som ikke bor i en universitetsby, samtidig med at størrelsen på universitet i byen hvor den unge bor, kan have betydning. Man kunne fx forestille sig, at et ungt menneske som bor i København, og derfor kan læse stort set alle fag i sin "hjemby", holder kortere sabbat end unge som skal vælge både uddannelse og uddannelsesby. En ny undersøgelse af unges søgemønstre viser nemlig, at unge i høj grad vælger et studie der ligger tæt på hvor de har taget den adgangsgivende eksamen, og at de således ikke er villige til at flytte sig for en uddannelse (Danmarks Radio 2011). Omvendt kunne man også forestille sig, at kulturen blandt unge i universitets-byer er anderledes end hos unge i ikke-universitetsbyer således, at sabbat er et storby-fænomen, idet man hvis man bor i en by med et universitet ikke opfatter universitetsverdenen som nær så fremmed, som hvis man bor i en mindre provinsby.

Desuden kunne det være interessant at se på, hvorvidt typen af universitet har betydning. Man kunne fx forestille sig, at sabbatkulturen var anderledes på universiteter i mindre byer som Aalborg (AAU) og Roskilde (RUC), fordi de i høj grad tiltrækker unge fra lokaleområdet, end i fx Århus (AU) og København (KU) som i højere grad har studerende fra hele Danmark.

4.2.HYPOTESE 2

I denne anden del af analysen vil jeg teste hypotese 2, der som bekendt lyder:

Unge med en lav grad af kulturel kapital holder længere sabbat end unge med en høj grad af kulturel kapital.

Analysen af hypotese 2 bygger på nedenstående to uafhængige variable:

- Forældres højeste uddannelse
- Konstrueret skala der måler indsatsen på den adgangsgivende uddannelse

Analysen af hypotese 2 består af en ordinal logistisk regressionsmodel, hvor sabbatlængde er den afhængige variabel og ovenstående to variable er de uafhængige. Jeg inddrager desuden kontrolvariablene der er beskrevet i Bilag B, dog med undtagelse af karaktergennemsnit fra adgangsgivende uddannelse da denne indgår som en del af indsatsskalaen.

4.2.1. ANALYSE AF KULTUREL KAPITAL

Indledningsvis vil jeg, som i analysen af Hypotese 1, lave simple kryds for de to uafhængige variable, krydset med den afhængige variabel, sabbatlængde. Det gør jeg for at teste, om der er en simpel sammenhæng mellem de uafhængige og den afhængige variabel. Nedenstående tabel viser en krydstabulering mellem forældres højeste uddannelse og sabbatlængde.

Tabel 27 Forældres højeste uddannelse krydset med sabbatlængde³⁷

Forældres højeste uddannelsesniveau				
	Ingen sabbat	1 års sabbat	2 års sabbat eller derover	Total
Folkeskole eller gymnasium	38,6%	25,0%	36,4%	100,0%
	(17)	(11)	(16)	(44)
Erhvervspraktisk eller KVV	23,2%	25,9%	50,9%	100,0%
	(51)	(57)	(112)	(220)
MVV	19,7%	32,9%	47,4%	100,0%
	(42)	(70)	(101)	(213)
LVU	23,0%	39,7%	37,3%	100,0%
	(48)	(83)	(78)	(209)
Total	23,0%	32,2%	44,8%	100,0%
	(158)	(221)	(307)	(686)
Chi ² =18,244; p=0,006. γ= -0,047; p=0,353				

Tabellen viser, at der er signifikant sammenhæng mellem forældres højeste uddannelsesniveau og sabbatlængde, men at der ikke er en signifikant retning på sammenhængen, idet gamma korrelationskoefficienten ikke er signifikant. Det ses således, at unge hvis forældre har en erhvervspraktisk eller KVV eller MVV, holder længere sabbat, end unge hvis forældres højeste uddannelse er folkeskole eller gymnasium eller LVU. Unge hvis forældre har en LVU, holder derimod i højere grad ét års sabbat end de andre grupper, mens unge hvis forældre har højst folkeskole eller gymnasium, i højere grad end de andre grupper, ingen sabbat holder.

Den anden uafhængige variabel, den unges indsats på den adgangsgivende uddannelse, ses i nedenstående tabel krydset med sabbatlængde.

³⁷ Gennem hele analysen af Hypotese 2 er n=686. Det skyldes, at jeg af hensyn til konsistens har fjernet respondenter som har missing values i mindst én af de variable der indgår i Model 6.

Tabel 28 Indsats på adgangsgivende uddannelse krydset med sabbatlængde

Indsats på adgangsgivende uddannelse (skala)				
	Ingen sabbat	1 års sabbat	2 års sabbat eller derover	Total
Meget stor	36,3%	33,9%	29,8%	100,0%
	(45)	(42)	(37)	(124)
Stor	25,5%	33,3%	41,2%	100,0%
	(39)	(51)	(63)	(153)
Hverken eller	23,0%	31,1%	45,9%	100,0%
	(31)	(42)	(62)	(135)
Lille	15,3%	37,5%	47,2%	100,0%
	(22)	(54)	(68)	(144)
Meget lille	16,2%	24,6%	59,2%	100,0%
	(21)	(32)	(77)	(130)
Total	23,0%	32,2%	44,8%	100,0%
	(158)	(221)	(307)	(686)
Chi ² =33,017; p=0,000. γ= 0,233; p=0,000				

Tabellen viser, at der er en højsignifikant sammenhæng mellem indsats på adgangsgivende uddannelse og sabbatlængde, og at der desuden er en retning på sammenhængen, idet gammakorrelationskoefficienten er 0,233. Det vil sige, at jo mindre en indsats man har ydet på den adgangsgivende uddannelse, jo længere sabbat holder man. Det ses fx, at af de respondenter der har ydet en meget stor indsats, holder 29,8% 2 års sabbat eller derover, mens andelen er 59,2% af respondenterne der har ydet en meget lille indsats.

For at undersøge ovenstående sammenhænge nærmere, følger nedenfor en ordinal logistisk regressionsmodel med sabbatlængde som afhængig variabel. Model 5 viser den logistiske regressionsanalyse uden kontrolvariable og Model 6 med kontrolvariable.

Tabel 29 Ordinal logistisk regressionsmodel, kulturel kapital og sabbatlængde (Vist værdi: Odds Ratio. P-værdi vises i parantes)
 (*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001.)³⁸

	Model 5	Model 6
Forældres højeste uddannelsesniveau (Ref. LVU)		
Folkeskole eller gymnasium	0,590 (0,088)	0,863 (0,660)
Erhvervspraktisk eller KVV	1,303 (0,149)	1,681 (0,010)*
MVU	1,389 (0,074)	1,700 (0,007)**
Indsatsskala (Ref. Meget lille)		
Meget stor	0,288 (0,000)***	0,247 (0,000)***
Stor	0,499 (0,003)**	0,418(0,001)**
Hverken eller	0,566 (0,017)*	0,460(0,003)**
Lille	0,711 (0,147)	0,530 (0,012)*
Kontrolvariable		
Køn (Ref. Kvinde)		
Mand		1,372 (0,053)
10. klasse		
Ja		0,662 (0,041)*
Adgangsgivende uddannelse (Ref. STX)		
Anden		0,739 (0,471)
Studenterkursus		1,661 (0,134)
HTX		0,642 (314)
HHX		0,539 (0,019)*
HF		1,540 (0,137)
Alder ved afslutning af adg. uddannelse (Ref. 20 år og derover)		
Op til 18 år		2,632 (0,001)**
19 år		2,820 (0,000)***
Igangværende uddannelse (Ref. LVU)		
MVU		1,173 (0,421)
Vennernes sabbat (Ref. De fleste holdt sabbat)		
De fleste læste videre med det samme		0,458 (0,001)**
Omtrent lige mange læste videre som holdt sabbat		0,728 (0,117)
Holdning til sabbat (Ref. Sabbat styrker studerendes kompetencer)		
Sabbat svækker studerendes kompetencer		0,090 (0,000)***
Sabbat hverken styrker eller svækker studerendes kompetencer		0,265 (0,000)***
n=686, R ² Nagelkerke =0,062		n=686, R ² Nagelkerke =0,272

Model 5 viser, at kun indsatsen på den adgangsgivende uddannelse har signifikant betydning for sabbatlængden. Det ses at chancen for at gå ét trin op ad sabbatlængde er 0,288, hvis man har lagt en meget stor indsats på sin adgangsgivende uddannelse ift. hvis man har lagt en meget lille indsats. Resultaterne fra indsatsskalaen er, med undtagelse af "Lille" signifikante og det ses, at de tilsyneladende følger en linje således

³⁸ Både Model 5 og Model 6 er signifikante på p<0,001 niveau. Test for parallelle linjer, hvor nulhypotesen er at linjernes hældning er ens og der derved er ens regressionskoefficienter hen over responskategorien, er ikke signifikant (p=0,116) i Model 5 og signifikant (p=0,027) i Model 6. Af samme årsag som med Model 4 anvendes Model 6 dog på trods heraf.

at jo større indsats man har lagt, jo mindre er chancen for at holde lang sabbat, hvilket stemmer godt overens med krydstabuleringen i Tabel 28.

I Model 6 er kontrolvariablene medtaget, dog er karakterer på adgangsgivende uddannelse udeladt her, idet denne variabel indgår i indsatsskalaen. I denne model bliver forældres højeste uddannelse signifikant hvis forældrene enten har en 'Erhvervspraktisk eller KVVU' eller 'MVU'. Det ses, at har forældrene højest en erhvervspraktisk eller KVVU er chancen 1,681 gange større for at stige et trin på sabbatlængde ift. LVU. Chancen for MVU er 1,700 gange større. Der ses dermed ikke her en lineær sammenhæng, hvilket også stemmer overens med at gamma korrelationskoefficienten i Tabel 27 ikke var signifikant. Det ses derimod, at man har størst chance for at holde lang sabbat hvis ens forældres højeste uddannelse er en MVU mens man har mindst chance hvis det er en LVU.

I Model 2 er indsatsskalaen igen signifikant, og nu er også "Lille" blevet signifikant på $p < 0,05$ -niveau. Tendensen er den samme i Model 2 som i Model 1, nemlig at jo større indsats man har lagt på sin adgangsgivende uddannelse, jo kortere sabbat (hvis nogen) holder man.

Ses der på kontrolvariablene viser Model 2, at der er signifikant forskel på sabbatlængden afhængig af om man har taget 10. klasse eller ej. Det ses således at chancen for at gå et trin op på sabbatlængde er 0,662 hvis man har taget 10. klasse ift. hvis man ikke har. Omvendt er chancen for at gå et trin op, dvs. holde længere sabbat, hvis man *ikke* har taget 10. klasse ($1/0,662=1,511$) ca. halvanden gange så stor som hvis man *har* taget 10. klasse. Det er interessant at 10. klasse giver et signifikant resultat selvom alder ved afslutning af adgangsgivende uddannelse også er med i modellen, idet man kunne forestille sig, at alderen havde fjernet betydningen af 10. klasse.

Desuden er det i Model 2 signifikant om man har gået på HHX eller STX, idet man kun har halvt så stor (0,539) chance for at gå et trin op på sabbatlængde hvis man har taget HHX som hvis man har taget STX. Omvendt har man derfor næsten dobbelt så stor chance ($1/0,539=1,856$) for at gå et trin op hvis man har taget STX. Også her kan man, som i de andre modeller, formode at en større stikprøve og evt. en anden referencekategori vil ændre på dette, idet estimerne har forskelligt fortegn (henholdsvis over og under 1) og nogle af dem er tæt på at være signifikante.

Også vennernes sabbat viser sig her at have betydning for sabbatlængden, idet man kun har halvt så stor (0,458) chance for at gå et trin op på sabbatlængde hvis de fleste af ens venner læste videre med det sam-

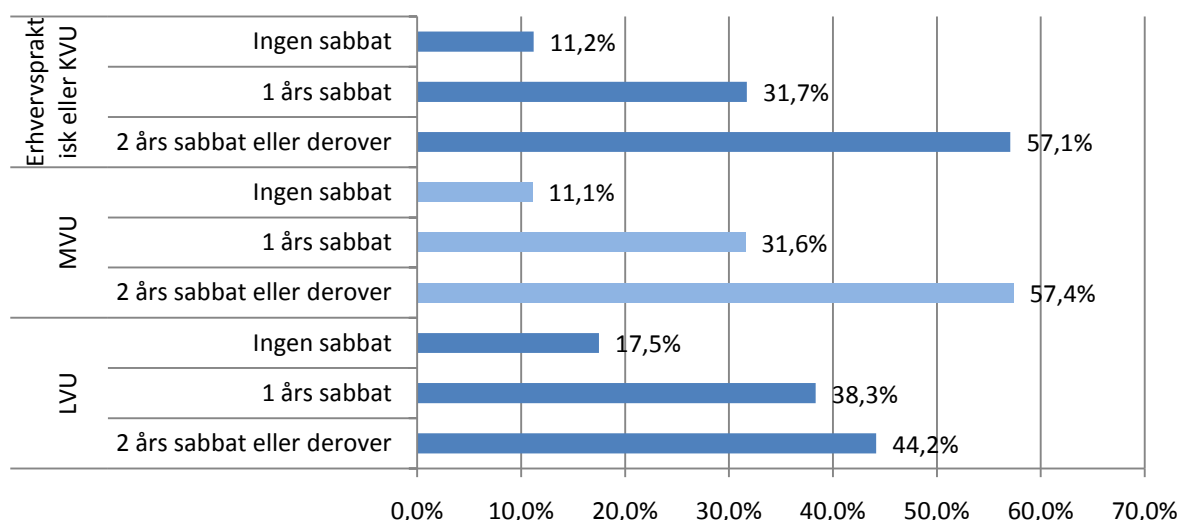
me, som hvis de fleste holdt sabbat. Omvendt har man derfor (1/0,458) 2,181 gange større chance for at stige et trin på sabbatlængde, hvis de fleste af ens venner holdt sabbat, ift. hvis de fleste læste videre med det samme.

Sidst men ikke mindst viser Model 2 højsignifikant betydning af, hvilken holdning man har til, om sabbat styrker eller svækker studerendes kompetencer. Mener man, at sabbat svækker studerendes kompetencer, er OR således kun 0,090 for, at man stiger et trin på sabbatlængde, ift. hvis man mener at sabbat styrker studerendes kompetencer. Omvendt er chancen for at stige et trin på sabbatlængde, hvis man mener at sabbat styrker studerendes kompetencer, 11,140 gange større (1/0,090) end hvis man mener at sabbat svækker studerendes kompetencer.

4.2.1.1. FORTOLKNING

Da få af resultaterne i Model 5 er signifikante, og der er meget lille forskel på de signifikante OR i Model 5 og Model 6, har jeg valgt ikke at beskæftige mig mere med Model 5, men udelukkende med Model 6. De estimerede sandsynligheder for sabbatlængde med henholdsvis forældres højeste uddannelse og den unges indsats på adgangsgivende uddannelse ses i nedenstående figurer, dog er insignifikante resultater ikke medtaget.

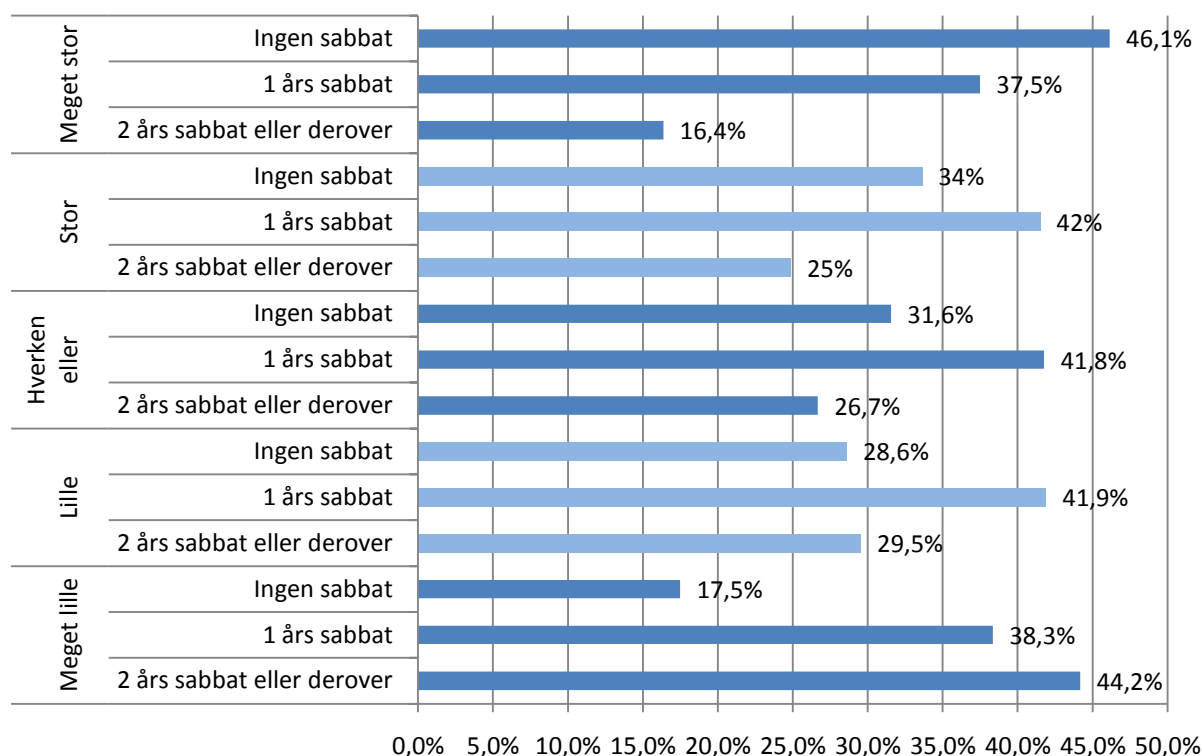
Figur 12 Estimerede sandsynligheder – Forældres højeste uddannelse

Figuren viser, at der er størst forskel på de estimerede sandsynligheder for respondenter, hvis forældres højeste uddannelse er erhvervspraktisk eller KVVU eller MVU, og at disse sandsynligheder desuden er stort set ens. Her har man henholdsvis 11,2% og 11,1% sandsynlighed for ingen sabbat at holde, mens man har henholdsvis 57,1% og 57,4% sandsynlighed for at holde 2 års sabbat eller derover. Modsat har man højere

sandsynlighed for ingen sabbat (17,5%) og lavere sandsynlighed for lang sabbat (44,2%), hvis forældrenes højeste uddannelse er en LVU.

Figur 13 Estimerede sandsynligheder – Indsats på adgangsgivende uddannelse

Figuren viser, at man har størst sandsynlighed for ingen sabbat at holde, hvis man har lagt en meget stor indsats på sin adgangsgivende uddannelse (46,1%), og at sandsynligheden for ingen sabbat herefter falder i takt med indsatsen falder, og lander på 17,5% hvis man har ydet en meget lille indsats. Modsat ses det, at har man lagt en meget stor indsats, er sandsynligheden for at holde 2 års sabbat eller derover kun 16,4%, og den stiger herefter i takt med at indsatsen falder, således, at har man lagt en meget lille indsats, er sandsynligheden for at holde 2 års sabbat eller derover 44,2%.

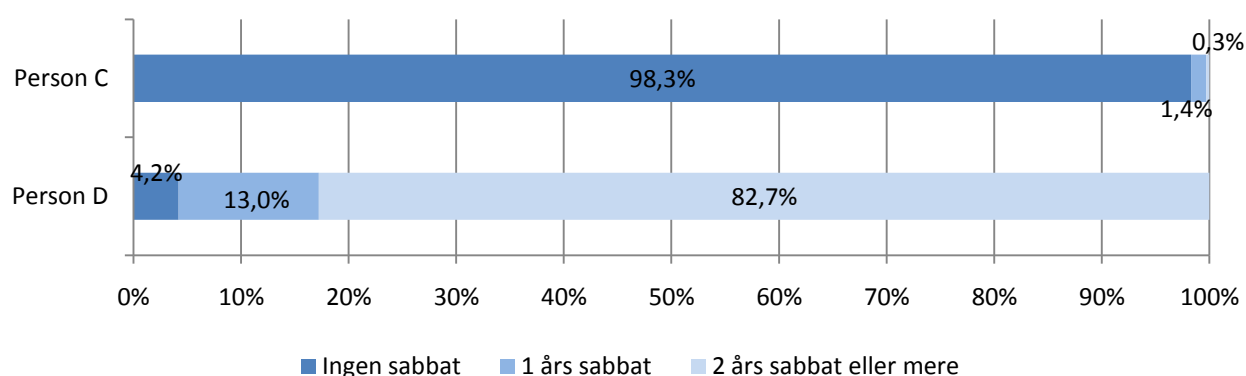
4.2.1.2. HVEM HAR STØRST OG MINDST SANDSYNLIGHED?

Model 6 viste som bekendt en sammenhæng mellem sabbatlængde og kulturel kapital, operationaliseret som henholdsvis forældres højeste uddannelse og den unges indsats på den adgangsgivende uddannelse. Som ved de foregående modeller ønsker jeg her at undersøge, hvad der ifølge Model 6 karakteriserer personer der har størst og mindst sandsynlighed for henholdsvis ingen sabbat og lang sabbat. Ifølge OR i Model 6 har personer med størst sandsynlighed for ingen sabbat og mindst sandsynlighed for lang sabbat følgende karakteristika:

Tabel 30 Karakteristika for personer med størst sandsynlighed for ingen sabbat / lang sabbat

Variabel	Person C: Ingen sabbat	Person D: Lang sabbat
Forældres højeste uddannelse	LVU	MVU
Indsatskala	Meget stor	Meget lille
10. klasse	Ja	Nej
Adgangsgivende uddannelse	HHX	STX
Alder ved afslutning på adgangsgivende uddannelse	20 år eller derover	19 år
Venners sabbat	De fleste læste videre med det samme	De fleste holdt sabbat
Holdning til sabbat	Sabbat svækker studerendes kompetencer	Sabbat styrker studerendes kompetencer

Efter formelen $P(y = 1) = \frac{1}{1 + e^{-(\alpha - \beta_1 x_1 - \dots - \beta_k x_k)}}$ er de estimerede sandsynligheder udregnet for personer med de nævnte karakteristika i Tabel 30.

Figur 14 Estimeret sandsynlighed for ingen sabbat og 2 års sabbat og derover, jf. Tabel 30

Figuren viser, at man har 98,3% sandsynlighed for ingen sabbat at holde, hvis man har de karakteristika som Person C. Modsat har man kun 0,3% sandsynlighed for at holde 2 års sabbat eller derover, hvis man har samme karakteristika. Omvendt har man, ifølge Model 6, mindst sandsynlighed for *ikke* at holde sabbat og størst sandsynlighed for at holde lang sabbat, hvis man har karakteristika som Person D. I så fald har man 82,7% sandsynlighed for at holde lang sabbat og 4,2% sandsynlighed for ingen sabbat at holde.

4.2.2. TEORETISK FORTOLKNING AF HYPOTESE 2

Hypotese 2 bygger som bekendt på Bourdieus teori om distinktion og uddannelsessystemet. Ifølge Bourdieu har individers sociale baggrund stor betydning for, hvordan livet former sig, og specielt ifm. uddannelse argumenterer han via sine analyser af det franske samfund for, at hvis man har forældre med meget kulturel kapital, er man selvsagt mere fortrolig med uddannelsessystemet, end hvis man har forældre med mindre kulturel kapital. Denne påstand er i øvrigt testet og bekræftet i flere undersøgelser af det danske

samfund (Jf. 2.5). Hypotesen er derfor, at man også vil holde kortere sabbat, hvis man har forældre med meget kulturel kapital, idet uddannelsessystemet da ikke vil være så fremmed.

Hypotesen er operationaliseret ved to variable, forældres højeste uddannelsesniveau, som direkte mål for kulturel kapital, og den unges indsats på den adgangsgivende uddannelse som et mere indirekte mål. Model 6 viste således, at begge variable havde signifikant betydning for sabbatlængden, men at den unges indsats på den adgangsgivende uddannelse havde størst betydning. Modellen viste, at hvis forældrene havde en erhvervspraktisk eller KVVU eller en MVU havde den unge henholdsvis 57,1% og 57,4% sandsynlighed for at holde 2 års sabbat eller derover, mod 44,2% sandsynlighed hvis forældrene havde en LVU. Endvidere viste modellen, at jo større en indsats den unge havde ydet på den adgangsgivende uddannelse, jo kortere sabbat blev der holdt. Havde den unge lagt en meget stor indsats, var sandsynligheden for 2 års sabbat eller derover således 16,4%, mens den var 44,2% hvis den unge havde ydet en meget lille indsats. Modellen forklarer 27,2% af variationen i den afhængige variable sabbatlængde, hvilket er en betragtelig del.

Hypotese 2 om at der er en sammenhæng mellem social baggrund og sabbatlængde kan derfor ikke falsificeres, idet nulhypotesen om ingen sammenhæng kan afvises. Selvom der ikke tidligere er lavet undersøgelser af social baggrund ift. sabbatlængde viste det sig derfor endnu en gang, at kulturel kapital, operationaliseret ved forældres højeste uddannelse, har betydning for videregående uddannelse i Danmark. Jeg har i øvrigt undersøgt, om forældres stilling havde betydning for sabbatlængde, fordi man kunne forestille sig, at uddannelsesniveau og stilling hang sammen, og at jo højere en stilling forældrene havde, jo kortere sabbat ville de unge holde. Det gav imidlertid ingen signifikante resultater, hvilket vidner om at Bourdieu har ret i, at forældres uddannelse og dermed kulturelle kapital hjælper de unge når de skal træffe valget om uddannelse. Det hænger desuden sammen med den usikkerhed der viste sig at have så stor betydning i Hypotese 1, idet usikkerhed har stor betydning for sabbatlængde. Hvis kulturel kapital kan være med til at mindske denne usikkerhed kan det betyde kortere sabbat, hvilket behandles i 4.3.

De unges indsats på den adgangsgivende uddannelse undersøgte jeg fordi indsatsen kunne være et udtryk for den unges habitus. Habitus har, ligesom kulturel kapital, betydning for indsatsen på adgangsgivende uddannelse, fordi habitus ifølge Bourdieu styrer aktørerne til at træffe de valg de gør og dermed ender i situationer, der bekræfter deres tidligere dispositioner. Dette får samtidig aktørerne til at undgå situationer der udfordrer deres habitus og sætter spørgsmålstegn ved den. Bourdieu argumenterer via sine analyser af livsstil og smag dermed for, at det der tilsyneladende er individets frie valg og fravalg, i realiteten harmonerer med social inklusions- og eksklusionsmekanismer, som den enkelte aktør har vanskeligt ved at gennem-

skue og påvirke (Bourdieu 1995:36-38; Järvinen 2007:252-253). Så når et ungt menneske lægger en stor indsats på den adgangsgivende uddannelse er det altså ikke ifølge Bourdieu et udtryk for at personen blot vil klare sig godt, men at det ligger i vedkommendes habitus at yde en stor indsats. Ifølge Bourdieu er de valg unge træffer om at yde en stor eller lille indsats altså en konsekvens af deres sociale baggrund og sociale klasse. Model 6 viste da også, at netop denne indsats havde stor betydning for sabbatlængden, og at selvom forældres uddannelsesniveau og den unges indsats er inkluderet i samme model, er de begge signifikante. Det vidner om at det ikke kun er forældres uddannelsesniveau der har betydning for indsatsen, der så har betydning for sabbatlængden, men at de uafhængigt af hinanden har betydning for sabbatlængden.

Jeg finder det interessant at den sociale baggrund har så stor betydning, selvom 87,3% af de respondenter der holdt sabbat som bekendt gjorde det fordi de havde lyst. At holde sabbat er med andre ord et valg de træffer. Bourdieu ville i den forbindelse argumentere for at de unges sociale baggrund og habitus har stor betydning for dette valg om sabbat, hvilket analysen af Hypotese 2 også bekræfter, idet den sociale baggrund viser sig at have så stor betydning for sabbatlængden.

4.2.3. FLERE ASPEKTER

Selvom hypotesen dermed holder, betyder det ligesom ved hypotese 1 imidlertid ikke, at emnet er undersøgt til bunds, idet ikke alle de aspekter jeg har ønsket, har kunnet blive belyst. Ifm. hypotese 2 drejer det sig for det første om, hvorvidt andre faktorer end kulturel kapital og den unges indsats kan forklare den sociale baggrund. Det ville her være oplagt at undersøge hvilken betydning forældrenes og de unges kognitive kapital har. Betydningen af forældrenes kognitive kapital for unges uddannelse er tidligere belyst i en dansk kontekst af Jæger og Holm (2004 og 2007) og viste ingen signifikant sammenhæng med den unges uddannelsesniveau. Som bekendt har kulturel kapital ifølge Bourdieu den effekt ifm. uddannelsesvalg, at høj kulturel kapital gør det nemmere for den unge at navigere i uddannelsessystemet, men at være meget intelligent, dvs. have høj kognitiv kapital og/eller komme fra et hjem med meget kognitiv kapital kan forestilles også at have stor betydning i den forbindelse. Man kan således forestille sig, at et ungt menneske hvis forældre ikke har en lang uddannelse, men til gengæld har meget kognitiv kapital, bedre kan gennemskue uddannelsessystemet og dermed bedre hjælpe den unge, end hvis disse forældre havde meget lidt kognitiv kapital. Desuden kunne det være interessant at undersøge hvorvidt økonomisk kapital, fx forældrenes indkomst og formue, og social kapital, har betydning.

For det andet kunne det også ifm. denne hypotese være interessant, at undersøge hvorvidt geografi har en betydning for sabbatlængden. Man kunne forestille sig, at i og med der bor flere højtuddannede i hoved-

staden og universitetsbyerne generelt, og kulturel kapital som bekendt forkorter sabbatlængden, vil sabbatlængden for unge som har taget deres adgangsgivende uddannelse i en universitetsby være kortere, end for unge som er opvokset i en by uden universitet. Omvendt kan kulturen i en universitetsby være anderledes, idet universitetet ikke er nær så fremmed for de unge her som i unge fra provinsen. Det ville derfor have været meget relevant at kontrollere for denne variabel her for at nuancere analysen, men det har desværre ikke været muligt.

4.3.SAMLET MODEL³⁹

Hypotese 1 og Hypotese 2 viste således, at både individualisering og social baggrund har betydning for sabbatlængden. Man kunne imidlertid forestille sig, at unge som er usikre på deres uddannelsesvalg og dermed holder længere sabbat, kommer fra en social baggrund uden meget kulturel kapital, og dermed uden forældre der er kendt i uddannelsessystemet. Således kunne man forestille sig, at jo lavere kulturel kapital man har, jo mere usikker er man på sit uddannelsesvalg og jo længere sabbat holder man. Således vil der kun være sammenhæng mellem kulturel kapital og sabbatlængde, mens usikkerhed har en såkaldt indirekte effekt (De Vaus 2002: 297-310).

Omvendt viser modellerne, at selvom der i Model 4 kontrolleres for karakterer, som jo indgår i målet for indsats i Model 6, har usikkerhed stadig stor betydning. Desuden er OR for usikkerhed i Model 4 forholdsvis høje. Derfor kunne man også forestille sig, at usikkerheden er den vigtigste faktor ifm. sabbatlængde og at kulturel kapital ikke har så stor betydning. Man kunne med andre ord forestille sig, at der var interaktion mellem variablene i de to hypoteser. For at teste dette ses nedenfor en krydstabulering mellem først usikkerhed og forældres højeste uddannelse og derefter usikkerhed og indsats⁴⁰.

³⁹ Gennem hele analysen af den samlede model er n=686. Det skyldes, at jeg af hensyn til konsistens har fjernet respondenter som har missing values i mindst én af de variable der indgår i Model 7.

⁴⁰ Dette kunne også have været testet ved at inddrage interaktionsled i modellen. Jeg har imidlertid fravalgt denne mulighed, idet det ofte anbefales ikke at inddrage interaktionsled i ordinal logistisk regression, idet tolkningen af resultaterne bliver meget indviklet og interaktion desuden kan testes via simple korrelationskoefficienter og efterfølgende ved at tage forbehold for interaktion (Simon 2008).

Tabel 31 Usikkerhedsskala krydset med forældres højeste uddannelse

	Folkeskole eller gymnasie	Erhvervspraktisk eller KVU	MVU	LVU	Total
Meget usikker	3,9%	29,6%	37,5%	28,9%	100,0%
	(6)	(45)	(57)	(44)	(152)
Usikker	6,5%	35,1%	30,3%	28,1%	100,0%
	(12)	(65)	(56)	(52)	(185)
Sikker	6,4%	32,0%	28,5%	33,1%	100,0%
	(11)	(55)	(49)	(57)	(172)
Meget sikker	8,5%	31,1%	28,8%	31,6%	100,0%
	(15)	(55)	(51)	(56)	(177)
Total	6,4%	32,1%	31,0%	30,5%	100,0%
	(44)	(220)	(213)	(209)	(686)
Chi ² =7,158; p=0,621. γ= -0,012; p=0,779					

Tabellen viser, at der ingen signifikant sammenhæng er mellem usikkerhed og forældres højeste uddannelse, idet hverken Chi² eller Gamma er signifikant. Dermed er der ikke interaktion mellem disse variable.

Tabel 32' Usikkerhedsskala krydset med indsats på adgangsgivende uddannelse

	Meget stor	Stor	Hverken eller	Lille	Meget lille	Total
Meget usikker	12,5%	19,1%	18,4%	27,6%	22,4%	100,0%
	(19)	(29)	(28)	(42)	(34)	(152)
Usikker	16,8%	19,5%	22,7%	18,4%	22,7%	100,0%
	(31)	(36)	(42)	(34)	(42)	(185)
Sikker	21,5%	23,8%	18,6%	18,0%	18,0%	100,0%
	(37)	(41)	(32)	(31)	(31)	(172)
Meget sikker	20,9%	26,6%	18,6%	20,9%	13,0%	100,0%
	(37)	(47)	(33)	(37)	(23)	(177)
Total	18,1%	22,3%	19,7%	21,0%	19,0%	100,0%
	(124)	(153)	(135)	(144)	(130)	(686)
Chi ² =19,092; p=0,086. γ= -0,143; p=0,000						

Tabellen viser, at der er signifikant sammenhæng og en retning på sammenhængen mellem de to variable, således at jo mindre en indsats man har lagt på den adgangsgivende uddannelse, jo mere usikker er man på sit uddannelsesvalg. Dog er der kun en gamma korrelationskoefficient på -0,143, hvilket indikerer en svag sammenhæng. Dermed er der en smule interaktion mellem disse to variable. For at teste om begge hypoteser stadig ikke kan falsificeres når alle variablen inddrages, har jeg lavet en model⁴¹ hvor både variablene fra

⁴¹ Den binære variabel, ikke at være parat til at begynde, der indgår i den binære logistiske regression i Model 1 og Model 2 er udeladt, da denne som bekendt kun er binær og ikke kan sige noget om respondenter der ikke har holdt sabbat. Dermed ville jeg miste en vigtig kategori (ingen sabbat) på den afhængige variabel hvis jeg medtog denne årsag.

den ordinale logistiske regression i Hypotese 1 og Hypotese 2 indgår. Da karaktergennemsnit på den adgangsgivende uddannelse indgår i indsatsskalaen har jeg ikke kontrolleret for karaktergennemsnit.

Tabel 33 Ordinal logistisk regressionsmodel, usikkerhedsskala, forældres højeste uddannelse og indsatsskala (Vist værdi: Odds Ratio. P-værdi vises i parantes) (*p<0,05, **p<0,01, *p<0,001.)⁴²**

Model 7	
Usikkerhedsskala (ref. Meget sikker)	
Meget usikker	3,556 (0,000)***
Usikker	2,536 (0,000)***
Sikker	1,874 (0,003)**
Forældres højeste uddannelsesniveau (ref. LVU)	
Folkeskole eller gymnasium	0,912 (0,787)
Erhvervspraktisk eller KVV	1,672 (0,012)*
MVV	1,636 (0,014)*
Indsatsskala (ref. Meget lille)	
Meget stor	0,284 (0,000)***
Stor	0,491 (0,005)**
Hverken eller	0,491 (0,007)**
Lille	0,569 (0,028)*
Kontrolvariable (ref. Kvinde)	
Køn	
Mand	1,406 (0,040)*
10. klasse (ref. Nej)	
Ja	0,685 (0,066)
Adgangsgivende uddannelse (ref. STX)	
Anden	0,785 (0,570)
Studenterkursus	1,794 (0,091)
HTX	0,679 (0,380)
HHX	0,567 (0,034)*
HF	1,597 (0,112)
Alder ved afslutning af adgangsgivende uddannelse (ref. 20 år og derover)	
Op til 18 år	2,615 (0,001)**
19 år	2,712 (0,000)***
Igangværende uddannelse (ref. LVU)	
MVV	1,223 (0,320)
Vennernes sabbat (ref. De fleste holdt sabbat)	
De fleste læste videre med det samme	0,441 (0,000)***
Omtrent lige mange læste videre som holdt sabbat	0,718 (0,106)
Holdning til sabbat (ref. Sabbat styrker studerendes kompetencer)	
Sabbat svækker studerendes kompetencer	0,103 (0,000)***
Sabbat hverken styrker eller svækker studerendes kompetencer	0,282 (0,000)***
n=686, R ² Nagelkerke=0,315	

⁴² Model 7 er signifikant på p<0,001 niveau. Test for parallelle linjer, hvor nulhypotesen er at linjernes hældning er ens og der ved er ens regressionskoefficienter hen over responskategoriern, er ikke signifikant (p=0,114 i Model 7) hvorfor modellen accepteres.

Modellen viser, at selvom både Hypotese 1 og Hypotese 2 testes i samme model, har de stadig begge signifikant betydning. Det ses således at OR kun ændrer sig marginalt for de tre variable (usikkerhedsskala, forældres højeste uddannelse og indsatskala) når de alle inddrages i samme model. Det viser dermed, at de alle tre har betydning uafhængigt af hinanden, og at der ikke eksisterer en indirekte sammenhæng mellem usikkerhed og sabbatlængde. Desuden er der signifikante resultater for de fleste af kontrolvariablene, nemlig køn, adgangsgivende uddannelse⁴³, alder, vennernes sabbat og holdning til sabbat.

Model 7 forklarer mere af variationen i den afhængige variabel end Model 4 og Model 6 gjorde, nemlig 31,5%. At en model forklarer så stor del af variationen er flot i denne type analyse, og det vidner om, at jeg med de to hypoteser har fundet to vigtige faktorer til at forklare variationen i sabbatlængde. Desuden er testen for parallelle linjer i denne model ikke signifikant, hvilket betyder at det ikke kan afvises at linjernes hældning er ens og at regressionskoefficienterne hen over responskategorierne derfor er ens. Modellen kan derfor accepteres.

4.3.1. HVEM HAR STØRST OG MINDST SANDSYNLIGHED?

I analysen af Hypotese 1 og Hypotese 2 udregnede jeg, som bekendt, hvad der karakteriserede personer som havde henholdsvis størst og mindst sandsynlighed for henholdsvis ingen sabbat og 2 års sabbat eller derover. Model 7 viste, at når både Hypotese 1 og Hypotese 2 inddrages i en samlet model stiger forklaringskraften, og dermed er det naturligvis nærliggende nu at udregne de estimerede sandsynligheder for sabbatlængde ud fra Model 7. Ifølge OR i Model 7 har personer med størst sandsynlighed for henholdsvis ingen sabbat og lang sabbat følgende karakteristika:

Tabel 34 Karakteristika for personer med størst sandsynlighed for ingen sabbat / lang sabbat

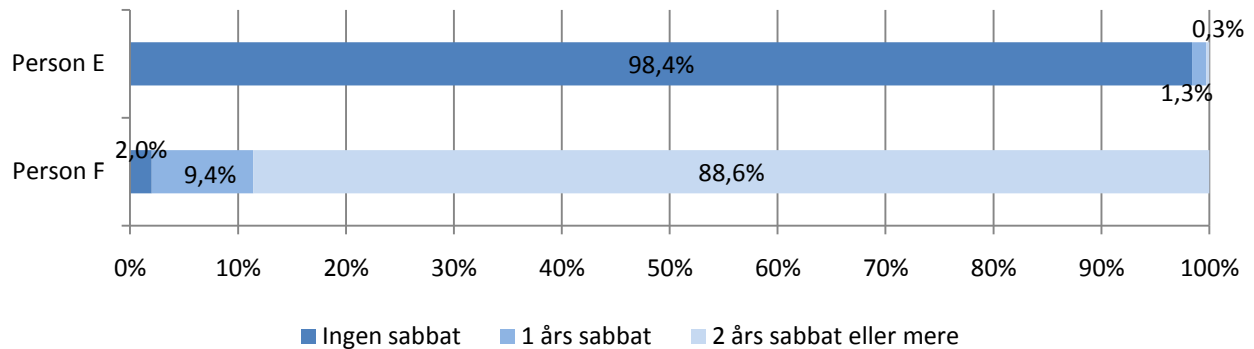
Variabel	Person E: Ingen sabbat	Person F: Lang sabbat
Usikkerhedsskala	Meget sikker	Meget usikker
Forældres højeste uddannelse	LVU	Erhvervspraktisk eller KVVU
Indsatskala	Meget stor	Meget lille
Køn	Kvinde	Mand
Adgangsgivende uddannelse	HHX	STX
Alder ved afslutning på adgangsgivende uddannelse	20 år eller derover	19 år
Venners sabbat	De fleste læste videre med det samme	De fleste holdt sabbat
Holdning til sabbat	Sabbat svækker studerendes kompetencer	Sabbat styrker studerendes kompetencer

⁴³ Her ses igen samme tendens som i de andre modeller, nemlig at få resultater er signifikante, men at man kan formode at en større stikprøve og evt. en anden referencekategori vil ændre på dette, idet estimerterne har forskelligt fortegn (henholdsvis over og under 1) og nogle af dem er tæt på at være signifikante.

Efter formlen $P(y = 1) = \frac{1}{1 + e^{-(\alpha - \beta_1 x_1 - \dots - \beta_k x_k)}}$ er de estimerede sandsynligheder udregnet for personer med de i

Tabel 34 nævnte karakteristika.

Figur 15 Estimerede sandsynligheder for personer med karakteristika fra Tabel 34

Figuren viser, at man har 98,4% sandsynlighed for ingen sabbat at holde, hvis man har karakteristika som Person E. Modsat har man kun 0,3% sandsynlighed for at holde 2 års sabbat eller derover, hvis man har samme karakteristika som Person E. Videre ses det, at man omvendt har 88,6% sandsynlighed for at holde lang sabbat, hvis man har karakteristika som Person F, mens en sådan person kun har 2,0% sandsynlighed for ingen sabbat at holde.

Ift. de estimerede sandsynligheder i Hypotese 1 og Hypotese 2 viser det sig her, at man har større sandsynlighed for lang sabbat, hvis ens forældres højeste uddannelse er erhvervspraktisk eller KVVU, hvor det i Hypotese 2 var MVU der gav størst sandsynlighed for lang sabbat. Ellers er karakteristika de samme – blot er der flere signifikante resultater i Model 7, hvorfor der også kan medtages flere karakteristika i udregningen. Det er, ligesom det ses i de tidligere estimerede sandsynligheder, interessant at procentsatserne er så karakteristiske at man fx kun har 0,3% sandsynlighed for at holde lang sabbat hvis man har de karakteristika som Person E. I min stikprøve vil det være ganske få, hvis overhovedet nogen, respondenter der opfylder samtlige karakteristika, men i populationen vil der naturligvis være flere.

4.3.2. TEORETISK FORTOLKNING

Model 7 er interessant at medtage i denne analyse, fordi den bekræfter at både individualisering og social baggrund har betydning for, hvor længe danske unge holder sabbat. Således viser modellen, at selvom alle variable medtages samtidig, er resultaterne stadig signifikante, og modellen forklarer sågar en stor del af variationen i sabbatlængde (31,5%).

Således viser modellen, at det at være usikker på sit uddannelsesvalg ikke skyldes, at ens forældre ikke har den kulturelle kapital som gør det nemmere for én at navigere i uddannelsessystemet. Der må derfor være andre ting i spil ifm. denne usikkerhed, hvilket Giddens jo også via sin teori argumenterer for. Således mener Giddens som bekendt, at den måde samfundet har udviklet sig på og de mange muligheder individet derfor står med i dag, betyder at en skæbnesvanger beslutning som det at vælge videregående uddannelse er sværere i dag, end den var i tidligere traditionelle samfund.

Ses der nærmere på OR for de tre afhængige variable der er medtaget, ses det dog, at OR for henholdsvis usikkerhed og indsats er højere end OR for forældres uddannelse. Det har således større betydning for sabbatlængden hvor usikker man er på sit uddannelsesvalg og hvilken indsats man har lagt på den adgangsgivende uddannelse, end hvilken uddannelse ens forældre har. Modellen viser dog, at usikkerhed og indsats har stort set samme betydning for sabbatlængden. Man kan dog argumentere for, at netop indsatsen på den adgangsgivende uddannelse er afhængig af forældres uddannelsesniveau, idet der kan argumenteres for, at den unges habitus har stor betydning for indsatsen, og at forældres uddannelse har betydning for habitus. Dog er det, som tidligere nævnt, interessant at både indsats og forældres uddannelse har signifikant betydning, selvom de inddrages i samme model. Det vidner altså om, at selvom den unge qua sin habitus kan klare sig godt og lægge en stor indsats på den adgangsgivende uddannelse, har forældrenes uddannelsesniveau stadig betydning når den unge skal videre i uddannelsessystemet. Det kan forklares med, at selvom den unge klarer sig godt på den adgangsgivende uddannelse, er det videregående uddannelsessystem stadig nyt for den unge, og her kan forældrene qua deres kulturelle kapital hjælpe den unge.

Modellen viser desuden, at også størstedelen af kontrolvariablene her er signifikante. Det ses, at mænd har større chance for at holde lang sabbat end kvinder, hvilket stemmer overens med uddannelsessystemet generelt, hvor kvinder ofte i højere grad end mænd får en videregående uddannelse, og i øvrigt klarer sig bedre på uddannelsen. Derudover viser tidligere forskning, at unges sociale baggrund har faldende betydning, og at det har mindst betydning for pigerne (McIntosh & Munk (2007)), hvilket også stemmer godt overens med resultaterne her, idet pigernes chance for lang sabbat er mindre end drengenes, selvom variablene der måler social baggrund holdes konstante.

Desuden har adgangsgivende uddannelse (HHX), alder ved afslutning af adgangsgivende uddannelse, venners sabbat og holdning til sabbat signifikant betydning for sabbatlængden.

Specielt finder jeg det interessant, at der er signifikant sammenhæng mellem sabbatlængde og både forældres højeste uddannelse og hvorvidt vennerne holder sabbat, selvom der kontrolleres for usikkerhed, indsats og holdning, som logisk set er variable der burde give signifikante resultater. Ofte ses det, at når der

kontrolleres for holdningsspørgsmål, forsvinder mange andre sammenhænge, men det er altså ikke tilfældet her. Det må dog i den forbindelse nævnes, at jeg ikke med sikkerhed kan sige noget om kausalretningen mellem sabbatlængde og holdning til sabbat. Man kunne forestille sig, at holdningen til sabbat, for nogles vedkommende, dannes *efter* de har holdt sabbat for at retfærdiggøre deres valg – specielt hvis de har holdt en lang sabbat er det belejligt at mene, at sabbat styrker studerendes kompetencer. Men omvendt kan den lange sabbat også være et resultat af, at man inden sabbatperioden mener at sabbat styrker studerendes kompetencer. Da holdningen til sabbat måles efter respondenterne har holdt sabbat, kan det dog ikke nærmere undersøges hvordan kausalretningen er mellem de to variable. Det kan derfor blot konkluderes, at det er interessant at dette holdningsspørgsmål ikke i nævneværdig grad fjerner signifikansen på de andre variable.

Desuden er det interessant, at vennernes sabbat har signifikant sammenhæng med sabbatlængden. Tidligere forskning har vist, at vennerne har stor betydning for selve valget af uddannelse (Klausen, Jensen og Andersen 2008) og resultaterne af Model 7 kunne tyde på, at det eksisterer en sabbatkultur blandt de unge og at sabbat, ligesom uddannelsesvalg, er en form for kollektiv beslutning. Desuden er det interessant i lyset af at Giddens mener, at de familiære bånd svækkes i moderniteten, idet ovenstående kan indikere at vennerne overtager nogle af de roller som familien tidligere havde.

4.3.3. SAMMENLIGNING MED TIDLIGERE FORSKNING

Idet der, som bekendt, er meget begrænset forskning om sabbat er det interessant ud fra Model 7 at se på, hvorvidt mine resultater stemmer overens med de resultater der fremkom i Eurostudent-undersøgelsen, samt i de undersøgelser der er foretaget af 'mature students' i udlandet.

Som beskrevet i problemfeltet viste Eurostudent-undersøgelsen af danske unges sabbat i en GLM-analyse, at kun køn og adgangsgivende uddannelse har betydning for sabbatlængden, men at der var meget begrænset sammenhæng, idet modellen kun forklarede 2% af variationen. Sammenlignes der alligevel med Model 7 viser det sig, at jeg også finder en sammenhæng mellem køn og sabbatlængde, idet drengene holder længere sabbat end pigerne og man har 1,406 gange større chance for at holde lang sabbat, hvis man er en dreng, end hvis man er en pige. Desuden fandt jeg signifikant sammenhæng mellem adgangsgivende uddannelse og sabbatlængde, men kun for HHX'erne der holder kortere sabbat end STX'erne. Man kan dog formode, at der ville fremkomme signifikante resultater mellem nogle af de andre adgangsgivende uddannelser hvis der blev indført en anden referencekategori, idet det ses at fx Studenterkursus og HHX har forskellige fortegn (hhv. over og under OR på 1). Dermed kunne det formodes, at der ville være forskel mellem dem. Desuden nærmer nogle af resultaterne sig et signifikansniveau på 0,05. Rent metodisk kan dette imid-

lertid ikke forsvares, idet STX er den kategori med langt flest respondenter og derfor bør anvendes som referencekategori. At både Eurostudent-undersøgelsen og Model 7 har forholdsvis begrænsede resultater mht. adgangsgivende uddannelse kan dog vidne om, at det ikke har så stor betydning. Dog kunne man forestille sig, at der var interaktion mellem netop køn og adgangsgivende uddannelse, idet flere mænd fx vælger HTX og flere kvinder STX.

På nogle få parametre kan resultaterne fra Model 7 desuden sammenlignes med de internationale undersøgelser af de 'mature students', som her lidt groft kan sammenlignes med danske unge som holder lang sabbat. Afsnit 1.4.1 viste, at 'mature students' adskiller sig fra yngre studerende, ved i højere grad at komme fra arbejderklassen, og at mænd er overrepræsenterede i den yngre del af dem (21-30 år). Disse resultater stemmer fint overens med resultaterne i Model 7, idet chancen for at holde lang sabbat hvis man er mand som bekendt er 1,406 gange større, end hvis man er kvinde, og at man har mindre chance for at holde lang sabbat hvis ens forældre har en LVU, end hvis de har en lavere uddannelse. De andre resultater fra de internationale undersøgelser kan desværre ikke sammenlignes med denne, idet jeg primært har fokuseret på hvad der karakteriserer personer der henholdsvis holder eller ikke holder sabbat. Dvs., at jeg har fokus på det der sker *inden* man starter på en videregående uddannelse, mens de fleste af de internationale undersøgelser har fokus på hvordan 'mature students' klarer sig efter de er startet på den videregående uddannelse.

5. VALIDITET OG RELIABILITET

Dette kapitel har til formål at vurdere min undersøgelses validitet, herunder både measurement-, intern-, ekstern-, face- og contentvaliditet, samt reliabilitet. En vurdering af disse er nødvendig for at klarlægge, hvorvidt undersøgelsens resultater kan generaliseres fra samplet og til populationen.

5.1. MEASUREMENT VALIDITET

Den første type validitet der er nødvendig at vurdere, er measurement validiteten. Denne omhandler hvorvidt de målemetoder der benyttes måler det der er intentionen at måle (Bryman 2004: 28).

Som bekendt består datamaterialet af et survey blandt 887 studerende på en MVU eller LVU. Interviewene er foretaget via CATI, hvilket betragtes som en fornuftig måde at indsamle denne type data på. Et problem for den interne validitet ved CATI ift. CAWI⁴⁴ er, at det specielt ved følsomme emner kan være svært for respondenterne at fortælle sandheden til interviewerens i telefonen, mens det er nemmere at markere sandheden i et web-baseret spørgeskema, hvor man ikke er i kontakt med en anden person. Da denne undersøgelse ikke beskæftiger sig med hvad man må formode er følsomme emner, vurderes dette imidlertid ikke som et problem. Interviewerne er desuden instrueret i teknikkerne bag CATI og har også fået en grundig instruktion i hvad selve undersøgelsen drejer sig om, så på den baggrund vurderes CATI som en fornuftig dataindsamlingsmetode. Det kan være et bias, at respondenterne spørges retrospektivt i undersøgelsen, da respondenterne kan have svært ved at huske præcist hvad fx årsagerne til deres sabbat var, men da det trods alt er forholdsvis kort tid siden respondenterne holdt sabbat, vurderer jeg ikke, at det er problematisk.

For at vurdere measurement validiteten må face validitet og content validitet vurderes. Face validitet omhandler, hvorvidt indikatorerne belyser det der er hensigten, dvs. om spørgsmålene er forståelige, om kategorierne er tilstrækkelige mv., mens content validitet omhandler hvorvidt de udvalgte variable indfanger det begreb der ønskes målt (Bryman 2004: 71-73). Overordnet set vurderer jeg, at spørgsmålene der anvendes i min undersøgelse ikke indeholder uklarheder. Det kan dog diskuteres om der er tilstrækkeligt med kategorier i fx spørgsmålet om årsager til sabbat, idet der kan være utallige årsager til at holde sabbat. Dog har der i de relevante spørgsmål været mulighed for at svare 'Andet', selv skrive sit svar og dermed selv skabe en ekstra kategori hvis man ikke mener at fx årsagen til sin sabbat kunne passe ind under de opstillede kategorier. På baggrund heraf vurderes face validiteten at være i orden. Mht. content validiteten kan der stilles spørgsmålstegn ved, om de konstruerede skalaer måler henholdsvis usikkerhed mht. uddannelsesvalg og indsats på adgangsgivende uddannelse optimalt. Hver af skalaerne er som bekendt konstrueret

⁴⁴ Computer Assisted Web Interviewing.

ud fra to variable, og der er lavet både test for unidimensionalitet, dvs. om variablene måler samme begreb, og reliabilitet, der sammenligner respondenternes svar i variablene for at se om de korrelerer. Både test for unidimensionalitet og reliabilitet er for begge skalaer i orden, og content validiteten derfor også i orden, men det kan dog diskuteres, om der kunne være inddraget endnu flere variable i skalaerne for at måle begreberne endnu bedre. I det anvendte datamateriale fandtes der ikke variable der målte samme begreb, men jo flere variable der kan slås sammen til en skala, jo bedre er det, så flere variable end to havde naturligvis styrket content validiteten yderligere. Content validiteten af de andre variable, herunder den afhængige variabel sabbatlængde, vurderes at være i orden, og samlet set vurderes measurement validiteten dermed at være i orden.

Ift. problemstillingen og operationaliseringen af den er der desuden en række faktorer der kunne have optimeret resultatet af undersøgelsen. For det første er det ærgerligt, at datamaterialets størrelse, jf. 3.4.1, ikke giver mulighed for at skelne mellem 2 års, 3 års, 4 års og 5 års sabbat og derover i den afhængige variabel, men at disse måtte sammenlægges til én kategori (2 års sabbat og derover). Der er en risiko for at kategorien 2 år og derover er meget heterogen, og dermed havde flere kategorier betydet mere variation i variablen, og dermed en mere nuanceret analyse af fx gruppen af personer der holder 2 års og 5 års sabbat. For det andet kunne det have været nærliggende, at have haft flere aspekter af individualisering og refleksiv livsplanlægning med, for at nuancere hypotese 1. Det kunne fx have styrket analysen af hypotese 1 hvis der kunne måles flere nuancer af usikkerhed ifm. uddannelsesvalg, fx om den usikkerhed nogle unge oplever skyldes usikkerhed om hvad forskellige studier indebærer, hvilke jobs det fører til, hvordan studieteknik (fx primært individuelt eller gruppearbejde) og studiemiljø er mv. Dette var imidlertid ikke muligt ud fra det tilgængelige datamateriale. Det vurderes imidlertid, at de variable der er anvendt til at teste hypoteserne belyser netop det de er tiltænkt, at content validiteten derfor er høj, og at der ikke er bias i den forbindelse. Ekstra variable havde derfor blot i endnu højere grad styrket undersøgelsen. Der er desuden en række andre aspekter, der ville have været interessante at have med både direkte som test af hypoteserne og som kontrolvariable, men som datamaterialet ikke gav mig mulighed for. Disse er behandlet i kapitel 7.

5.2. INTERN VALIDITET

Den interne validitet der omhandler de konklusioner der er fremkommet i projektet omkring kausale sammenhænge, er altid en smule problematisk ved tværsnitsanalyser som denne, fordi man ikke har tidsdimensionen med, og dermed ikke med sikkerhed kan konkludere om x kommer før y eller omvendt (Bryman 2004: 29). I denne undersøgelse er det imidlertid meget få variable der er problematiske for den interne validitet, fordi de fleste variable helt naturligt har en bestemt placering rent tidsmæssigt. Nogle variable er

helt uafhængige af tid, fx er køn og forældres højeste uddannelse tidsuafhængige. For de bærende variable i hypoteserne er den interne validitet høj, idet disse naturligt finder sted inden den afhængige variabel sabbatlængde, samtidig med at de teoretiske perspektiver understøtter denne kausalretning. Dog er det svært at bestemme kausalretningen for par af kontrolvariablene; venners sabbat og holdning til sabbat, hvilket også kommenteres i analysen af disse. Spørgsmålet er her om man selv eller vennerne først besluttede om man ville holde sabbat, dvs. om respondenter agerer på baggrund af vennernes beslutning, om vennerne agerer på baggrund af respondenterens beslutning eller om sabbat sker som en form for fælles beslutning. Desuden kan ens holdning til sabbat skabes før eller efter man selv enten har holdt sabbat eller er gået direkte i gang med en videregående uddannelse, og derfor kendes heller ikke kausalretningen mellem holdning til sabbat og sabbatlængde. Disse variable indgår ikke direkte som en del af mine hypoteser, men på trods heraf er de alligevel interessante for problemstillingen generelt set. Derfor er det ærgerligt, at det ikke er muligt at vurdere kausalretningen, og at den interne validitet derfor på dette punkt er svækket.

For at udelukke øvrige variables indvirkning på de fundne sammenhænge mellem henholdsvis hypotesernes variable og den afhængige variabel, er der desuden i modellerne kontrolleret for en række kontrolvariable, der formodes at kunne påvirke sammenhængene som interagerende variable. I den sammenhæng må det imidlertid accepteres, at det aldrig ifm. tværsnitsanalyser og surveys er muligt at kontrollere for samtlige influerende faktorer. Der er derfor en sandsynlighed for, at de sammenhænge der findes, skyldes andre faktorer end de i datamaterialet tilgængelige (De Vaus 2001: 178). Da de udvalgte variable hovedsageligt er udvalgt på baggrund af teori, og da de forbliver signifikante selv når der kontrolleres for kontrolvariablene, viser der sig et billede af, at sammenhængene er direkte og uden interagerende variable. Derfor vurderes det, at den interne validitet i den forbindelse er i orden, selvom det ikke kan udelukkes at andre variable har forklaringskraft i de undersøgte sammenhænge, og i værste fald fjerner sammenhængen mellem de uafhængige og den afhængige variabel.

5.3.EKSTERN VALIDITET

Ifm. undersøgelsens eksterne validitet, dvs. dens generaliserbarhed, må det vurderes, hvorvidt de resultater der er fremkommet fra samplet, har forklaringskraft ift. hele populationen. Der har jf. Bilag J været uklarhed om, hvorvidt stikprøven er udtrukket blandt studerende på alle MVU og LVU eller kun blandt studerende på LVU samt de fem største uddannelser under MVU. På baggrund af Bilag J vurderer jeg dog, at stikprøven er tilfældigt udtrukket blandt studerende på alle MVU og LVU og med en stikprøve på 887 personer, svarprocent på 75% og en fejlmargen på 3% (jf.3.3.5), vurderes repræsentativiteten og dermed den eksterne validitet at være i orden, således det er muligt at generalisere undersøgelsens resultater til populationen. Desuden viser bortfaldsanalysen i 3.3.3, at der ikke er de store afvigelser blandt de der henholds-

vis har svaret og ikke svaret på undersøgelsen, hvilket også styrker den eksterne validitet. Dog må der tages forbehold for, at der kan være tale om en tilfældigt udtrukket stikprøve blandt de fem MVU i stedet for alle, men i og med de fem uddannelser udgør langt størstedelen af MVU, vil det ikke skabe de store afvigelser. Uanset hvad, er der tale om en tilfældigt udtrukket stikprøve i undersøgelsen, hvilket styrker validiteten, da det er med til at sørge for, at ingen grupper i populationen er under- eller overrepræsenteret i samplet. Samplet er derfor repræsentativt for den population der ønskes belyst, hvilket styrker både den interne og eksterne validitet (De Vaus 2002: 70).

Ud fra samplets sammensætning og størrelse samt svarprocent vurderes repræsentativiteten at være forholdsvis høj. På baggrund af ovenstående vurderer jeg derfor, at de fremkomne resultater kan generaliseres ud til populationen. Dog må measurement validitet, intern validitet og reliabilitet dog tages med i vurderingen af den eksterne validitet, idet en dårlig reliabilitet altid vil medføre dårlig intern validitet, hvilket medfører en begrænset generaliserbarhed af resultaterne (Bryman 2004: 74).

5.4.RELIABILITET

Med hensyn til reliabiliteten, dvs. pålideligheden af undersøgelsen og muligheden for at gentage den og få de samme resultater, vurderes denne også at være i orden. Det er i den tekniske rapport udførligt beskrevet hvordan dataindsamlingen er gennemført og spørgeskemaet er tilgængeligt, så præcis de samme spørgsmålsformuleringer kan gentages. Dog er selve populationen også her problematisk, idet det som bekendt ikke kan garanteres om der er tale om LVU samt de fem uddannelser under MVU eller alle uddannelser under MVU. Desuden vurderes det, at ingen af de anvendte spørgsmålsformuleringer giver anledning til at betvivle deres forståelighed og dermed at spørgsmålene dermed vil kunne stilles på et andet givet tidspunkt, og blive forstået på samme måde som i denne undersøgelse.

5.5.AFSLUTTENDE VURDERING

Ovenstående overvejelser illustrerer, at der både er styrker og svagheder ved validiteten og reliabiliteten i min undersøgelse. Dog vurderes det, at disse svagheder ikke er af tilnærmelsesvis en karakter der sår tvivl om generaliserbarheden af undersøgelsens resultater. Jeg vurderer dermed, at resultaterne af undersøgelsen er af en sådan karakter, at de kan generaliseres fra samplet og til populationen.

6. KONKLUSION

Sammenlignet med andre lande, har danske unge både en høj alder når de starter på, og dimitterer fra, en videregående uddannelse. En af årsagerne til dette er, at mange danske unge holder en pause, bedre kendt som sabbat, mellem deres adgangsgivende og videregående uddannelse. Et fælleseuropæisk projekt, kaldet Eurostudent, viser, at sabbatlængden i Danmark er nedadgående, men på trods heraf er sabbat stadig lidt af en gåde, for det er ikke et fænomen der, i tilnærmelsesvis samme omfang, ses i lande vi normalt sammenligner os med (jf. Kapitel 1).

Selvom sabbat er et meget omdiskuteret fænomen, findes der imidlertid meget begrænset forskning på området. Ud fra et sociologisk perspektiv er det interessant hvad der gør, at danske unge i så høj grad holder denne sabbat. Jf. 1.5 holder kun 12,7% af de danske unge sabbat fordi de må opkvalificere sig for at komme ind på drømmestudiet. Dermed holder 87,3% altså ikke sabbat af nødvendighed, men af lyst.

Men er sabbat blot en 'sabbat' i ordets oprindelige forstand, dvs. en form for pause der ikke tjener noget formål? Er sabbat vigtigt for de unges selvrealisering fordi det giver dem mulighed for at se verden, afprøve sig selv på arbejdsmarkedet mv.? Er der skabt en sabbat-kultur i Danmark? Og i hvor høj grad griber sabbat ind i den større sociologiske debat om uddannelsesmæssig ulighed, social arv og social mobilitet? Bl.a. disse spørgsmål gjorde, at jeg fandt sabbat-fænomenet sociologisk interessant og ikke mindst relevant, og derfor var taknemmelig da jeg fik mulighed for at undersøge sabbat nærmere ved hjælp af data fra forskningsprojektet *Fooling Around*. Specialets tidshorisont og datamaterialets omfang gav mig ikke mulighed for at undersøge alle ovenstående spørgsmål, så jeg afgrænsede emnet til følgende problemstilling:

Hvilken betydning har henholdsvis individualisering og social baggrund for, hvor længe danske unge holder sabbat mellem de opnår deres adgangsgivende eksamen og starter på en videregående uddannelse?

Gennem en hypotetisk deduktiv tilgang, hvor Giddens modernitetsanalyse og Bourdieus teorier om distinktion og reproduktion var de to gennemgående teoretiske perspektiver, opstillede jeg to hypoteser:

Hypotese 1

Unge som finder livsplanlægningen svær, holder længere sabbat end unge, der finder livsplanlægningen nem.

Hypotese 2

Unge med en lav grad af kulturel kapital holder længere sabbat end unge med en høj grad af kulturel kapital.

Hypotese 1 blev operationaliseret ved tre variable:

- Årsag til sabbat: Vidste ikke, hvad jeg ville læse
- Årsag til sabbat: Var ikke parat til at begynde
- Konstrueret skala der måler usikkerhed ifm. uddannelsesvalg

Analysen af hypotese 1 viste, at årsagen, at man ikke vidste hvad man ville læse, ikke havde signifikant sammenhæng med sabbatlængde, når kontrolvariablene blev inddraget i modellen. Havde man i et multipelt spørgsmål om årsager til sabbat svaret, at man ikke var parat til at begynde på en videregående uddannelse, viste analysen at man holder længere sabbat end hvis man ikke har svaret dette og altså angivet andre årsager til sin sabbat. Model 2 viste at man således har 1,815 gange større chance for at holde 2 års sabbat eller derover ift. 1 års sabbat, hvis man har svaret at man ikke var parat til at begynde. Analysen af usikkerhedsskalaen viste højsignifikant sammenhæng med sabbatlængde. Er man således meget usikker på sit uddannelsesvalg, viste Model 4 at man har 3,723 gange større chance for at holde 2 års sabbat eller derover ift. ingen og 1 års sabbat, end hvis man er meget sikker på sit uddannelsesvalg – selvom alle kontrolvariable er inddraget i modellen. Således kunne nulhypotesen om ingen sammenhæng mellem individualisering og sabbatlængde afvises og hypotese 1 ikke falsificeres.

Hypotese 2 blev operationaliseret ved to variable:

- Forældres højeste uddannelse
- Konstrueret skala der måler indsatsen på den adgangsgivende uddannelse

Analysen af hypotese 2 viste i Model 6 at forældres højeste uddannelse⁴⁵ havde signifikant sammenhæng med sabbatlængde, selv når alle kontrolvariable var inddraget. Modellen viste fx, at en forældres højeste uddannelse en MVU, har man 1,700 gange større chance for at holde 2 års sabbat eller derover, ift. ingen eller 1 års sabbat, end hvis ens forældre har en LVU. Analysen viste endvidere, at også indsats på den adgangsgivende uddannelse har signifikant sammenhæng med sabbatlængde, således at jo større indsats man har lagt, jo mindre chance for at holde 2 års sabbat eller derover har man. Har man således lagt en meget stor indsats har man kun 0,247 gange så stor chance for at holde 2 års sabbat eller derover ift. ingen eller 1 års sabbat, som hvis man har lagt en meget lille indsats. Således kunne nulhypotesen om ingen sammenhæng mellem social baggrund og sabbatlængde afvises og hypotese 2 kunne ikke falsificeres.

For at teste, om variablene fra de to hypoteser interagerede, og dermed sikre at hypotesernes variable ikke udlignede hinanden eller fjernede hinandens betydning, er alle variable⁴⁶ medtaget i Model 7. Modellen viser, at *både* individualisering og social baggrund har betydning for sabbatlængden, idet alle tre variable viser signifikant sammenhæng med sabbatlængde. Det ses således, at usikkerhed ifm. uddannelsesvalg og indsats på adgangsgivende uddannelse giver de største, og desuden næsten ens, OR og dermed har større betydning for sabbatlængden end forældres højeste uddannelse, selvom denne også er signifikant. Man har således 3,556 og 3,521 gange (1/0,284) større chance for at holde 2 års sabbat eller derover, ift. ingen og 1 års sabbat, hvis man henholdsvis er meget usikker, og har ydet en meget lille indsats. Og man har 1,672 gange større chance for at holde 2 års sabbat eller derover, ift. ingen og 1 års sabbat, hvis ens forældres højeste uddannelse er erhvervspraktisk eller en KVU, ift. hvis det var en LVU.

Model 7 viser desuden, at flere af kontrolvariablene har signifikant sammenhæng med sabbatlængde. Således har køn, adgangsgivende uddannelse, alder ved afslutning af adgangsgivende uddannelse, om vennerne holdt sabbat og ens holdning til sabbat betydning for sabbatlængden. Nedenstående tabel viser således, hvad der karakteriserer personer med størst sandsynlighed for henholdsvis ingen sabbat og 2 års sabbat eller derover.

⁴⁵ Med undtagelse af kategorien 'Folkeskole eller gymnasium' – sandsynligvis pga. et lille n.

⁴⁶ Med undtagelse af 'Årsag til sabbat: Vidste ikke hvad jeg ville læse' og 'Årsag til sabbat: Var ikke parat til at begynde' pga. variabelenes lave måleniveau.

Tabel 35 Karakteristika for personer med størst sandsynlighed for ingen sabbat og lang sabbat

Variabel	Person E: Ingen sabbat	Person F: Lang sabbat
Usikkerhedsskala	Meget sikker	Meget usikker
Forældres højeste uddannelse	LVU	Erhvervspraktisk eller KVV
Indsatsskala	Meget stor	Meget lille
Køn	Kvinde	Mand
Adgangsgivende uddannelse	HHX	STX
Alder ved afslutning på adgangsgivende uddannelse	20 år eller derover	19 år
Venners sabbat	De fleste læste videre med det samme	De fleste holdt sabbat
Holdning til sabbat	Sabbat svækker studerendes kompetencer	Sabbat styrker studerendes kompetencer

Disse resultater kan på få parametre sammenlignes med internationale undersøgelser af de unge (21-30 år) 'mature students', idet 'mature students' primært kommer fra arbejderklassen og er mænd (jf. 1.4.1). Dette stemmer fint overens med, at jo lavere uddannelse ens forældre har, jo længere sabbat holder man, og at mænd holder længere sabbat end kvinder.

Via beregning kan OR omregnes til estimerede sandsynligheder, og denne beregning viser, at har man karakteristika som Person E er sandsynligheden for at gå direkte fra den adgangsgivende uddannelse til en videregående uddannelse uden at holde sabbat på hele 98,4%! Modsat har en person med disse karakteristika kun 0,3% sandsynlighed for at holde 2 års sabbat eller derover. Person F derimod har 88,6% sandsynlighed for at holde 2 års sabbat eller derover, men kun 2% sandsynlighed for at gå direkte i gang med en videregående uddannelse.

Disse resultater vidner om, at de variable jeg har inddraget i analysen af sabbatlængde har god forklaringskraft, og R^2 for Model 7 er da også på 0,315, hvilket betyder at Model 7 forklarer 31,5% af variationen i den afhængige variabel sabbatlængde. Det betegnes som en forholdsvis stor del. De fremkomne resultater vurderes desuden, jf. kapitel 5, at have tilstrækkelig measurement, face og content-validitet, intern og ekstern validitet samt reliabilitet til at kunne generaliseres ud til den population der er undersøgt, nemlig studerende der er startet på en MVU eller LVU i 2004-2006.

Som beskrevet ifm. analyserne i kapitel 5 om validitet og reliabilitet og desuden i perspektiveringen i næste kapitel, er der imidlertid en række variable der kunne have været relevante at inddrage, men som det desværre ikke har været muligt at medtage, da de ikke findes i datamaterialet. Det drejer sig bl.a. om geografi, dvs. hvor man bor og har taget sin adgangsgivende uddannelse.

Den begrænsede forskning på området er meget empirisk funderet, og der er derfor ingen relevante middle range-teorier om sabbat. De anvendte teorier af Giddens og Bourdieu, og de hypoteser der er skabt derudfra, viser sig imidlertid ikke at kunne falsificeres. Dermed lægger denne undersøgelse af sabbat sig op ad de

utallige undersøgelser om uddannelse og uddannelsesvalg der viser, at der eksisterer en social ulighed i uddannelsessystemet, i og med mine resultater viser, at netop social baggrund har betydning for sabbatlængde. Dog viser resultaterne dermed også, at både individet selv og samfundets strukturer har betydning for sabbatlængden. Giddens, og dermed Hypotese 1, betoner som bekendt individets handlefrihed og refleksivitet, og analysen viser at usikkerhed ifm. livsplanlægning forlænger sabbatlængden. Bourdieu og Hypotese 2 ser i højere grad de objektive strukturer som determinerende for individets handlemuligheder, og analysen heraf viser, at jo lavere social baggrund man kommer fra, jo længere sabbat holder man. Det tyder dermed på, at selvom den sociale baggrund har noget at sige, betyder individets egen refleksive adfærd mindst lige så meget for sabbatlængden. Dog må det her igen påpeges, at årsagerne til sabbat kan være mange, og at en alt for skarp fortolkning af resultaterne derfor kan være uhensigtsmæssig.

Afslutningsvis kan det konkluderes, at den opstillede problemformulering er besvaret ud fra det tilgængelige datamateriale. Individualisering og social baggrund har betydning for sabbatlængden i den forstand, at jo mere usikre danske unge er på deres uddannelsesvalg og dermed livsplanlægning, og jo lavere social baggrund de kommer fra, jo længere sabbat holder de.

7. PERSPEKTIVERING

Danske unge er forholdsvis gamle når de er færdiguddannede og en del af denne forholdsvis høje alder kan tilskrives den sabbat, som mange holder mellem deres adgangsgivende og videregående uddannelse. Selvom den gennemsnitlige sabbatlængde er faldende (UBST 2010) og der ikke er påvist nævneværdige negative konsekvenser af at holde sabbat hvis denne ikke overstiger 27 mdr. (jr. Problemfelt) er der ud fra et samfundsøkonomisk synspunkt god ræson i at få sænket sabbatlængden yderligere. Indeværende speciale har via de to hypoteser vist, at det primært er unge som er meget usikre på deres uddannelsesvalg og unge med lav kulturel kapital, dvs. unge som har ydet en lav indsats på deres adgangsgivende uddannelse og hvis forældre har et lavt uddannelsesniveau, som holder lang sabbat (2 år eller derover). Desuden viste analysen som bekendt, at en række af kontrolvariablene gav signifikante resultater. Det drejede sig om mænd, unge der har taget en STX, unge som ved afslutning af deres adgangsgivende uddannelse er 19 år, unge hvis venner holder sabbat og unge som mener sabbat styrker studerendes kompetencer. Ønsker man at nedbringe sabbatlængden yderligere bør man derfor sætte ind overfor personer med ovenstående karakteristika.

Der er imidlertid både behov og mulighed for at undersøge nærmere hvad der karakteriserer de unge der henholdsvis ingen, kort og lang sabbat holder. Indeværende afsnit vil derfor fokusere på de aspekter som det ikke har været muligt at undersøge her, men som er relevant at undersøge både i et sociologisk perspektiv der beskæftiger sig med bl.a. social ulighed, social arv, individualisering og uddannelse, og i et policy-perspektiv hvor den gennemsnitlige sabbatlængde ønskes yderligere forkortet.

I analysen er der ifm. de to hypoteser nævnt en række variable der kunne have været oplagte at undersøge for at nuancere hypotesen yderligere. Der drejer sig om

- Unges sociale relationer, herunder både familierelationer og relationer til venner og bekendte
- Eksperter, fx studievejlederes, rolle for usikkerhed om uddannelsesvalg
- Betydningen af geografi, dvs. hvor den unge er vokset op og har taget sin adgangsgivende uddannelse
- Betydningen af forældrenes og den unges egen kognitive kapital

Derudover kunne det være interessant at se på en række andre aspekter ifm. sabbat og længden heraf.

For det første begrænser min undersøgelse sig til at se på "overleverne" i uddannelsessystemet, idet jeg kun beskæftiger mig med de unge som er gået i gang med en LVU eller MVU. Dermed ved jeg intet om gruppen der enten ikke kom i gang med en videregående uddannelse eller kom i gang med en kortere videregående uddannelse. Det kunne være interessant at undersøge specielt gruppen der havde til hensigt at

komme i gang med en videregående uddannelse, men som aldrig fik det gjort måske fordi de sad fast i sabbatten, fx ved at have fået et godt ufaglært job.

For det andet kunne det være interessant at differentiere mellem hvad sabbatperioden bruges på. Man kunne forestille sig at der er forskel på sabbatlængden alt afhængig af om man arbejder ufaglært, rejser, opkvalificerer sig eller blot ligger på sofaen hjemme hos mor. Det er fx interessant hvad der karakteriserer de som bruger deres sabbat på at opkvalificere sig ift. de som arbejder. Desuden er det i den forbindelse interessant hvorvidt de unge får det ud af deres sabbat som de ønsker. Giver det ufaglærte arbejde eller rejsen ud i verden dem det de forventede, og gjorde det dem mere parate til at starte på en videregående uddannelse?

For det tredje er det interessant hvad der adskiller sabbat af lyst og af nød. Model 2 viste, at det har signifikant betydning for sabbatlængden hvorvidt man selv vælger at holde sabbat eller er nødt til det for at opkvalificere sig, idet unge som var nødt til at holde sabbat holdt længere sabbat end de som gjorde det fordi de havde lyst. Det er interessant hvad der karakteriserer de som ikke selv har valgt at holde sabbat men har været nødt til det, ift. de som har holdt sabbat fordi de havde lyst til en pause fra studierne.

For det fjerde ville det være interessant med en nærmere analyse af hvilken betydning det har at have en plan for sin sabbatperiode. Model 2 viste at der var signifikant forskel på sabbatlængden afhængigt af om man havde en plan for hvad man ville bruge tiden på eller ej, således at de der ikke havde en plan holdt længere sabbat end de som havde en plan.

For det femte ville det være interessant med en undersøgelse, hvor det var muligt at opdele variablen der måler sabbatlængden i flere end tre kategorier. Det ville kræve en forholdsvis stor stikprøve, men det ville være interessant at se nærmere på specielt gruppen af personer der holder meget lang sabbat for at se både hvad der karakteriserer dem, men også hvordan de klarer sig i uddannelsessystemet.

For det sjette viste modellerne, at det har signifikant betydning for sabbatlængden hvorvidt ens venner holder sabbat eller går i gang med en videregående uddannelse umiddelbart efter afslutningen af den adgangsgivende. Som beskrevet i 0 kan kausalretningen på sammenhængen ikke undersøges ved hjælp af dette datamateriale. Det kunne imidlertid være interessant, at undersøge denne sammenhæng nærmere, og se på både hvorfor vennerne er så vigtige men også ud fra et teoretisk perspektiv klarlægge, hvilke gruppemekanismer der spiller ind ifm. uddannelsesvalg og sabbat.

For det syvende kunne det i lyset af bl.a. sammenhængen mellem holdning til sabbat og sabbatlængde men også diskussionen i medierne og politisk, være interessant at se nærmere på selve kulturen og diskursen omkring sabbat. Som bekendt viste modellerne en sammenhæng mellem holdning til sabbat og sabbatlængde, men også her var kausalretningen uvis. Der har været en heftig debat om sabbat, en italesættelse af, at det er vigtigt for samfundet at unge bliver hurtigt færdige med deres uddannelse og ikke mindst en italesættelse af, at sabbat er en dårlig idé, hvilket det normative i selve ordet 'sabbat' også illustrerer. Derfor kunne det være interessant at få belyst, hvordan denne diskurs påvirker de unge, og hvorvidt der er opstået en form for hegemonisk tilstand af, at sabbat er en dårlig idé. Sabbatlængden er som bekendt faldende, men spørgsmålet er om det skyldes denne italesættelse, eller at unge qua Finanskrisen har svært ved at få ufaglært arbejde eller andre årsager.

Ovenstående viser en række ideer til yderligere undersøgelser og analyser af sabbat og sabbatlængde, som er fremkommet igennem mit arbejde med min problemstilling. Jeg forestiller mig, at de fleste af områderne vil kunne undersøges optimalt ved hjælp af et longitudinalt design, hvor man følger et repræsentativt udsnit af fx danske unge på ungdomsuddannelser over tid for at kunne følge både de som vælger at læse videre på en videregående uddannelse, og de som ikke gør. På den måde kunne man både via registerdata og surveydata undersøge ovennævnte temaer, og dermed få et mere dybdegående indblik i danske unges sabbat. Herved kunne de unge desuden følges mens de læser på den videregående uddannelse og senere i deres arbejdsliv, og man kan derved se på, om sabbat har betydning for hvordan de klarer sig senere hen, og om sabbat har haft betydning for deres videre uddannelses- og arbejdskarriere.

Jeg har i mit arbejde med problemstillingen undret mig over, på den ene siden den omfattende debat om dimittendaldre og sabbat, og på den anden side den relativt begrænsede forskning på området. Dermed håber jeg at dette speciale og denne perspektivering kan være inspiration til andre studerende, forskere og andre interesserede, og vil udmunde i flere interessante undersøgelser af danske unges 'sabbat'.

8. KILDER

8.1.LITTERATUR

Acton, Ciaran & Robert Miller (2009), *SPSS Statistics for Social Scientists*, 2. udgave, Palgrave Macmillan

Agresti, Alan & Barbara Finlay (1997), *Statistical Methods for the Social Sciences*. 4. udgave, Prentice Hall. AU (2008):

http://humaniora.au.dk/fileadmin/www.humaniora.au.dk/uddannelse/undervisningsudvikling/frafald_og_studieforl_b/frafaldsunders_gelser/sabbat_r_og_frafald/sabbat-rapport.pdf (29. juni 2011)

Arbejdernes Erhvervsråd 2009, *Stærk social arv i uddannelse*

Bibelen, *Det Gamle Testamente (DGT)*, Det Danske Bibelselskab

Boudon, Raymond (1974), *Education, opportunity and social inequality*, Wiley

Boudon, Raymond (1989), *Subjective Rationality and the Explanation of social Behavior*, Rationality and society 1989 1: 173

Bourdieu, Pierre (1995), *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*, Pax Forlag A/S

Bourdieu, Pierre (2009), *Distinction. A social critique of the judgement of taste*, London Routhledge

Bourdieu, Pierre & Jean-Claude Passeron (1970), *La reproduction. Éléments pour uni théorie du système d'enseignement*, Minuit

Bourdieu, Pierre & Jean-Claude Passeron (2006). *Reproduktionen. Bidrag til en teori om undervisningssystemet*, Hans Reitzels Forlag

Bozick, Robert & Stefanie DeLuca (2005), *Better Late than Never? Delayed Enrollment in the High School to College Transition*, Social Forces, 84, 1, 531-553

Breen, Richard & John Goldthorpe (1997), *Explaining educational differentials: Towards a formal rational action theory*, Rationality and Society 1997 9:275

Bryman, Alan (2004), *Social Research Methods*. 2. udgave, Oxford University Press

Calcagno, Juan Carlos, Peter Crosta, Thomas Bailey & David Jenkins (2006), *Stepping stones to a degree: The impact of enrolment pathways and milestones on community college student outcomes*, CCRC Working Paper no. 4, Columbia University

Danmarks Radio (2009): <http://www.dr.dk/P3/P3Nyheder/2009/06/24/070659.htm> (29. juni 2011)

Danmarks Radio (2011), <http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2011/06/02/133154.htm> (29. juni 2011)

DAST (2006), *Danmarks Statistiks Tiårsoversigt for 2006*, Danmarks Statistik

- Davies, Pat & Jenny Williams (2001), *For Me or Not For Me? Fragility and Risk in Mature students' Decision-Making*, Higher Education Quarterly, 55, 2, 185-203
- De Vaus, David (2001), *Research Design in Social Research*, Sage Publications Ltd.
- De Vaus, David (2002), *Surveys in Social Research*, 5. udgave, Routledge.
- Det Økonomiske Råd (2003), *Dansk Økonomi, efterår 2003. Vismandsrapport*, Det Økonomiske Råd
- Drago, Robert, Carol Colbeck & Anne Bardoel (2005), *Delayed Career Entry: A New Source of Talent*, *Ivey Business Journal Online*, juli/august 2005, 1-6
- Egerton, Muriel (2000), *Monitoring contemporary student flows and characteristics: Secondary analysis using the Labour Force Survey and the General Household survey*, Journal of the Royal Statistical Society, 163, 1, 63-80
- Erikson, Robert & Jan O. Jonsson (1996), *Can Education Be Equalized? The Swedish Case in Comparative Perspective*, Westview Press
- Giddens, Anthony (1994), *Modernity and self-identity*, Cambridge Polity Press
- Giddens, Anthony (2008), *Modernitet og Selvidentitet*, Hans Reitzels Forlag
- Gilje, Niels & Harald Grimen (2002), *Samfundsvidenskabernes forudsætninger*, Hans Reitzelt Forlag
- Goldthorpe, John (1996), *Class Analysis and the Reorientation of Class Theory: The Case of Persisting Differentials in Educational Attainment*. The British Journal of Sociology, Vol. 47, No. 3, Special Issue for Lockwood (Sep. 1996), pp. 481-505.
- Gyldendal (2011), Gyldendals åbne encyklopædi:
http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Religion_og_mystik/Gamle_testamente/sabbat?highlight=sabbat (29. juni 2011)
- Hansen, Erik Jørgen (1995), *En generation blev voksen*, Socialforskningsinstituttet
- Hansen, Erik Jørgen (2003), *Uddannelsessystemerne i et sociologisk perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hardin, Carlette Jackson (2008), *Adult students in Higher Education: A Portrait of Transitions*, New Directions for Higher Education, 144, 49-57
- Hartley, James & Christine Lapping (1992), *Do mature students of psychology perform as well as traditional entry ones? An analysis of archival data*, Psychology Teaching Review, 1, 2, 76-81
- Hatt, Sue, Arthur Baxter & Richard Kimberlee (2002), *'It's our last chance' – A Study of completion Rates by Age at an English University*, Journal of adult and continuing Education, 8, 1, 88-103
- Heinesen, Eskil (1999), *Den sociale arvs betydning for unges valg og resultater i uddannelsessystemet*, Socialforskningsinstituttet

Hore, Terry (1992), *Nontraditional students: Third-age and part-time*. In Clark, Burton R. & Guy R. Neave, *The encyclopedia of higher education*, Oxford, Pergamon, 1966-1974

Houltram, Brian (1996), *Entry age, entry mode and academic performance on a Project 2000 common foundation programme*, *Journal of Advanced Nursing*, 23, 1089-1097

Hutters, Camilla (2004), *Mellem lyst og nødvendighed – en analyse af unges valg af videregående uddannelse* (Ph.d.-afhandling), Roskilde Universitet

Hutters, Camilla (2007a),
<http://www.ugebreveta4.dk/da/2007/25/Baggrundoganalyse/SabbataareneErPaaVejlGraven.aspx?p=1> (29. juni 2011)

Hutters, Camilla (2007b), *Al den snak om unges uddannelsesvalg!*:
http://www.ug.dk/flereomraader/videnscenter/vejltemaer/tidligere temaer/al_den_snak_om_unges_uddannelsesvalg__camilla_hutters.aspx (30. juni 2011)

Ishida, Hiroshi, Walter Muller & John M. Ridge (1995), *Class Origin, Class Destination, and Education; A Cross-National Study of Ten Industrial Nations*, *The American Journal of Sociology*, 101, 1, 145-193

IU: Styrelsen for International Uddannelse (2011); <http://www.iu.dk/politiske-rammer/iscled> (30. juni 2011)

Jensen, Per. H., Jørgen Goul Andersen & Trond Beldo Klausen (2008), *Læreres og vejlederes betydning for social mobilitet på universiteterne*, Uni-Print AAU

Järvinen, Margaretha (2007) "Pierre Bourdieu" i Andersen, Heine og Lars Bo Kaspersen (Red), *Klassisk og Moderne Samfundsteori*, Hans Reitzels Forlag, København.

Jæger, Mads Meier (2003), *Mønsterbrydere og social arv i Danmark – Perspektiver fra Socialforskningsinstituttets Ungdomsforløbsundersøgelse*, Socialforskningsinstituttet.

Jæger, Mads Meier & Anders Holm (2004), *Penge, (ud)dannelse, forbindelser eller brains: En test af fire forældreressourcers betydning for unges uddannelsesvalg i Danmark*, *Dansk Sociologi*, 15, 3, 67-84

Jæger, Mads Meier & Anders Holm (2007), *Does Parents Economic, Cultural and Social capital Explain the Social Class Effect on Educational Attainment in the Scandinavian Mobility Regime?*, *Social science Research*, 36, 719-744

Jæger, Mads Meier & Anders Holm (2008), *Does Relative Risk Aversion explain educational inequality? A dynamic choice approach*. *Research in Social Stratification and Mobility 2008*

Kaspersen, Lars Bo (2007): "Anthony Giddens" i Andersen, Heine og Lars Bo Kaspersen (Red), *Klassisk og moderne samfundsteori*. Hans Reitzels Forlag. København K

Klausen, Trond Beldo (2006), *Højest løn til de unge dimittender*:
http://www.epa.aau.dk/fileadmin/user_upload/ime/CCWS/workingpapers/2006-43-Ungedimittender-Trond.pdf (30. juni 2011)

Klausen, Trond Beldo (2007), *Sabbat. Er de yngste kandidater de bedste?*:
<http://www.socsci.aau.dk/welfare/debat/Foolingaround/Sabbat250907.pdf> (30. juni 2011)

- Klausen, Trond Beldo (2010), Catching up qualifications or fooling around? A longitudinal study of graduation age and earnings: http://www.sociologkongres.aau.dk/fileadmin/user_upload/sessions/session-12/Trond-Beldo-Klausen-Catching-up-qualifications-or-fooling-around.pdf (30. juni 2011)
- Klausen, Trond Beldo & Jørgen Goul Andersen (2011), *Lang vej at gå*
- Kreiner, Svend (1999), *Statistisk problemløsning – Præmisser, teknik og analyse*, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
- Kreiner, Svend & Tine Nielsen (1998), *SPSS. Introduktion til databehandling og statistisk analyse*, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag
- Lolle, Henrik (2010), *Præsentation: Kvantitativ metode, Lektion 23, Ordinal & Multinomial Logistisk regression*, AAU
- Long, J. Scott (1997), *Regression Models for Categorical and Limited Dependent Variables*, Sage Publications
- Lucas, Susan & Peter Ward (1985), *Mature students at Lancaster University*, *Adult Education*, 58, 151–157
- Lumb, Andrew B. & Andy Vail (2004), *Comparison of academic, application form and social factors in predicting early performance in the medical course*, *Medical Education*, 38, 1002-1005
- Martin, Yew May, Maureen Maclachlan & Tom Karmel (2001), *Postgraduate Completion Rates*, Occasional Paper Series 2001D, Canberra: Department of Education, Training and Youth Affairs
- McIntosh, James og Martin D. Munk (2007), *Family background and educational choices: Changes over five Danish cohorts*. Working Paper 18, Socialforskningsinstituttet.
- Merton, Robert K. (1968-08-01), *Social Theory and Social Structure* (1968 enlarged ed.), Free Press
- Montgomery, Laura E.A., E.A. Tansey & S.M.Roe (2009), *The characteristics and experiences of mature nursing students*, *Nursing Standard*, 23, 20, 35-40
- Munk, Martin D. & Cathrine Mattsson (2007), *Social uddannelsesmobilitet på kandidat- og forskeruddannelser*, SFI 08:33
- Murphy, Helen & Naomi Roopchand (2003), *Intrinsic Motivation and Self-esteem in Traditional and Mature Students at a Post-1992 University in the North-east of England*, *Educational Studies*, 29, 2/3, 243-259
- OECD, *Educating at a Glance* (2010), <http://www.oecd.org/dataoecd/42/61/45943893.pdf> (29. juni 2011)
- Osborne, Michael, Andrew Marks & Eileen Turner (2004), *Becoming a Mature Student: How Adult Applicants Weigh the Advantages and Disadvantages of Higher Education*, *Higher Education*, 48, 3, 291-315
- Peters, Derek, Gareth Jones & John Peters (2007), *Approaches to Studying, Academic Achievement and Autonomy in Higher Education Sports Students*, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 6, 2, 16-28
- Pless, Mette (2010) | Lundis, Blarne Henrik (2010), *På sporet af den danske model*, Sidespejlet
- Popper, Karl (1934), *The Logic of Scientific Discovery*

Prieur, Annick (2006), "En teori om praksis" i Prieur og Sestoft (Red), *Pierre Bourdieu – en introduktion*, Hans Reitzels Forlag, København

Purchell, Kate, Nick Wilton & Peter Elias (2007), *Hard Lessons for Lifelong Learners? Age and Experience in the Graduate Labour market*, Higher Education Quarterly, 61, 1, 57-82

Reay, Diane (2002), *Class, authenticity and the transition to higher education for mature students*, The Sociological Review, 50, 3, 398-418

Reay, Diane, Stephen Ball & Miriam David (2002), *It's Taking Me a Long Time but I'll Get There in the End: Mature students on access courses and higher education choices*. British Educational Research Journal, 28, 1, 5-19

Richardson, John T.E. (1994a), *Mature students in Higher Education: I. A literature survey on approaches to studying*, Studies in Higher education, 19, 3, 309-325

Richardson, John T.E. (1994b), *Mature students in higher education: academic performance and intellectual ability*, Studies in Higher Education, 28, 373-386

Richardson, John T.E. (1995), *Mature students in Higher Education: II. An investigation of approaches to studying and academic performance*, Studies in Higher Education, 20, 1, 5-17

Richardson, John T.E. & Estelle King (1998), *Adult Students in Higher Education – burden or Boon?*, The Journal of Higher Education, 69, 1, 65-88

Ritzer, George (2008), *Sociological Theory*, 7. udg., Boston: McGraw-Hill.

Roderick, Gordon, Tim Bilham & Judith Bell (1982), *The Intake of Mature Students to Undergraduate Degree Courses at British Universities: trends (1974-80)*, Studies in Higher Education, 7, 2, 119-131

Rowan-Kenyon, Heather T. (2007), *Predictors of Delayed College Enrollment and the Impact of Socioeconomic Status*, The Journal of Higher Education, 78, 2, 188-214

Simon, Steve (2008), <http://www.childrensmc.org/stats/weblog2004/interactions.asp> (29. juni 2011)

Skirbekk, Begard (2005), *Does School Duration Affect Student Performance? Finding From canton-Based variation in Swiss Educational Length*, Interim Report 05-088, Laxemburg (AU): International Institute for Applied Systems Analysis

Smithers, Alan & Alice Griffin (1986), *Mature Students at University: entry, experience and outcomes*, Studies in Higher Education, 11, 3, 257-268

Tett, Lyn (2004), *Mature working-class students in an 'elite' university: Discourses of risk, choice and exclusion*, Studies in the Education of Adults, 36, 2, 252-264

Tones, Megan, Jenny Fraser, Ruth Elder & Katherine M. White (2009), *Supporting mature-aged students from low socioeconomic background*, Higher Education, 58, 4, 505-529

Trueman, Mark & James Hartley (1996), *A comparison between the time management skills and academic performance of mature and traditional-entry university students*, Higher Education 32, 199-215

Tumen, Sarah, Boaz Shulruf & John Hattie (2008), *Student pathways at the university: patterns and predictors of completion*, Studies in Higher Education, 33, 233-252

Statsministeriet (2005): http://www.stm.dk/_p_7507.html

SU-udspil (2010), *SU, der skaber vækst og beskæftigelse – bedre brug af SU-midlerne*, Undervisningsministeriet

Ugebrevet A4 (2008), <http://www.ugebreveta4.dk/2008/200825/Baggrundoganalyse/Studerende-ViSpilderVoresTid/SabbataarErIngenSkam.aspx>

Ugebrevet A4 (2010), http://www.ugebreveta4.dk/2010/201043/Artikler/Sabbataar_er_yt.aspx (30. juni 2011)

Ungnyt (2011): <http://ungnyt.dk/?Id=3279> (29. juni 2011)

Universitets- og Bygningsstyrelsen (UBST) (2010), *Analysenotat 2: Hvad de studerende laver inden de begynder universitetsuddannelse*, Universitets- og Bygningsstyrelsen

Universitets- og Bygningsstyrelsen (UBST) (2011): <http://www.ubst.dk/uddannelse-og-forskning/eurostudent> (29. juni 2011)

Velfærdsaftalen (2006), *Aftale om fremtidens velstand og velfærd og investeringer i fremtiden*, Finansministeriet

Walker, Paul (1975), *The university performance of mature students*, Research in Education, 14, 1-13

Wannell, Ted, Bert Pereboom & Laval Lavallée (2000), *Does the Straight and Narrow Pay? The Path to a Degree and Labour Market Outcomes*, Applied Research Branch of Strategic Policy, Human Resources Development Canada

Werfhorst, Herman Van de & Saskia Hofstede (2007), *Cultural capital or relative risk aversion? Two mechanisms for educational inequality compared*, British Journal of Sociology, 58, 3, 391-415

Wooley, Alan (1985), *The older the better? A study of mature student performance in British universities*, Research in Higher Education, 32, 32-50

Wooley, Alan (1991), *Access to what? – A Study of Mature Graduate Outcomes*, Higher education Quarterly, 45, 1, 91-108

8.2.DATAMATERIALE

Eurostudent (2010), Datamateriale fra Videnskabsministeriets, Undervisningsministeriets og Kulturministeriets uddannelser

Danmarks Statistiks Databank: <http://uvm.dk/service/Statistik/Databank.aspx>

Den Koordinerede Tilmelding (KOT): http://www.kot.dk/KOT/statistik_xls.html

Fooling Around (Survey 5898), Aalborg Universitet, SFI, Danmarks Statistik

OECD, Education at a glance (2010):

http://www.oecd.org/document/52/0,3746,en_2649_39263238_45897844_1_1_1_1,00.html

BILAG

A: Teknisk rapport for datamaterialet (CD-rom)

B: Operationalisering af kontrolvariable

C: SPSS-output: Frekvenser på centrale variable og kontrolvariable (CD-rom)

D: SPSS-output: Regressionsmodel 1 og 2 (Hypotese 1) (CD-rom)

E: SPSS-output: Regressionsmodel 3 og 4 (Hypotese 1) (CD-rom)

F: SPSS-output: Regressionsmodel 5 og 6 (Hypotese 2) (CD-rom)

G: SPSS-output: Regressionsmodel 7 (Samlet model) (CD-rom)

H: Syntax for alle kørsler i SPSS (CD-rom)

I: Sabbatlængde opdelt i intervaller (baseret på Eurostudent-data)

J: Uklarhed om population og stikprøve

Bilag B: Operationalisering af kontrolvariable

Køn

Køn inddrages som kontrolvariabel fordi internationale undersøgelser om uddannelse har vist, at der på flere områder kan være store forskelle mellem køn (Klausen & Andersen 2010; McIntosh & Munk 2007). Desuden viste Eurostudent-undersøgelsen at der ifm. sabbatlængde var forskelle på kønnene (UBST 2010).

<i>KOEN2007 (register-oplysning)</i>			
Original variabel		Rekodet variabel (mand)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	Mand	1	Mand
2	Kvinde	2	Kvinde

10. klasse

Om respondenten har gået i 10. klasse er interessant at kontrollere for, fordi man kunne forestille sig, at det at tage 10. klasse, og at den studerende derfor er et år ældre når denne er færdig med den adgangsgivende uddannelse, kan have betydning for om og evt. hvor længe der holdes sabbat.

<i>74.Tog du 10. klasse?</i>			
Original variabel		Rekodet variabel (køn)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	Ja	1	Tog 10. klasse
2	Nej	2	Tog ikke 10. klasse

Adgangsgivende uddannelse

Det er interessant at medtage adgangsgivende uddannelse som kontrolvariabel, fordi Eurostudent-undersøgelsen viste, at der for nogle uddannelsers vedkommende er forskel i sabbatlængde afhængig af hvilken ungdomsuddannelse de studerende har taget (UBST 2010). Finder min undersøgelse også en forskel, kan det indikere at den givne ungdomsuddannelse har betydning for sabbatlængden eller at de unge der vælger en given ungdomsuddannelse ligner hinanden mht. deres opfattelse af sabbat og evt. længden på den.

<i>1.Hvilken studieforberedende ungdomsuddannelse har du?</i>			
Original variabel		Rekodet variabel (adgangudd)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	STX (studentereksamen)	1	STX
2	HF	2	HF
3	HHX	3	HHX
4	HTX	4	HTX
5	Studerterkursus	5	Studerterkursus
6	IBB	6	Anden
7	Anden		

Her er den eneste ændring, at "IBB", som blot er en engelsksproget HHX, er kodet sammen med HTX og har fået værdien 4. Derfor er "Anden" flyttet op og har fået værdien 6.

Karaktergennemsnit fra adgangsgivende uddannelse

Karaktergennemsnit efter den afsluttende eksamen på adgangsgivende uddannelser er interessant at medtage ud fra en betragtning om at karaktergennemsnit kan indikere hvilken indsats man har lagt på uddannelsen, hvilke evner man har og hvilken social baggrund man kommer fra mv. Desuden indgår karaktergennemsnit som en del af Hypotese 2 i den konstruerede indsatskala. På tidspunktet for respondenternes afslutning af adgangsgivende uddannelse opererede man stadig med 13-skalaen og det er derfor denne der måles på her.

4.Hvad var dit karaktergennemsnit efter den afsluttende eksamen?			
Original variabel		Rekodet variabel (karakterer_kat)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	6.0-6.4	4	6.0-7.9
2	6.5-6.9		
3	7.0-7.4		
4	7.5-7.9		
5	8.0-8.4	3	8.0-8.9
6	8.5-8.9		
7	9.0-9.4	2	9.0-9.9
8	9.5-9.9		
9	10.0-10.4	1	10.0 og derover
10	10.5-10.9		
11	11.0 og derover		

Alder ved afslutning af adgangsgivende uddannelse

Alder ved afslutning af adgangsgivende uddannelse er interessant at medtage, fordi man kunne forestille sig at studerende som er forholdsvis gamle når de afslutter deres adgangsgivende uddannelse holder korte eller ingen sabbat for ikke at være for gamle når de bliver færdige med deres videregående uddannelse og modsat at unge som er forholdsvis unge holder længere sabbat for ikke at være for unge når de bliver færdig med den videregående uddannelse. Ydermere kan denne alders-variabel indikere om den unge tidligere har holdt en pause fra studierne, fx mellem 9. eller 10. klasse og den adgangsgivende uddannelse. Har man holdt en pause her, kunne man forestille sig man ikke havde så stort behov for sabbat senere hen. Den variabel der anvendes er konstrueret ved at trække respondentens alder i 2007 fra årstallet 2007 for derved at få respondentens fødselsår. Når dette er fundet, kan fødselsåret trækkes fra det årstal respondenter blev færdig med sin adgangsgivende uddannelse, som kendes pga. nedenstående variabel.

Hvilket årstal blev du færdig med den studieforberedende uddannelse?
Notér året

Derved findes respondentens alder ved afslutningen på denne adgangsgivende uddannelse. Jeg er klar over, der kan være nogle bias her, idet jeg desværre ikke er klar over præcis hvilken dato respondenter er født. Jeg mener imidlertid denne variabel er en vigtig kontrolvariabel og vurderer derfor at det er bedre at have den med trods der kan være bias, end ikke at have den med. Den konstruerede alders-variabel ses i nedenstående tabel.

Alder ved afslutning på adgangsgivende uddannelse			
Original variabel		Rekodet variabel (LVU)	
Værdi	Label	Værdi	Label
Alder ved afslutning		1	Op til 18 år
		2	19 år
		3	20 år og derover

Nuværende uddannelsesniveau

Nuværende uddannelsesniveau er den eneste medtagne variabel der måler noget, som tidsmæssigt sker efter sabbatperioden. Hvilken videregående uddannelse man har valgt kan naturligvis ikke direkte kædes sammen med om og evt. hvor længe man har holdt sabbat, men den er medtaget som kontrolvariabel fordi jeg forestiller mig at der er forskel på personer der tager en MVU (professionsbachelor) og en LVU (bachelor eller kandidatuddannelse). Variablen er skabt via IGFSP2007, som er en register-variabel der via forspaltekode (8-cifret) viser, hvilken uddannelse respondenter går på i øjeblikket. Da jeg desværre ikke kan få oplysningerne om, hvilken uddannelse respondenter startede på i sin tid, må jeg nøjes med denne variabel. Ud fra register-variablen og forspaltekode har jeg dannet variablen uddannelse, som altså viser om respondenter på tidspunktet for undersøgelsen læser på en LVU eller MVU. Ved MVU forstås professionsbachelor og ved LVU forstås bachelor-, kandidat eller forsker-uddannelse (ph.d.). At bachelor-studerende her hører under LVU skyldes, at de færreste danske studerende starter på en bachelor-uddannelse uden hensigt om at tage en kandidatuddannelse bagefter. Derfor vurderer jeg at det er mere korrekt at inddele som ovenfor. Det betyder imidlertid at man ikke kan sammenligne ovenstående variabel med stikprøven, hvori bachelorstuderende er kodet under MVU.

<i>IGFSP2007 (register-oplysning)</i>			
Original variabel		Rekodet variabel (LVU)	
Værdi	Label	Værdi	Label
		0	MVU
Forspaltekode		1	LVU

Venners sabbat

Denne variabel måler, om de fleste af respondentens venner holdt sabbat eller ej, og er medtaget fordi jeg har en formodning om, at de studerende i teenageårene har spejlet sig meget i deres venner og ageret derudfra. Jeg forestiller mig at det har betydning for de unge om deres venner påbegynder en videregående uddannelse med det samme eller holder sabbat, fordi hvis vennerne betyder meget er det fx ikke sjovt at holde sabbat og evt. blive boende hos sine forældre samtidig med at alle vennerne flytter til universitetsbyerne og starter på en uddannelse. Omvendt er det måske ikke sjovt selv at flytte hjemmefra og starte på en videregående uddannelse hvis alle vennerne holder sabbat sammen.

<i>5. Begyndte dine skolekammerater, der ønskede at læse videre på en uddannelse med det samme, eller holdt de sabbatår?</i>			
Original variabel		Rekodet variabel (venner)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	De fleste læste videre med det samme	1	De fleste læste videre med det samme
2	De fleste holdt sabbatår	3	De fleste holdt sabbatår
3	Der er omtrent lige mange, der læste videre med det samme som holdt sabbatår	2	Der er omtrent lige mange, der læste videre med det samme som holdt sabbatår
8	Ved ikke		

Læg mærke til, at variablen er omkodet således at den nu udgør en ordinalt skaleret variabel, hvor den før var opstillet som en nominal.

Styrker eller svækker sabbat studerendes kompetencer?

Denne variabel er medtaget som kontrolvariabel fordi jeg forestiller mig at det kan have betydning for sabbatlængde, hvilken holdning man har til sabbat. Mener man at sabbat styrker studerendes kompetencer er det mere nærliggende selv at holde sabbat, mens det omvendt er nærliggende at gå direkte hvis man me-

ner at sabbat svækker kompetencerne. Man må dog have for øje, at de studerende er blevet spurgt om deres holdning til sabbat efter de selv evt. har holdt sabbat, og derfor kan holdning være påvirket af beslutningen om at holde sabbat eller ej. Man kunne med andre ord forestille sig at det at have holdt sabbat har haft betydning for holdningen og ikke omvendt.

52. Mener du, at sabbatår generelt er med til at styrke eller svække de studerendes kompetencer og kvalifikationer?			
Original variabel		Rekodet variabel (venner)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	Sabbatår styrker de studerendes kompetencer	3	Sabbatår styrker de studerendes kompetencer
2	Sabbatår svækker de studerendes kompetencer	1	Sabbatår svækker de studerendes kompetencer
3	Sabbatår hverken styrker eller svækker de studerendes kompetencer	2	Sabbatår hverken styrker eller svækker de studerendes kompetencer
8	Ved ikke		

Denne variabel er, ligesom venners sabbat, omkodet således at den nu udgør en ordinalt skaleret variabel, hvor den før var nominelt skaleret.

Ekstra kontrolvariable

I den del af analysen, hvor sabbatlængde er en binær variabel hvor kun respondenter der har holdt sabbat er inddraget, kontrolleres der desuden for nedenstående to variable. Der kan kun kontrolleres for disse i den binære logistiske regression, da kun respondenter der har holdt sabbat er blevet stillet spørgsmålene.

Sabbat af lyst eller nødvendighed

Denne variabel er medtaget som kontrol fordi det kan have betydning for sabbatlængde om man har været nødt til at holde sabbat for at oparbejde kvalifikationer, eller man har taget valget om sabbat selvom man havde mulighed for at starte direkte på en videregående uddannelse. Variablen er konstrueret ifm. problemfeltet, idet det var nødvendigt for mig at vide, hvor mange af respondenterne der holdt sabbat fordi de var nødt til det for at opsamle point eller opkvalificere sig for at komme ind på deres drømmeuddannelse. Derfor har alle respondenter der har svaret at mindst én af de fem nævnte udsagn var en vigtig årsag til de holdt sabbat fået værdien 1, mens de respondenter der ikke har svaret at nogle af de fem var årsagen, fået værdien 2.

Hvad var dine vigtigste grunde til ikke at starte studierne med det samme			
Original variabel		Rekodet variabel (plan)	
Værdi	Label	Værdi	Label
4	Ville oparbejde kvalifikationer	1	Sabbat af nødvendighed
9	For at spare point op til Kvote 2		
10	Ellers var der ringe mulighed for, at jeg blev optaget på en uddannelse		
12	Ikke gode nok karakterer til at komme ind		
13	Var nødt til at tage supplerende kurser (f.eks. matematik på B. Niveau)	2	Sabbat af lyst (Intet svar i nogen af de fem årsager)

Plan for sabbatperioden

Denne variabel er medtaget som kontrol, fordi man kunne forestille sig at det at have en plan for sabbatperioden har betydning for hvor længe man holder sabbat. Man kunne forestille sig at der var en sammenhæng således at de der ikke har lagt en plan holder længere sabbat end de som har lagt en plan.

11.Havde du på forhånd en plan for hvad du ville bruge denne tid til?			
Original variabel		Rekodet variabel (plan)	
Værdi	Label	Værdi	Label
1	Ja	1	Nej
5	Nej	2	Ja

Bilag I: Sabbatlængde opdelt i intervaller

(baseret på Eurostudent-data)

Tabel 36 Sabbatlængde opdelt i intervaller fordelt på startår 2004-2009 (N=3277)

		Sabbatlængde				
	Startår	0-6 måneder (direkte)	7-16 måneder (1 år)	17-27 måneder (2 år)	27+ måneder (mere end 2 år)	Total
VTU	2004	111	129	129	97	466
		23,8%	27,7%	27,7%	20,8%	100,0%
	2005	54	114	67	50	285
		18,9%	40,0%	23,5%	17,5%	100,0%
	2006	64	108	66	44	282
		22,7%	38,3%	23,4%	15,6%	100,0%
	2007	71	117	74	34	296
		24,0%	39,5%	25,0%	11,5%	100,0%
	2008	68	95	38	29	230
		29,6%	41,3%	16,5%	12,6%	100,0%
	2009	54	109	41	20	224
		24,1%	48,7%	18,3%	8,9%	100,0%
UVM	2004	27	25	25	25	102
		26,5%	24,5%	24,5%	24,5%	100,0%
	2005	10	10	9	9	38
		26,3%	26,3%	23,7%	23,7%	100,0%
	2006	14	12	14	12	52
		26,9%	23,1%	26,9%	23,1%	100,0%
	2007	32	37	26	30	125
		25,6%	29,6%	20,8%	24,0%	100,0%
	2008	39	35	27	36	137
		28,5%	25,5%	19,7%	26,3%	100,0%
	2009	21	42	53	38	154
		13,6%	27,3%	34,4%	24,7%	100,0%
KUM	2004	48	80	58	85	271
		17,7%	29,5%	21,4%	31,4%	100,0%
	2005	15	27	21	21	84
		17,9%	32,1%	25,0%	25,0%	100,0%
	2006	11	34	23	31	99
		11,1%	34,3%	23,2%	31,3%	100,0%
	2007	31	30	32	41	134
		23,1%	22,4%	23,9%	30,6%	100,0%
	2008	31	35	24	34	124
		25,0%	28,2%	19,4%	27,4%	100,0%
	2009	22	43	17	30	112
		19,6%	38,4%	15,2%	26,8%	100,0%

$\chi^2=198.259$, $DF=12$, $p=0,0705$ Kilde: Eurostudent IV (DK)

Bilag J: Uklarhed om population og stikprøve

Da Trond Beldo Klausen og Jørgen Goul Andersen i sin tid designede undersøgelsen, besluttede de at se på studerende på LVU og studerende på MVU. For at kunne sammenligne uddannelses-retninger valgte de at fokusere på de fem største uddannelser indenfor MVU, mens det var mere ligetil at opdele LVU i retninger som SAMF, HUM mv. De udvalgte derfor kun at have personer der startede med at studere til sygeplejerske, pædagog, ingeniør og folkeskolelærer i 2004 og HA i 2005 med i deres stikprøve for MVU. Derfor forventede de naturligvis også, at når data var indsamlet, ville de via en bestemt variabel kunne se, hvilken uddannelse de studerende startede på i henholdsvis 2004 og 2005 for MVU og 2006 for LVU. Der skete dog desværre et informationsbrist i kommunikationen mellem de to forskere, SFI som stod for dataindsamlingen og Danmarks Statistik som stod for at udtrække stikprøven. Det betød at det indsamlede datamateriale ikke indeholdt den vigtige variabel, som kunne identificere hvilken uddannelse respondenterne var startet på. Man kompenserede for denne mangel ved at påkoble registeroplysninger om respondenterne således, at det af datasættet fremgår hvilken uddannelse respondenterne går på, på tidspunktet for undersøgelsen, samt en række andre baggrundsvariable.

Variablen der viste hvilken uddannelse respondenterne startede på, var imidlertid vigtig for mig at få adgang til af to årsager. For det første var den vigtig for at kunne vurdere repræsentativiteten af stikprøven og dermed afgøre hvorvidt en vægtning af data var aktuel. For det andet var den vigtig i min analyse, da det ville være interessant at se på, om der var forskel på sabbat længden for studerende på henholdsvis LVU og MVU og desuden for de forskellige retninger.

Jeg forsøgte derfor ud fra registeroplysninger om nuværende uddannelsesretning samt forskellige variable omhandlende om respondenterne havde skiftet uddannelse mv., at genskabe de oplysninger der var mistet om hvilken uddannelse den studerende startede på, da denne første gang startede på en uddannelse. Det viste sig desværre ikke at være muligt, da de informationer jeg kunne trække ud om hver respondent, viste sig at være mangelfulde. Denne omfattende øvelse viste sig dog at være utrolig vigtig, idet den viste, at andelen af respondenter som burde have gået på en af de fem udvalgte MVU, slet ikke var stor nok! Derimod tydede de informationer jeg kunne finde frem til på, at stikprøven blandt studerende på MVU i højere grad var repræsentativt udvalgt blandt alle uddannelser og ikke kun de fem ovennævnte.

Derfor kontaktede jeg SFI, og bad dem undersøge sagen nærmere. Efter at have set stikprøvebeskrivelsen som Danmarks Statistik arbejdede ud fra, samt diskuteret sagen med Trond Beldo Klausen, endte vores alles vurdering med at være, at stikprøven var et tilfældigt udtræk blandt alle studerende på MVU, og altså ikke kun på de fem ønskede uddannelser.

Det er min vurdering, at en tilfældig stikprøve blandt studerende på MVU er bedre end en stikprøve blandt studerende på de fem udvalgte uddannelser, da jeg er mere interesseret i et repræsentativt billede af alle studerende på MVU, end kun de ca. 80% som de fem uddannelser udgør. Sammenholdt med, at SFI i den tekniske rapport oplyser, at fordelingen er, at 45% startede på en MVU i 2004/2005 og 55% startede på en LVU i 2006, vurderer jeg derfor, at den eksterne validitet højnes pga. denne "fejl". Dog er det langt fra hensigtsmæssigt, at jeg ikke har adgang til fuldstændig information om stikprøven.

Dialogen med SFI og Trond Beldo Klausen betød desværre også, at det viste sig umuligt at genskabe variabelen om, hvilken uddannelsesretning respondenterne startede på, og dermed også umuligt at teste repræsentativiteten for undersøgelsen på baggrund af uddannelsesretning. Dermed viste det sig også umuligt for mig, at vægte data hvis repræsentativiteten var for dårlig.